

**Universitat de les
Illes Balears**

**Títol: La conservació de l'església parroquial de Sant
Marçal de Marratxí (Mallorca): estudi diagnòstic i
dades per a un pla de gestió cultural.**

NOM AUTOR: MARINA FRAU MAESTRE

Memòria del Treball de Final de Màster

Màster Universitari de *Patrimoni Cultural: gestió i investigació*.

de la

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

Curs Acadèmic 2017-2018

Data 03/09/2018

Nom Tutor del Treball Mercè Gambús Saiz

Resum

Aquest estudi es centra en la diagnosi de l'estat actual de l'església parroquial de Sant Marçal, al terme municipal de Marratxí (Mallorca), a fi de construir un pla de gestió cultural del conjunt tant des del punt de vista dels béns mobles com dels immobles. Des de la construcció de l'actual església a partir de 1669 fins a l'actualitat, el temple ha sofert nombroses modificacions que han anat transformant la seva aparença i que han anat enriquint la seva vàlua, que va lligada a la història del municipi i els seus vilatans. A partir de l'estudi de les fonts, un treball de camp i l'anàlisi de la fitxa del catàleg municipal de patrimoni s'han seleccionat algunes vies de gestió per a aconseguir l'activació del bé, la detecció de les seves principals fortaleses i la identificació dels valors patrimonials associats.

Paraules clau

Marratxí (Mallorca), gestió cultural, conservació, patrimoni religiós, historiografia, catàleg municipal.

Abstract

This study centres in the diagnosis of the current survey of the church of Sant Marçal, to the municipal term of Marratxí (Mallorca), and it is focused on giving some data that help to the construction of a cultural management proposal, including the building and the furniture and mobile pieces. Since the building of the current church from 1669 until nowadays, the temple has suffered numerous modifications that have gone transforming its appearance and that have gone increasing its value, that goes tied to the history of the municipality and its people. From the study of the sources, some field work and the analysis of the municipal heritage catalogue, a few ways have been selected to achieve the activation of the cultural object, the detection of his main fortresses and the identification of the heritage values associated.

Key words

Marratxí (Mallorca), cultural management, conservation, diagnosis, religious heritage, historiography, municipal catalogue.

Índex.

	Pàg.
1. Introducció.	4
2. Objectius i metodologia.	6
3. Estat de la qüestió.	9
4. Estudi diagnòstic de l'església de Sant Marçal.	
4.1. Anàlisi de la fitxa del catàleg municipal.	34
4.2. L'arquitectura de l'església parroquial.	36
4.2.1. Taules d'anàlisi de l'estat de conservació de l'arquitectura de l'església parroquial.	41
4.3. Caracterització i anàlisi dels béns culturals incorporats.	43
4.3.1. Taules d'anàlisi dels béns culturals incorporats.	49
4.4. Anàlisi comparativa de les dades documentals.	85
5. Dades per a un pla de gestió.	92
6. Conclusions.	104
7. Bibliografia.	108
8. Annexes.	
8.1. Annex 1. Evolució constructiva i dels béns mobles de l'església de Sant Marçal de Marratxí.	112
8.2. Annex 2. Relació de documentació arxivística relacionada amb l'església de Sant Marçal.	118
8.3. Annex 3. Descripció de l'edifici i béns culturals de l'església de Sant Marçal feta per Gabriel Seguí i Mas l'any 1942.	122

8.4. Annex 4. Fitxa de l'església parroquial de Sant Marçal procedent del catàleg municipal de Marratxí.

124

1. Introducció.

Allunyada un quilòmetre de l'antiga carretera Palma-Alcúdia, i lleugerament enfilada sobre un turó, veu passar el temps l'església parroquial de Sant Marçal de Marratxí la qual, fins els darrers vint anys, ha restat allunyada dels nuclis de població més propers.

Parròquia principal del municipi, té el seu origen poc després de la conquesta, encara que, l'actual temple es construí entre 1699 i 1714 si bé ha sofert importants modificacions fins arribar als nostres dies.

El present treball ha pretès realitzar una primera aproximació a l'anàlisi de l'estat de l'església, entenent aquesta com un tot format tant per l'edificació com per tots aquells béns culturals que s'han anat incorporant al llarg dels anys. I és que, per molt que l'església escollida ha estat inclosa en el catàleg de patrimoni municipal, des de 1998, en aquesta catalogació es fa, únicament, referència a la part arquitectònica, sense atendre, però, el seu valuós contingut. Els resultats d'aquest anàlisi han estat usats per a l'establiment d'una sèrie de dades a tenir en compte en la futura gestió cultural del monument amb l'objectiu de posar-lo en valor.

A més, a hores d'ara l'església de Sant Marçal tampoc ha estat objecte d'estudi en l'inventari de béns mobles de l'església catòlica.

El treball s'ha realitzat a través l'anàlisi de la bibliografia i de l'estudi arquitectònic dels béns, també s'ha fet una prospecció de les fonts arxivístiques per establir-ne la seva capacitat documental a expenses d'un pla de gestió.

En conjunt, s'ha observat que l'estat de conservació actual de la fàbrica és bastant bo, especialment degut a la reforma que es va dur a terme el 1992 en la que es va unificar tant l'interior com refer la teulada, mentre que el de les obres incorporades i el patrimoni documental és bastant més irregular.

Per a la realització d'aquest treball, s'ha pres com a punt de partida la bibliografia que, d'alguna, manera s'aproxima a l'estudi o la descripció de la parroquial, per molt que aquesta sol oferir informacions parcials. De manera excepcional s'han consultat també tres obres manuscrites pertanyents al Certamen Conciliar de Sant Pere, sense publicar. Estan disponibles a la Biblioteca Diocesana.

Paral·lelament, s'ha dut a terme un treball de camp, basat amb l'observació de l'estat i la gestió actual destacant els seus punts febles i mancances per poder, finalment, establir dades destinades a una futura gestió cultural.

En definitiva, s'ha intentat reunir i comparar les fonts documentals relatives a Sant Marçal, tant historiogràfiques com les procedents d'un estudi diagnòstic, amb una finalitat pràctica, és a dir, establir un possible pla de gestió que posi en valor un bé pràcticament desconegut com aquest.

2. Objectius i metodologia.

Els **objectius** que es plantegen per a dur a terme aquest estudi són els següents:

- Identificar i valorar els béns amb valor patrimonial. L'església de Sant Marçal està catalogada amb un grau de protecció A però la fitxa de protecció no fa cap menció als béns incorporats, alguns d'ells de gran valor.
- Diagnosticar l'estat de conservació i proposar actuacions que permetin la seva integració en un pla de gestió.
- Detectar fortaleses, debilitats i amenaces que afecten divulgació del conjunt patrimonial. En aquest cas, el que es vol és seleccionar allò que fa de Sant Marçal un bé amb un gran potencial que fins al moment no ha gaudit d'una adequada gestió. Relacionat amb el segon objectiu, es possibilitarà l'activació del bé d'una manera íntegra.

Des del punt de vista de la **metodologia**, per a l'elaboració del treball s'han plantejat tres línies de treball vinculades als blocs de continguts:

1. Recerca i anàlisi documental, especialment fonts bibliogràfiques però en alguns casos s'ha hagut de recórrer a documentació manuscrita i, indirectament, arxivística.
2. Treball de camp per a l'estudi diagnòstic.
3. A partir, de les dues fases anteriors, l'establiment de dades per a un pla de gestió del monument i dels seus béns.

Els dos primers estadis, i des del punt de vista del cronograma, s'han realitzat pràcticament en paral·lel, mentre que, per al darrer, ha estat necessari la conclusió tant de l'estat de la qüestió com de l'estudi diagnòstic.

Per a la recerca i anàlisi documental, s'ha hagut d'elaborar un estat de la qüestió a partir de fonts bibliogràfiques per tal de recollir el màxim d'informació possible sobre l'església de Sant Marçal, recopilant-la i analitzant l'origen i validesa de les fonts.

El segon bloc és el destinat a la realització d'un estudi diagnòstic de l'església de Sant Marçal a partir de l'anàlisi de l'estat actual del monument.

Es començà per l'anàlisi de la fitxa del catàleg municipal per tal d'establir quin és el seu abast de protecció i estudiar les seves mancances i fortaleses.

Posteriorment, es realitzà un examen arquitectònic per tal de detectar les evidències de l'evolució constructiva i establir l'estat de conservació actual. El mateix ha succeït amb els béns mobles, els quals s'han intentat identificar i avaluar. Els resultats d'aquests anàlisis s'han integrat a mode de fitxes dins del cos del treball, ja que s'ha considerat que formen part imprescindible de la tasca realitzada.

Així mateix, s'han comparat les informacions documentals amb l'estat actual tant dels béns mobles com de l'immoble amb l'objectiu de descobrir pèrdues, incorporacions o redistribucions dels mateixos.

Amb tots els materials arreglats i creats, procedents de les dues fases anteriors, i sempre tenint com a punt de partida la fitxa de protecció del catàleg municipal, s'han establert algunes dades per a la gestió de l'església i amb ella, la difusió dels valors vinculats. Entre les dades establertes s'han plantejat diverses solucions per a la gestió cultural.

Per acabar el treball, s'han afegit quatre annexes destinats a ampliar i complementar la informació donada en el cos principal.

Així en el primer¹, es crea una cronologia evolutiva de l'edifici i els béns que s'han anat incorporant, prenent com a punt de partida la bibliografia i els manuscrits del Certamen Conciliar de Sant Pere relatius a Sant Marçal.

En el segon dels annexes² s'hi troba la descripció detallada de l'interior de l'església que fa el prevere G. Seguí i Mas l'any 1942, el que ens ofereix una imatge de l'estat dels béns i l'edifici en el moment de la seva realització.

En el tercer annex, amb la relació de fonts arxivístiques que, potencialment, contenen informació sobre la construcció i evolució de Sant Marçal³ procedent, majoritàriament, de l'arxiu parroquial (APSM) una part del qual però, va ser transferida a l'Arxiu Diocesà de Mallorca (ADM) al qual també s'haurà de recórrer. Tot i que el treball d'arxiu no s'incorpora és interessant estudiar la capacitat documental dels arxius.

El quart conté la fitxa del catàleg municipal relativa a l'església municipal, datada de 1998⁴ ja que és un recurs indispensable per a la realització d'aquest estudi i altres relacionats amb Sant Marçal.

Per a la citació bibliogràfica s'ha fet servir el sistema recomanat a les Orientacions Metodològiques per a la Presentació de Treballs de la Facultat de Filosofia i Lletres de la UIB. A les notes a peu, per a citacions abreujades, es cita només l'any quan pot dur a confusió entre dues obres del mateix autor, sinó, no es fa esment a la cronologia.

¹ Annex 1. Evolució constructiva i dels béns mobles de l'església de Sant Marçal de Marratxí, p. 112.

² Annex 2. Relació de documentació arxivística relacionada amb l'església de Sant Marçal, p. 118.

³ Annex 3. Descripció de l'edifici i béns culturals de l'església de Sant Marçal feta per Gabriel Seguí i Mas l'any 1942, p. 122.

⁴ Annex 4. Fitxa de l'església parroquial de Sant Marçal procedent del catàleg municipal de Marratxí, p. 124.

3. Estat de la qüestió.

Per a la determinació de la historiografia vinculada a Sant Marçal de Marratxí, s'han diferenciat les fonts bibliogràfiques relacionades de manera general o específica amb l'edifici. Intentant conciliar l'eficàcia de la informació obtinguda juntament amb la cronologia de les fonts⁵. D'aquesta manera, i en el context de la documentació historiogràfica, s'anirà elaborant l'estat de la qüestió.

Les fonts bibliogràfiques que aporten informacions rellevants sobre l'església de Sant Marçal són: els llibres dels erudits i viatgers (especialment durant el segle XIX), tres participacions al Certamen Conciliar de Sant Pere, el Butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana, les publicacions de les Jornades d'Estudis Locals de Marratxí i, finalment, s'inclouen algunes notes informatives de caire puntual.

En primer lloc, s'ha de parlar dels **llibres dels erudits i viatgers** del segle XIX encara que s'hi troba alguna referència anterior com són les del mapa d'Antoni Despuig o l'obra de Geroni de Berard. En aquest cast, es comprova que les notícies són molt puntuals.

Una de les primeres notícies documentals i que fa referència a Sant Marçal de Marratxí es troba en una de les vinyetes del mapa d'Antoni Despuig i Dameto gravat l'any 1785 per Josep Muntaner⁶. En aquestes es pot veure una

⁵ El present estudi s'ha limitat a la documentació bibliogràfica, més enllà de les publicacions del Certamen Conciliar de Sant Pere. Restava realitzar la important revisió a fons de les fonts arxivístiques, per tal d'abordar el tema des d'una perspectiva més ampla. Veure annex 2: relació de documentació arxivística relacionada amb l'església de Sant Marçal.

⁶ Es tracta d'un dels mapes més importants de Mallorca, el seu promotor va ser el cardenal Antoni Despuig però s'entén que, en la seva elaboració, hi participaren diferents persones com Julià Ballester, Fra Miquel de Petra, Vicente de Tofiño o José Vargas Ponce. De fet, s'adjudica al cardenal la tasca de la redacció dels textos de les vinyetes aprofitant els resultats de l'expedició cartogràfica de Tofiño per a l'elaboració del mapa. A més de la informació cartogràfica, el mapa queda envoltat de 36 vinyetes que van més enllà de l'ornament, aportant informació sobre les diferents localitats mallorquines.

escena on dos ollers desenvolupen la seva tasca en un camp, al fons del qual, es veu l'església de Sant Marçal, ja construïda i amb un sol campanar.

Il·lustració 1. Vinyeta dedicada a Marratxí en el Mapa de Despuig i Dameto (1874).

A les acaballes del segle XVIII, visità l'església, l'il·lustre Geroni de Berard (1789)⁷ qui descriví l'església com a una fàbrica magnífica amb quatre trams i un sol campanar rematat per una llanterna amb templet. Es fixà amb la pila baptismal de marbre brunyit d'una sola peça i amb fusta de caoba daurada. En el fons hi havia una bona pintura de Sant Antoni Abat⁸. L'altar major el classificà com a d'estil romà i llevat del Sant titular que era de fusta i anterior al segle XV. Les capelles més notables, segons Berard, eren la de Sant Josep i de Sant Antoni. A les voltes es podien llegir 1714 a la del cor, i a les següents 12 de maig i 9 de juny del mateix any.

S'ha de recordar que Antoni Despuig i Dameto (1745-1813) era fill dels comtes de Montenegro i doctor en Teologia i Jurisprudència amb una reconeguda carrera eclesiàstica arribant a esser anomenat Canonge de la Seu, Arquebisbe de València i Cardenal. Se'l reconeix com a un home d'idees il·lustrades que esdevingué promotor de la Societat Econòmica Mallorquina dels Amics del País i de la biblioteca i Museu de Raixa, per exemple. PICORNELL, C / SEGUÍ, J.M./ GINARD, A. 1988. "El mapa de Mallorca d'Antoni Puig (1785)". *Treballs de Geografia*, 40, 23-40.

⁷ BERARD, G. 1983[1789]. *Viaje a las Villas de Mallorca*. Ajuntament de Palma. Palma. 302.

⁸ No hem pogut identificar la pintura a la que fa referència.

Per la seva part Nicolás Prats a la seva descripció de l'any 1807 destacà únicament la gran rellevància de la romeria a la que hi participa gent de Ciutat i els pobles veïns⁹.

Una nova menció a Marratxí i a Sant Marçal fou obra de Josep Maria Quadrado (1888) a l'adició del capítol IV de la tercera part de *Islas Baleares*¹⁰, escrita en un primer moment per Pau Piferrer i ampliada anys més tard pel mencionat Quadrado. Així, es feu ressò no tant de la construcció com de la història de la parròquia fent incís en els anys en que la rectoria de Marratxí quedà unida a la de Santa Maria del Camí, probablement entre 1369 i 1639, una qüestió que, com veurem preocupa també a altres autors com Antoni Furió¹¹ o l'Arxiduc Lluís Salvador¹². Descriuí l'església amb dues torres, renovada l'any 1714, aïllada i envoltada de pins encara que només hi acudien els fidels els diumenges i durant la romeria degut a la disseminació de la població del municipi.

Furió al 1840, però, no es limita a les qüestions històriques, i para atenció a alguns altres elements quan realitzà la darrera aturada del seu periple descriptiu per Mallorca a la vila de Marratxí. Afirmà que l'església és d'un gust regular i es va fer el 1714 segons indica la volta. El campanar amb forma de templet contribuïa, al seu parer, a l'ornament del conjunt. L'altar major estava dedicat al Bisbe Sant Marçal de Llemotges amb una estàtua que sembla del segle XV pel tipus de vestimenta pontifícia que porta la talla. De la resta diu que és modern i destaca les imatges de la Puríssima, Sant Pere i Sant Joan de l'altar major i les de les capelles de Sant Josep i Sant Antoni

⁹ PRATS, N. 1975. *Mallorca: descripción de 1817*. Luis Ripoll. Palma. 40.

¹⁰ PIFERRER, P / QUADRADO, J.M. 1968. *Islas Baleares*. Ediciones de ayer. Palma. 488-489.

¹¹ FURIÓ, A. 1988[1840], *Panorama óptico-histórico-artístico de las Islas Baleares*. La Palmesana. Palma. 167; FURIÓ, A. 1850. *Martirologio para las Islas Baleares y Pitiusas*. Joan Guasp. Palma. 160.

¹² HABSBURG-LORENA, L.S. 1991[1867-1891]. *Las Baleares por la palabra y el grabado*. Sa Nostra. Palma. 377.

Abad. A la de la Circumcisió (sobre la pila baptismal) hi ha la pintura principal encara que no destaca per la destresa del pintor i remarca la pintura de Sant Antoni Abat per la seva composició. Un cop més el que cridà l'atenció del visitant fou la pila baptismal de jaspi vermell, feta en una sola peça i decorada amb daurats i fusta de caoba¹³. El mateix autor, també esmenta la romeria i la devoció a Sant Marçal en el seu *Martirologio para las Islas Baleares y Pitiusas* (1850)¹⁴.

Il·lustració 2 Talla de Sant Marçal. Interior del Cambril del retaule major. Datada del s. XV.

La següent menció es situa en el *Die Balearen* de l'Arxiduc Lluís Salvador entre els anys 1867 i 1891. Es fa ressò de l'ampliació de la dècada de 1860 a més de fer esment a la bellesa de la pila baptismal i la talla del segle XV de Sant Marçal¹⁵.

¹³ FURIÓ, A. 1988[1840], *Op. Cit.* 167-168.

¹⁴ FURIÓ, A. 1850. *Op. Cit.* 160.

¹⁵ HABSBURG-LORENA, L.S. *Op.Cit.* 377

Des de la construcció de la primera església, que devia seguir els preceptes del gòtic de repoblació¹⁶, a un indret que s'ha perdut¹⁷, fins a l'actual, en els terrenys que la família Verí donà per a l'aixecament d'un nou temple el 1559, resulten de cabdal importància tres obres escrites en relació al **Certamen Conciliar de Sant Pere**¹⁸ i que tenen com a tema principal la parròquia de Sant Marçal. Tot seguit passam a analitzar-les.

Per ordre cronològic, la primera la signà Ferrer Ordinas el 1928¹⁹, es tracta d'una descripció detallada de tots els elements que conformaven la parròquia de Marratxí en els voltants de 1928 des de la geografia física, a la hidràulica, la política, l'econòmica, etc. Ens resulta, però, especialment útil per l'accés a tota la documentació disponible a l'arxiu parroquial del moment i per la descripció de la fàbrica i la història de Sant Marçal. Així, es situa l'origen del topònim de la vila en una antiga alqueria islàmica que després de la conquesta era regentada per un convers, Raymundo Marratxí²⁰. Tot i que

¹⁶ ROSSELLÓ VAQUER, R. 1996. *Notes històriques de Marratxí*. Gràfiques Llopis. Mallorca. 7.

¹⁷ Encara que les informacions fan pensar a G. Seguí que es situés en el que es coneix com a Can Gramanera, prop de la carretera Palma-Muro. SEGUÍ MAS, G.1942. *Op. Cit.* 54.

¹⁸ Es tracta d'un certamen o concurs literari promogut des del Seminari de Sant Pere en el que s'incitava als seminaristes i preveres a desenvolupar algun tema d'interès literari o científic. El seu origen l'hem de datar de 1899 amb el bisbe Pere Joan Campins (1859-1915) qui apostà per una formació integral dels seminaristes i preveres per tal d'aconseguir que aquests posseïssin les quatre característiques bàsiques per a dur a terme la seva tasca: habilitats socials i humanes, ciència, virtut i vocació. Així doncs, i durant el seu episcopat, Campins es compromet personalment amb el Seminari, en considerar-lo cabdal per al funcionament de la Diòcesi. És així com a entre 1899 i 1914 es compromet a oferir els premis del Certamen Científic i Literari. Segons Fullana la convocatòria del concurs esdevingueren una de les fites més importants a nivell de divulgació científica que aconseguí el bisbe, col·laboraren amb ell altres càrrecs eclesiàstics vinculats al seminari, canonges o rectors propers destacant algunes figures com Antoni Maria Alcover o Bartomeu Pasqual. Avui dia només es conserven el primer premi i l'accessit de cada any, la majoria dels quals no han estat publicat pel que resten manuscrits a la Biblioteca Diocesana de Palma. FULLANA PUIGSERVER, P. 2015. *El bisbe arquitecte*. Publicacions Catedral de Mallorca. 369-374.

¹⁹ FERRER ORDINAS, B. 1928. *Descripción geográfica de la Parroquia de Marratxí*, Certamen Conciliar de Sant Pere. Manuscrit. BDM CERT 45-4.

²⁰ FERRER ORDINAS, B. *Op. Cit.* 3.

com a parròquia sembla que tengué uns inicis independents, l'any 1369 el bisbe Antoni Galiana decretà la seva annexió a la de Santa Maria del Camí, distant d'uns pocs quilòmetres. Un cop restablerta la seva independència, però, canviarà la seva advocació, convertint a Sant Marçal en el seu Sant patró, com ho serà fins avui dia. Fou aquest sant qui dotà al municipi del seu escut format per cinc pans i dos peixos que fan referència al miracle de la multiplicació dels pans i els peixos en els que els evangelis narren la participació d'un jove anomenat Marçal que ajudà a Crist en la repartició. A més, el patró és invocat per a la cura dels mals i dolors, especialment els reumàtics i les febres. Quant al canvi de titulació, es degué, al seu parer, a la voluntat de dues de les famílies més influents de Marratxí els Verí i els Cotoner, donants dels terrenys de l'església.

L'església es trobava, l'any 1928, a un centenar de metres en direcció sud-est de la carretera Palma-Alcúdia i a un altre centenar del poble de Sa Cabaneta i tenia una capacitat per a un milenar de persones, era també, segons l'autor, l'edifici més remarcable del poble.

Finalment, dedicà un capítol a la descripció del Via Crucis que devia unir Sant Marçal amb la possessió de Son Sales i del que en el moment d'escriure l'obra, ja només quedaven alguns monticles de pedra recordant cadascuna de les parades i que discorrien paral·leles al carrer Olesa durant uns 4km. Gràcies a la col·laboració dels veïns, descobrí que durant el segle anterior la família Sales havia manat construir el Via Crucis per a que els pobres que anaven a demanar almoïna el recorreguessin des de Sant Marçal, si així ho feien, la família es comprometia a doblar l'almoïna donada.

De tota manera, el manuscrit no acaba de resoldre certes qüestions que s'han de plantejar. Per exemple únicament es fa menció a una església antiga i una de nova, ignorant al menys, una construcció intermèdia. Tampoc fa gaire esment als béns que la conformen, parant molta més atenció al caràcter

històric, pel que serveix per a la construcció d'un estat de la qüestió però no per a realitzar un anàlisi de l'estat del patrimoni en el moment de la seva redacció. En canvi, l'estudi del Via Crucis desaparegut, resulta d'un gran interès ja que permet adquirir una idea més àmplia del conjunt parroquial del que l'entendríem avui, ja desaparegut, en suma, és una mostra de la devoció i connexió dels marratxiners amb la seva primera església.

Com ja havia fet Ferrer Ordinas, el prevere de Sant Marçal Gabriel Seguí Mas participà en el Certamen Conciliar de Sant Pere. Concretament, presentà dues obres vinculades a la parròquia de Sant Marçal, els anys 1942 i 1943.

La que resulta més interessant, en aquest cas d'estudi, és la primera de les seves participacions en el Certamen, *Monografia històrica del actual temple de San Marcial*²¹. Així es centrà en recollir la informació disponible sobre el temple buidant l'arxiu parroquial i la bibliografia disponible, si bé hi manca una major detall de les fonts usades i cert esperit crític.

Com feu el seu predecessor, es feu ressò de la rectoria compartida amb Santa Maria del Camí a partir d'una publicació de Joan Vich (1927)²². Sobre el canvi de titulació, en un primer moment la parròquia es dedicà a Santa Maria de Marratxí, Seguí i Mas el situà a principis del segle XV, moment en que es construï una segona església²³.

Una tercera església es va construir el 1559 en el predi dels Verí i, finalment, tengué lloc l'aixecament de l'actual temple, el qual ja no es devia a un canvi de titular, sinó més bé, a la necessitat de dignificar i ampliar l'església del municipi. Per a tal cas es va prendre com a model la que els franciscans de Paula havien aixecat a Santa Maria del Camí²⁴ i que s'havia

²¹ SEGUÍ MAS, G. 1942. *Op. Cit.*

²² VICH, J. 1937. "Unió de la parròquia de Santa Maria de Marratxí a la de Santa Maria del Camí". *BSAL*, 27. 303-310.

²³ SEGUÍ MAS, G. 1942. *Op. Cit.* 56.

²⁴ SEGUÍ MAS, G. *Ibid.* 10.

acabat l'any 1698. En ambdós casos es seguí la traça de l'església conventual de Sant Agustí d'Ítria²⁵.

El director de les obres va ser Lluç Mesquida Florit²⁶ seguint, segons Seguí i Mas, sobretot l'estil renaixentista²⁷. Cent anys més tard, el 1799 ja s'havien construït tres capelles a cada costat i l'altar major. Les almoines fetes per al temple permeteren que en aquestes dates també estassin daurats i posats els retaules de Sant Josep, les Ànimes i Nostra Senyora del Roser i col·locat però sense daurar el del Nom de Jesús.

Encara així l'església tant a l'interior com a l'exterior sofrí, amb els anys, tota una sèrie de transformacions.

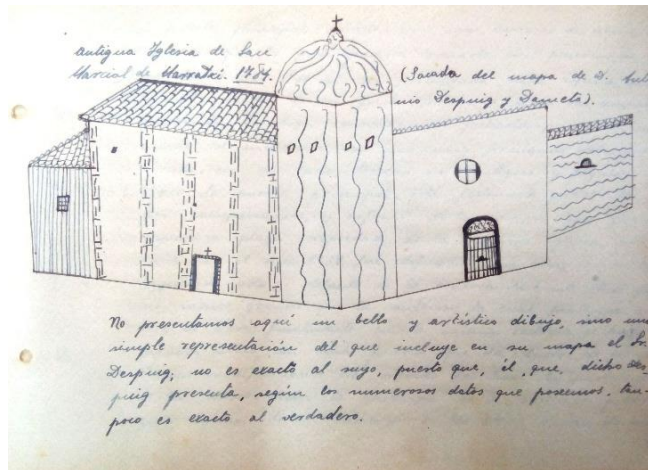
G. Seguí també fa referència a les fonts documentals disponibles, com el ja citat, mapa d'Antoni Despuig. Reconeugué, però, que el temple dibuixat que apareix en el mapa [il·lustració 1] no devia adaptar-se fidelment a la realitat pel que s'hi pot veure adjunt un dibuix del propi autor intentant mostrar de manera esquemàtica com hauria hagut de ser l'any 1784 la part exterior del temple²⁸. A la imatge, per tant, es pot veure un temple amb una porta lateral i la portalada principal queda tancada gràcies a una reixa que permetia la veneració del Sant sense necessitat d'entrar dins l'església.

²⁵ SEGUÍ MAS, G. *Ibid.* 13-18. SEGUÍ MAS, G. 1943. SEGUÍ MAS, G. 1943. *Descripción geogràfica de la Parroquia de Marratxí*. Certamen Conciliar de Sant Pere. Manuscrit. BDM CERT 86-3. 57.

²⁶ CAPÓ, J. (1976-1977). "Els tres Lluç Mesquida, mestres Picapedrers i Antoni Mesquida" *BSAL*, 35. 373-384.

²⁷ Entenem que es refereix al barroc classicista.

²⁸ SEGUÍ MAS, G. 1942. *Op. Cit.* 21.

Il·lustració 3. Dibuix fet per G. Seguí Mas, reconstruint l'estat de l'església ca. 1784.

Quasi un segle després, el 1861, es prolongà el temple i desaparegué el portal lateral per mor de la creació del cementeri, també es renovà la façana principal. En el moment d'escriure's l'obra, el temple comptava amb una nau amb el cementiri al seu costat dret. La façana principal quedava flanquejada per dos campanars i enfront hi havia una plaça en la que el 1937 s'aixecà una creu. En el costat esquerra, davant la rectoria, hi havia una altra plaça que pertanyia a la família Verí²⁹.

La prolongació del 1861 consistí en construir-se dues capelles al costat de l'evangeli i una al de l'epístola quedant amb cinc a cada costat i l'altar major. L'encarregat de dur a terme la reforma fou Francesc Rosselló³⁰.

Gràcies a la revisió de l'arxiu parroquial, es pot fer un seguiment de les obres de l'església i les seves modificacions tant en l'immoble com en els béns mobles realitzades durant el segle XVIII i algunes pinzellades del XIX i principis del XX³¹.

D'aquesta manera s'ofereix informació sobre la construcció, aixecament i acabat dels retaules, les donacions fetes a l'església o les compres

²⁹ SEGUÍ MAS, G. *Ibid.* 22.

³⁰ SEGUÍ MAS, G. *Ibid.* 41.

³¹ SEGUÍ MAS, G. *Ibid.* 25-31. Veure també l'annex 1 on es detalla l'evolució constructiva i ornamental de l'església de Sant Marçal a través dels segles.

realitzades per al seu embelliment. El document és de gran importància ja que fa esment a l'arxiu parroquial el qual no s'ha pogut consultar amb profunditat.

A l'estudi del passat de l'església gràcies a fonts arxivístiques, Gabriel Seguí Mas fa també una descripció de l'estat de Sant Marçal l'any 1942³². Un cop més, hem de ressaltar el valor de l'obra per a l'estudi de la parròquia ja que és l'única monografia que s'ha realitzat del conjunt del temple. A tot això, s'afegeix la manca d'una fitxa d'inventari dedicada a Sant Marçal ni a cap de les esglésies de Marratxí dins de l'Inventari de Béns Mobles de l'Església Catòlica.

Per acabar, s'estima el conjunt de la parròquia com a una obra de gran valor tant per la fàbrica com per l'alt vàlua de les obres que s'hi troben al seu interior, especialment el conjunt de retaules barrocs obra de Joan Deyà o la Verge Sagrari de la capella del Roser³³.

Il·lustració 3. Dibuix del Via Crucis segons G. Seguí Mas (1942).

³² Veure annex 3, p. 122.

³³ SEGUÍ MAS, G. *Ibid.* 39.

També a *Monografía històrica del actual templo de San Marcial* trobem una menció al Via Crucis i un dibuix fet pel seu autor a mode de reconstrucció³⁴.

En tercer lloc, a *Descripción geográfica de la parroquia de Marratxí* (1943)³⁵s'hi troba una descripció física del municipi molt minuciosa, si bé hem d'entendre Marratxí en sentit restringit, Sa Cabaneta i Pòrtol, avui dia conformen el terme, endemés, el Pla de na Tesa, el Pont d'Inca, Es Figueral, Cas Capità i les urbanitzacions que depenen d'aquests nuclis. Per l'alt grau de detall en la descripció de places, carrers, predis, famílies és una obra molt interessant per a l'estudi de Pòrtol i Sa Cabaneta.

També s'ha de destacar la motivació que portà al prevere Seguí a participar en el Certamen Conciliar de Sant Pere i és que, des d'un primer moment, deixà clara la necessitat de donar a conèixer i salvar de l'oblit un coneixement que és patrimoni de tots.

S'inicia fent esment a l'origen del terme i el seu topònim, que ja feu el seu antecessor, i a les primeres mencions que es feren a la parròquia, com la de la Butlla d'Inocenci IV, que ja hem comentat.

En la descripció de les places del poble fa esment a la de Pedro Verí, just davant de la rectoria o la plaça de l'església, situada just al front d'aquesta i que anava fins al carrer Olesa³⁶. Era en la plaça on cada 30 de juny es reuneixen els marratxiners i els fidels després del romiatge que prova, al seu temps, la devoció a Sant Marçal.

³⁴ SEGUÍ MAS, G. *Ibid.* 70-72.

³⁵ SEGUÍ MAS, G. 1943. *Op. Cit.*

³⁶ SEGUÍ MAS, G. 1942. *Op. Cit.* 39.

Quant a la descripció de l'església de Sant Marçal i als seus orígens, les notícies i informacions aportades no difereixen de les de la primera monografia.

Deixant de banda les participacions al Certamen Conciliar, passam tot seguit a referir les informacions que trobem al **Butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana**, les quals ens han servit per conèixer certs aspectes puntuals o tenir notícies d'aquelles persones implicades en el desenvolupament i evolució de la construcció.

De les primeres mencions que se'n fan, és la de Joan Vich (1937, t. 27) dedicada a estudiar la unió entre les parròquies de Santa Maria de Marratxí i Santa Maria del Camí³⁷. Seguint aquest article, va ser el bisbe Antoni Galiana qui decretà l'estatut *Pastorale officium* pel qual la parròquia de Santa Maria de Marratxí s'incorpora a la de Santa Maria del Camí, segons l'estatut el rector de Santa Maria del Camí quedà anomenat rector de la seva veïna dia 7 de setembre de 1369. Sembla que durant la vida del bisbe Galiana, no hi ha proves per pensar que la unió no fos efectiva, com demostra el Llibre de Manresa a l'arxiu parroquial on es comprova que els preveres de Marratxí són els mateixos que a Santa Maria. Ara bé, a la mort del bisbe, les notícies semblaven desaparèixer però les col·lacions de 1477 permeten veure que encara un sol prevere prenia possessió de les dues rectories. Abans d'això, en un interludi entre 1405 i 1456, la documentació pareix recolzar la teoria de que per aquest període de temps, es tornà a gaudir de certa independència. El 1639 es derogà l'estatut però ja abans, a mitjans del segle XVI els rectors eren diferents, tampoc és estrany ja que Marratxí havia canviat de titular, de Santa Maria de Marratxí a Sant Marçal.

³⁷ VICH, J. 1937. "Unió de la parròquia de Santa Maria de Marratxí a la de Santa Maria del Camí". *BSAL*, 27. 303-310.

Per una altra banda, Conrado y Berard (1944-1946, t. 29) recorda la violència del terratrèmol que destruï part de l'església l'any 1851, així com la façana de La Seu de Palma³⁸.

Sense deixar les publicacions del BSAL, cal fer referència a l'entrada de la sèrie "Para la historia de las bellas artes en Mallorca" del tom 32, en les que J. Muntaner Bujosa (1961-1967)³⁹ transcriu alguns documents que detallen els pagaments fets a Joan Deyà per part de les confraries de Sant Marçal, el que permet documentar, amb exactitud, l'escultor com a autor de diferents obres de l'església.

Al següent tom, J. Lladó i Ferragut (1968-1972, t. 33) presenta algunes notes sobre Joan Deyà⁴⁰, el que permet contextualitzar-lo i establir paràmetres de comparació entre les peces realitzades per a Sant Marçal i les d'altres indrets. Així, es sap que és l'autor d'un retaule dedicat a Sant Josep i a Santa Bàrbara a Banyalbufar i s'anomenen totes les obres en que l'artista treballa a Sant Marçal gràcies a documents trobats en l'arxiu parroquial de Marratxí. Exemples en són el retaule major, daurat i adornat amb les escultures de Sant Joan, Sant Pere i la Puríssima i a altres capelles les figures de Sant Vicenç de Paul, Sant Josep, el Crist Ressuscitat, el retaule de les Ànimes i la clau del cor, encara que no totes les escultures són de la mateixa qualitat.

Lladó també mencionà l'origen anterior de la talla de Sant Marçal que ell etiquetà com a d'estil renaixentista.

³⁸ CONRADO Y BERARD, J. 1944-1946. "Apuntes cronológicos". *BSAL*, 29. 321-339.

³⁹ MUNTANER BUJOSA, J. 1961-1967. "Para la historia de las Bellas Artes en Mallorca". *BSAL*, 32. 193-215.

⁴⁰ LLADÓ Y FERRAGUT, J. 1968-1972. "Datos para la historia de las bellas artes en Mallorca". *BSAL*, 33. 375-379.

Per tancar el bloc d'informacions trobades al Butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana, ens resta mencionar a J. Capó (1989, t. 45)⁴¹ qui va estudiar i diferenciar les personalitats i treballs de quatre generacions d'arquitectes de la família Mesquida, establint que el mestre d'obres de Sant Marçal era el segon dels coneguts com a Lluç Mesquida, és a dir, Lluç Mesquida Florit (1661-1729) qui ja havia treballat en el convent dels mínims de Santa Maria del Camí, que va servir d'inspiració pel temple marratxiner. Seu deu ser, també, el presbiteri i la nau amb les dues primeres capelles laterals.

Josep Capó també dedica un article al Butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana⁴² a Joan Deyà on, a partir de la documentació arxivística reuneix algunes dades bibliogràfiques. D'ell es sap que nasqué a Palma el 18 d'octubre de 1684 i gaudí d'una bona posició econòmica. 81 anys més tard, el 6 de setembre de 1765 morí a Campos.

També es parla de la seva obra documentada: amb vint-i-cinc anys fou escollit per acabar les obres del retaule de Sant Joan Baptista a Mancor de la Val que havia començar Pere Bauçà; el 1728 inicià el retaule de Sant Josep i Santa Bàrbara a Banyalbufar i es fa menció a la polèmica sobre l'autoria de Santa Helena, al Portal lateral de Santa Creu de Palma. En un segon grup d'obres es refereixen aquelles fetes per als religiosos mínims: el 1717 signa un contracte per a la realització del retaule cambril de la Mare de Déu de la Soledat a Palma; les claus de pedra pintades i dues claraboies a l'església d'aquesta ordre a Muro i el retaule de Sant Francesc de Paula al convent de Santa Maria del Camí iniciat el 1718.

⁴¹ CAPÓ, J. 1976-1977. *Op. Cit.* 373-384.

⁴² CAPÓ, J. 1989. "L'escultor Joan Deyà". *BSAL*, 45. 327-331.

En el mateix tom del butlletí, el pare Gabriel Llompart (1989, t. 45) publicà una sèrie de documents, relacions d'escultors i pintors a meitat del segle XVIII⁴³ on també s'hi troben referències a Joan Deyà, de fet, el mateix Deyà, signà un dels documents transcrits on es reconeixia com a escultor i professor d'aquest ofici i referia els escultors que coneixia l'any 1749. Igualment apareix als llistats fets per Rafel Torres i a la Relació gremial d'un any després.

Cal centrar, ara, l'atenció en algunes de les comunicacions publicades a les tres **jornades d'estudis locals de Marratxí** que es van realitzar entre 1991 i el 1999 i que aporten informacions molt valuoses. Des d'aquí, es celebra la recuperació d'aquest esdeveniment durant l'any 2016, ja que fomenten els estudis sobre el municipi, i pel nostre cas, on les publicacions han estat escasses, les comunicacions resultants de les jornades s'han convertit en una de les fonts més accessibles i properes a les que acudir per tal d'estudiar l'església de Sant Marçal.

D'especial interès resulten les aportacions de Maria José Moyà Pais (1996) qui estudià i descrigué els quatre retaules barrocs de l'església: el de Sant Josep, el de Sant Marçal, el del Sant Crist (també conegut com a retaules de les Ànimes) i el retaule de Crist Ressuscitat. En els quatre hi participà l'escultor Joan Deyà⁴⁴. A més de les descripcions iconogràfiques i iconològiques, s'afegeix una valoració d'aquest conjunt de retaules en relació amb la retaulística mallorquina del moment, arribant a les següents conclusions: en primer lloc, la fàbrica de l'església s'adscriu a la tipologia del primer barroc: nau única, capelles laterals i volta de canó; cadascuna de les obres son exemples de la difusió dels paràmetres contrareformistes amb

⁴³ LLOMPART, G. 1989. "Elenco primerizo de los artistas mallorquines del siglo XVIII". *BSAL*, 45. 317-325.

⁴⁴ MOYÀ PAIS, M.J. 1996. "Els retaules moderns a l'església de Sant Marçal". *I Jornades d'Estudis Locals a Marratxí 1995*. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 111-119.

l'exaltació de la Puríssima Concepció, situada a l'altar major; en cap dels retaules hi trobem columnes salomòniques, com va ser constant en l'època, sinó columnes i pilastres de fust acanalat, anellades en el terç inferior i decoració al superior i, finalment, els retaules de Joan Deyà denoten influència italiana al igual que certa connexió amb el gust renaixentista i manierista⁴⁵. A més concentren la mirada gràcies al joc decoratiu en el carrer central⁴⁶.

Una segona comunicació a les I Jornades d'Estudis Locals de Marratxí es centra en els goigs de Marratxí (1996)⁴⁷, cançons populars de lletra i melodia senzilles cantades en honor a la Verge o als Sants. D'aquesta manera, set dels catorze recollits van dedicats a Sant Marçal, posant de manifest la importància de la devoció a aquest en el municipi.

El tercer article que fa referència a l'església és el signat per Bernat Campins Llabrés i Arnau Company Mates, "Marratxí en els llibres de viatgers i d'erudits dels segles XVIII i XIX" (1996)⁴⁸. L'estudi és una recopilació dels texts dels viatgers que fan menció al municipi entre ells els ja mencionats Geroni de Berard, Antoni Furió i l'Arxiduc Lluís Salvador. També Josep Maria Quadrado feu esment al romiatge de Sant Marçal.

Per acabar amb les aportacions a les I Jornades d'Estudis locals, la quarta comunicació incideix en les parròquies del municipi sense afegir res nou a les informacions històriques que ja s'han donat⁴⁹.

⁴⁵ Sens dubte, però, es tracta de retaules barrocs.

⁴⁶ MOYÀ PAIS, M.J. *Op. Cit.* 118.

⁴⁷ PARETS I SERRA, J. 1996. "Els goigs de Marratxí (catàleg i bibliografia)". *I Jornades d'Estudis Locals a Marratxí 1995*. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 121-132.

⁴⁸ CAMPINS LLABRÉS, B./COMPANY MATES, A. 1996. "Marratxí en els llibres de viatgers i erudits dels segles XVIII i XIX". *I Jornades d'Estudis Locals a Marratxí 1995*. Ajuntament de Marratxí. 221-239.

⁴⁹ GINARD, A. 1996. "Les parròquies de Marratxí". *I Jornades d'Estudis Locals a Marratxí 1995*. Ajuntament de Marratxí. 259-264.

Canviant d'edició de les jornades d'estudis de Marratxí, a la tercera, F. Tomàs Mas (2002) proposà un itinerari a través dels punts amb més interès de Sa Cabaneta⁵⁰, prenent com a punt de partida el conjunt format per l'església, la rectoria i el cementiri de Sant Marçal. A més de dades històriques ja presents a línies anteriors, es fa menció a la reconstrucció de la façana de l'església l'any 1861 amb dues torres campanars en lloc d'una que hi havia hagut fins al moment, escollint-se el marès com a material per a la construcció⁵¹.

Inherent al valor de l'església, s'ha de parlar també de la seva rectoria, la qual va ser construïda entre els segles XVIII i XIX, en estil classicista. Està adossada al costat dret de l'església i s'organitza al voltant d'una clastra. El cos principal és de tres plantes i un aiguavés: a la dreta hi ha un cos modern i a l'esquerra un jardinet. Separa la clastra del carrer un portal en el mur de mig punt amb dovelles de marès i un guardapols amb decoració piramidal amb bolla com a remat. A la clastra hi ha una cisterna i una pica amb la inscripció 1649 de pedra viva. S'accedeix a la rectoria per tres portals a la planta baixa: dos allindats, el de la dreta connecta amb les sagristies i el central d'arc de mig punt rebaixat resguardat per un porxat de teules. Destaca la galeria del primer pis conformada per dos arcs escarsers sobre pilastres, a la part superior s'hi disposà la data 1787. A l'interior destaca l'escala imperial.

Adossat a l'esquerra de l'església hi ha la porta que dóna accés a l'antic cementiri separat per un mur de pedra i fang. Els brancals del portal són de marès i a sobre s'hi disposa una cornisa motllurada amb guardapols rematada amb una creu de ferro. A la plaça hi ha l'única creu de terme de Marratxí⁵².

⁵⁰ TOMÀS MAS, F. 2002. "Un recorregut pel centre històric de Sa Cabaneta". *III Jornades d'Estudis Locals a Marratxí*. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 117-132.

⁵¹ TOMÀS MAS, F. *Ibid.* 118.

⁵² TOMÀS MAS, F. *Ibid.* 119.

Una altra font a la que atregar-se per obtenir informació sobre l'església estudiada, és la dels cartells i programes de les festes patronals, il·lustrats amb fotografies i dibuixos de la plaça, la façana o fins i tot, del Sant, el que també permet observar l'evolució de les festes i la devoció cap al patró. S'encarregarem de revisar els programes des de 1939 fins l'any 2000, G. Massot i B. Pou (2002)⁵³, de tal manera que gràcies a les diferents fotografies i dibuixos, es poden observar els canvis soferts en la façana durant el passat segle, un exemple és el de la construcció amb anterioritat a 1968 del saló parroquial, un any més tard ja es mostren les obres acabades de l'escola parroquial i la porxada⁵⁴.

Per acabar amb les jornades d'estudis locals, una darrera comunicació es va dedicar a la tasca del rector Antoni Cabot i Estarellas, signada per Morey Carbonell (2002)⁵⁵, detallant no sols dades biogràfiques sinó també totes aquelles mesures de millora que va emprendre mentre era rector de Sant Marçal. D'aquestes, hem de tenir en compte la remodelació de la sala rectoral el 1947 que quedà convertida en museu parroquial després de reunir-hi tota una sèrie d'obres de l'església i la rectoria. Dos anys després, la dita rectoria va ser també reformada en els dormitoris i el menjador per molt que en els anys 90 del segle passat patí una nova intervenció⁵⁶.

En vista de la construcció del nou cementiri de Marratxí a uns terrenys allunyats de l'església de Sant Marçal, la família Verí es decidí a costejar la construcció d'una capella fonda a la parròquia que, al mateix temps, havia de servir per a la reserva del santíssim en el seu interior i en l'exterior com a

⁵³ MASSOT I MUNTANER, B./ POU I FIOL, B. 2002. "Els programes de Festes de Sant Marçal, patró de Marratxí (1939-2000)". *III Jornades d'Estudis Locals a Marratxí*, Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 191-214.

⁵⁴ MASSOT I MUNTANER, B./ POU I FIOL, B. *Op. Cit.* 195.

⁵⁵ MOREY CARBONELL, B. 2002. "La parròquia de Sant Marçal i el seu rector mn. Antoni Cabot i Estarellas (1946-1959)". *III Jornades d'Estudis Locals a Marratxí*, Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 231-246.

⁵⁶ MOREY CARBONELL, B. *Ibid.* 233.

panteó familiar. L'arquitecte Josep Oleza proposava la capella com, un ossari doble per als familiars i per als veïns, per a tal obra havien d'endinsar la capella de la Mare de Déu del Carme (tercera del costat de l'evangeli). Els veïns i l'ajuntament també ajudaren a sufragar la construcció.

A l'espai rectangular de les capelles se li afegix un altre, duplicant la grandària respecte de la resta, les parets es referiren per complet de blanc. La capella quedà coberta per una volta a quatre vents amb el tetramorf a les arrencades, a la clau l'escut dels Verí. A cada costa, es disposà una capelleta rectangular.

La il·luminació es deu a tres claraboies: una a l'absis amb vidre de colors i una a cada paret mestra amb vidre opac blanc, a cada una un escut, el de la dreta és el dels Cotoner Gual de Torrella de Verí i Villalonga i el de l'esquerra el dels Verí Fortuny Salas i Sureda. A la paret de l'absis hi ha una escena del Sant Sopar amb forma de mitja lluna, està datat d'abril de 1948. També es descriu la decoració de la nova capella fonda i sens dona la data en que es traslladà la custòdia barroca de 1740 des de l'altar major fins allà, el que obligarà a col·locar, l'any 1951 un nou quadre en el lloc de la custòdia en el retaule de Sant Marçal⁵⁷.

Finalment, Morey Carbonell fa també referència a una darrera intervenció que haurà d'escometre el rector, es tractà de la reparació del campanar esquerra, el qual quedà malparat després de l'impacte d'un llamp el 1949 o la construcció de l'escola parroquial el 1953.

Una altra font d'informació utilitat per a conèixer el desenvolupament i intervencions de l'església en els darrers anys és la premsa, especialment la local tenint en la revista mensual *Pòrtula* el millor dels exemples, gràcies a

⁵⁷ MOREY CARBONELL, B. *Ibid.* 235.

ella es té notícia, per exemple, de la neteja de la façana el 1995⁵⁸ o la polèmica remodelació de la plaça, el conegut com a Pla Mirall⁵⁹. També se l'ha de reconèixer com a una important font per tal de trobar imatges i fotografies de l'església.

Fruit de la recerca arxivística, va néixer a la revista *Pòrtula*, la secció dedicada a notes històriques sobre Marratxí que posteriorment recopilà i publicà Rosselló Vaquer l'any 1996⁶⁰. A l'obra es recullen notícies sobre el canvi d'advocació de la parròquia però el que interessa per aquest treball en major grau és la transcripció de l'inventari que el rei Joan II d'Aragó manà fer just abans de segrestar els béns de les esglésies de Santa Maria del Camí i de Sant Marçal i que avui dia es troba a l'Arxiu del Regne de Mallorca⁶¹.

Per a l'elaboració del treball també s'ha tingut en compte la secció dedicada a l'arxiu parroquial de Marratxí localitzada a l'**Arxiu Diocesà de Mallorca** si bé no s'ha consultat tot el contingut ja que no aportava dades de rellevància per a aquest projecte i l'**arxiu parroquial de Sant Marçal**⁶².

Cal destacar dos documents inèdits trobats a aquest darrer arxiu que ens aportat informació rellevant relacionada amb els darrers anys del temple. Aquests són un àlbum de fotografies de mitjans del segle XX, la memòria de la reforma del presbiteri l'any 1970⁶³ i la documentació fotogràfica i comentaris amb els que l'acompanyà el rector Gabriel Ferrer de la reforma realitzada durant el 1991 i el 1992⁶⁴. El senyor Ferrer constatà, durant una

⁵⁸ *Pòrtula*, 150 (04/1995). 6.

⁵⁹ *Pòrtula*, 177 (04/1997). 18.

⁶⁰ ROSSELLÓ VAQUER, R. *Op. Cit.*

⁶¹ Arxiu del Regne de Mallorca (ARM), LR 74, f.165-166.

⁶² El present estudi s'ha limitat a la documentació bibliogràfica, més enllà de les publicacions del Certamen Conciliar de Sant Pere. Veure annex 2: relació de documentació arxivística relacionada amb l'església de Sant Marçal.

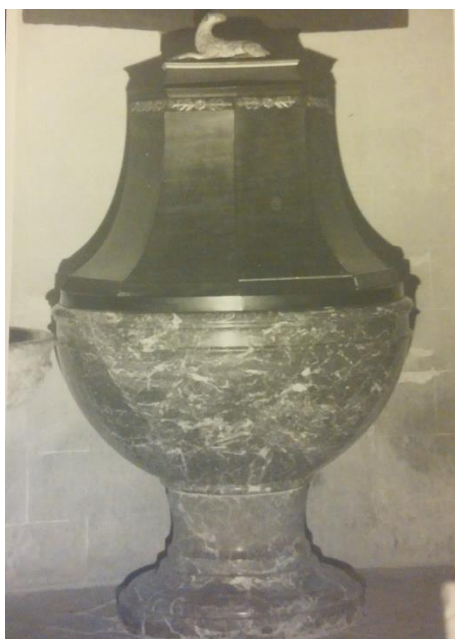
⁶³ Arxiu Parroquial de Sant Marçal (A.P.S.M.) *Iglesia parroquial de San Marçal, Marratxí. Reforma del presbiterio y mesa de altar. Memoria* (1970).

⁶⁴ FERRER, G. 1992. *Sobre la reforma de 1991 i 1992*. A.P.S.M.

entrevista telefònica, l'existència d'una memòria de la intervenció si bé desconeix la seva localització actual.

L'àlbum fotogràfic mostra alguna de les capelles i l'estat tant de l'interior com de l'exterior, encara que no es coneix amb exactitud la data, pot situar-nos a les proximitats dels anys quaranta o cinquanta del segle passat.

Quant a la reforma del presbiteri de 1970, es degué a la necessitat

Il·lustració 4. Fotografia de la pila baptismal procedent de l'àlbum fotogràfic procedent de l'Arxiu Parroquial.

d'adaptar l'església als nous preceptes promoguts pel Concili Vaticà II i que ja s'havien adoptat a Sant Marçal però de manera provisional. Així doncs es decidí substituir l'altar de fusta per un de pedra d'una sola peça sobre cinc pilastres també de pedra, tot hauria d'anar sobre una base de mabre vermellós per poder fer joc amb el retaule major, la nova taula es col·locà a més distància del retaule permetent espai suficient per als celebrants de l'eucaristia, a més es folrà la socolada del retaule amb marbre just al lloc on s'havia de situar la seu, que fins al moment havia estat blanquejada amb cal.

Ara bé, una de les intervencions que més han afectat a l'aspecte de la construcció va ser la duta a terme a principis de la dècada dels anys noranta

del segle passat mentre era rector Gabriel Ferrer qui a més d'iniciar l'obra va fer un seguiment acurat de la reforma, fotografiant i redactant els avenços.

És gràcies als àlbums que preparà i a les seves notes que es sap que la reforma va iniciar-se dia 20 de gener de l'any 1991 quan es reuní el Consell Parroquial per aprovar un canvi integral de les teulades degut al seu mal estat. Així l'obra va començar dia 22 d'abril s'acabà dia 13 d'agost.

Vist l'èxit d'aquesta primera intervenció es decidí escometre una de nova, aquest cop més ambiciosa: la reforma de l'interior de l'església. L'objectiu principal era descobrir quin era l'estat i aspecte del temple en el seu origen, pel que després de la reforma es deixarà el marès vist tant en les voltes com en les pilastres, mentre que la resta quedà arenat i unificat.

L'eliminació de l'emblanquinat va suposar la pèrdua de les decoracions murals que des del segle XIX ornamentaven la construcció, les fotografies de Ferrer detallen quines i on es localitzaven, a més del seu ruïnós estat. Per una altra part les seves notes permeten conèixer passats problemes dels materials com el mal estat del marbre de les voltes dels primers trams després d'haver-se picat per poder pintar-hi a sobre en una reforma anterior.

Il·lustració 5. Detall de la decoració de la volta abans de la reforma de 1992. Fotografia de Gabriel Ferrer a l'àlbum memòria de la reforma de 1992, procedent de l'Arxiu Parroquial.

El gran descobriment d'aquesta obra va ser la troballa dels portals que comunicaven les capelles laterals entre sí i que es decidí recuperar, per molt que fins al moment no es tenia constància de la seva existència, això implicà la necessitat de rebaixar el terra de les capelles, eliminant els esglaons que les elevaven lleugerament del nivell de la nau. Això també va implicar la necessitat d'escurçar els altars de les capelles de la Immaculada i del Cor de Jesús.

Per una altra banda, es va canviar la totalitat de l'enrajolat de l'edifici, des del presbiteri (al que a partir del moment s'accedirà per uns esglaons que connecten amb la capella de Sant Antoni i de Sant Josep), passant per la nau central i les capelles quedant tot unificat. Només es mantingueren aquelles lloses que es consideraren amb valor històric mentre que les que no es taparen, deixant-se constància de la seva ubicació en els plànols de l'església.

S'aprofità per millorar la instal·lació elèctrica i també es va reformar la capella del Santíssim i es col·locà el nou batiport de vidre.

Finalment es van netejar i restaurar alguns dels retaules, si bé no es detallen ni quins foren ni quines van ser les intervencions dutes a terme⁶⁵.

El darrer dels blocs de publicacions és el dedicat a informacions diverses i de caràcter molt més puntual.

El pare G. Llopart, a *Entre la historia del arte y el folklore* (1984)⁶⁶, menciona la Verge Sagrari, que avui ocupa l'espai central del Retaule de Nostra Senyora del Roser i la data del s. XV o XIV, reconeixent, però l'alt grau de desconeixement que es té sobre la seva història.

⁶⁵ Caldria consultar a l'arxiu municipal i a l'ajuntament per localitzar els permisos d'obres o alguna informació més respecte a aquesta reforma.

⁶⁶ LLOPART. G. 1984. *Entre la historia del arte y el folklore*. Fontes Rerum Balearium. Palma. 356.

De poc interès a nivell científic, però sí de caràcter divulgatiu, s'ha de mencionar la *Guia de pobles de Mallorca* (2002)⁶⁷ de B. Massot i Muntaner, concretament al tom dedicat a Marratxí es fa una síntesi de la història de la parròquia i es descriuen els béns principals.

Per una altra banda, Guillem Morro escrigué *Marratxí durant els segles medievals* l'any 2006⁶⁸. Un obra molt completa que permet entendre Marratxí des de 1229 fins a principis del segle XVI establin relacions i paral·lelismes amb la resta de l'illa de Mallorca i en alguns casos amb els esdeveniments més importants de la Casa d'Aragó. D'aquesta manera s'estudia la Butlla de Innocenci IV on ja s'anomena la vila de Marratxí i els períodes de vinculació i independència amb Santa Maria del Camí. També s'hi troben referències al canvi de patronatge del temple, justificant-lo per les pestes ja que està documentat des de 1348.

Roselló Vaquer (2012)⁶⁹ reflexionà, entre altres coses, sobre el canvi de titularitat de l'església atribuint-lo a la construcció d'una nova església devers la meitat del segle XIV o bé a la devoció que Sant Marçal provocava en temps de pestes i malalties. Fos com fos, les notícies demostren que, a dates molt properes al 1348, es va consolidant la devoció a Sant Marçal, això és, el 7 de juny de 1352 el rei Pere informa al governador de Mallorca sobre la propera visita del procurador de l'Hospital de Sant Marçal de Llemotges per tal de recol·lectar almoines, cal dir que aquest procurador patia la malaltia de Sant Marçal en les cames i a l'illa estava prohibida l'entrada de malalts, encara així se li dona autorització. Per una altra banda, el 1365 es té documentat que Andreu de Sant Donat, procurador de l'Hospital de Sant

⁶⁷ MASSOT I MUNTANER, B. 2002. *Marratxí. Guia dels pobles de Mallorca*. Hora Nova. Mallorca.

⁶⁸ MORRO, G. 2006. *Marratxí durant els segles medievals*. Edicions Balears. Palma.

⁶⁹ ROSSELLÓ VAQUER, R. 2012. *Els cavallets, les Àguiles, Sant Joan Pelós, Sant Marçal i les Sales*. Gràfiques Llopis. Felanitx.

Marçal de Llemotges és a Mallorca predicant els miracles del Sant i el 1371 se li concedeix una nova llicència per captar de nou almoines per la seva institució⁷⁰.

Per acabar, la notícia més recent que s'ha trobat parla sobre la Verge Sagrari, que ja mencionava G. Llompart. Reus i Planells afegeix, a les Jornades d'estudis locals d'Inca de l'any 2015⁷¹, la seva atribució a Gabriel Mòger.

Il·lustració 7. Verge Sagrari. Detall del Retaule de Nostra Senyora del Roser.

⁷⁰ ROSSELLÓ VAQUER, R. 1996. *Op. Cit.* 115.

⁷¹ REUS I PLANELLS, G. A. 2015. "L'art gòtic a Inca. L'escultura". *XV Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament d'Inca. Inca. 38.

4. Estudi diagnòstic de l'església de Sant Marçal.

4.1. Anàlisi de la fitxa del catàleg municipal⁷².

Després de la seva aprovació provisional el setembre de 1998 i definitiva un any després, l'església de Sant Marçal va passar en aquestes dates a formar part dels béns protegits al *Catàleg d'elements d'interès artístic, històric, ambiental i patrimoni arquitectònic del terme municipal de Marratxí*⁷³ on s'estableix una protecció A. Aquesta categoria, la màxima dins d'un catàleg municipal, estableix una protecció íntegra el que implica que no es poden realitzar canvis en l'estructura, volumetria i distribució dels elements d'acabat. Ocasionalment, es permet la intervenció amb l'objectiu de recuperar, conservar o restaurar algun element o característica original⁷⁴.

Entrant ja a l'anàlisi de la fitxa, en el primer apartat, la identificació, es fa referència a la decisió de construir l'església el 29 de setembre de 1698 i com es posava la primera pedra un any més tard, com a úniques intervencions es citen les de 1861 i 1864 quan s'afegiren els darrers trams i es passà a dos campanars. És en l'adscripció estilística quan es menciona l'estil barroc amb reformes dels segles XIX i XX, però sense especificar.

Es compta amb una descripció esquemàtica de la planta com de la façana.

La fitxa de catalogació, però, no menciona els béns mobles que s'han anat afegint a la construcció i que creiem són part indispensable per tal de valorar el conjunt de la parròquia.

⁷² Veure annex 4: fitxa de l'església parroquial de Sant Marçal procedent del catàleg municipal.

⁷³ A.R.C.A. 1999. "Església parroquial de Sant Marçal", *Catàleg d'elements d'interès artístic, històric, ambiental i patrimoni arquitectònic del terme municipal de Marratxí*. Ref. cad: 8062302. Clau: 015a.

⁷⁴ AMBRÓS POL, M.F. 2013. "La redacció i actualització dels catàlegs municipals. Problemàtica associada". a LLULL, A./ TUGORES, T. (coord.). *Els catàlegs municipals. La protecció del patrimoni immoble de Mallorca*. Societat Arqueològica Lul·liana. 100.

Quant als elements a salvaguardar s'estableix que són tots aquells que li donen un valor tipològic i estilístic i es recomana que qualsevol intervenció es realitzi amb els mateixos materials, tècniques constructives, dignitat d'execució i amb els estils dels detalls constructius.

En resum, s'observa una fitxa amb limitacions per ella mateixa degudes al grau de protecció establert, com per exemple:

- No s'especifiquen quines ni quan s'han dut a terme intervencions o reformes concretes.
- No s'analitza l'església en conjunt amb els béns incorporats sinó únicament com a fàbrica arquitectònica.
- Les directrius d'intervenció són genèriques i poc específiques. A més, com ja hem mencionat, no poden aplicar-se als elements culturals mobles ja que aquests no han estat valorats ni catalogats.
- No s'especifica quin era l'estat de conservació en el moment de realitzar la fitxa, ni es jerarquitzen prioritats d'intervenció.
- L'únic element contextual o d'entorn que es menciona és la creu de terme de principis del segle XX també catalogada, mentre que no es lliga amb la rectoria del segle XVIII o el portal del cementiri antic, ambdós adossats a la construcció i amb fitxa pròpia dins del catàleg⁷⁵ en la que sí es fa referència al conjunt parroquial format pels tres béns.

En definitiva, la fitxa de catalogació de l'església de Sant Marçal posa de manifest la manca d'informació que fins al moment s'ha tengut sobre el

⁷⁵ A.R.C.A. 1998. "Rectoria de Sant Marçal". *Catàleg d'elements d'interès artístic, històric, ambiental i patrimoni arquitectònic del terme municipal de Marratxí*. Ref. cad: 8062302. Clau: 015b. A.R.C.A. 1998. "Portal antic cementiri de Sant Marçal". *Catàleg d'elements d'interès artístic, històric, ambiental i patrimoni arquitectònic del terme municipal de Marratxí*. Ref. cad: 8062302. Clau: 015c.

procés constructiu del temple. A més, hi hem observat algunes limitacions, quant a contingut, derivades del grau de protecció establert. Aquest fet ha de lligar-se a les característiques pròpies dels catàlegs municipals, els quals, en molts de casos, es limiten a la protecció arquitectònica i dels volums per la seva vinculació amb el catàleg urbanístic amb els que comparteixen la finalitat de preservar la morfologia i característiques fonamentals dels espais⁷⁶.

4.2. L'arquitectura de l'església parroquial.

L'església parroquial de Sant Marçal compta amb una planta basilical d'una sola nau amb capelles entre contraforts i absis semicircular.

S'accedeix per un únic portal central als peus de l'església des dels que es poden comptar sis trams. Cinc dels quals amb capelles laterals mentre que el primer dona accés al cor i als campanars, queda separat de la resta de la nau per tres arcs romans. Avui dia, aquest aquesta separació queda remarcada, a l'espai de la nau central, per un tancament de vidre que permet la il·luminació de l'interior al mateix temps que el seu aïllament en estar oberta la portalada. Aqueix primer tram queda cobert per volta de creueria.

La coberta és de volta de canó seccionada per arcs faixons que connecten amb les pilastres, les quals delimiten les capelles.

Totes les capelles tenen una traça rectangular i mida regular quedant interconnectades gràcies a un marc de pedra allindat (recuperat a la reforma de 1992). Romp l'esquema, en el quart tram, la capella fonda (1947), amb el doble de profunditat que la resta. Té una planta interior de creu llatina amb

⁷⁶ CAPELLÀ GALMÉS, M.A. 2013. "Els catàlegs de patrimoni històric: del monument a l'àmbit local". *Els catàlegs municipals. La protecció del patrimoni immoble de Mallorca*. Societat Arqueològica Lul·liana. 22.

dos trams i un absis, coberts el primer i el darrer per una volta de canó i una creueria la volta central amb la representació del tetramorf als angles. Les capelles laterals s'obrin a partir d'un arc de mig punt recolzat sobre pilastres amb capitell decorat amb motius vegetals i es cobreixen per una volta de canó. Al tram central, tres claraboies il·luminen l'espai, queden situades a la part superior del mur a cascun dels costats exteriors.

No s'ha de pensar en la planta de Sant Marçal com a quelcom aïllat ja que queda adossada a l'escola parroquial i la rectoria pel costat de l'epístola i al cementiri i al seu mur que el delimita al costat de l'evangeli; ambdós del segle XVIII.

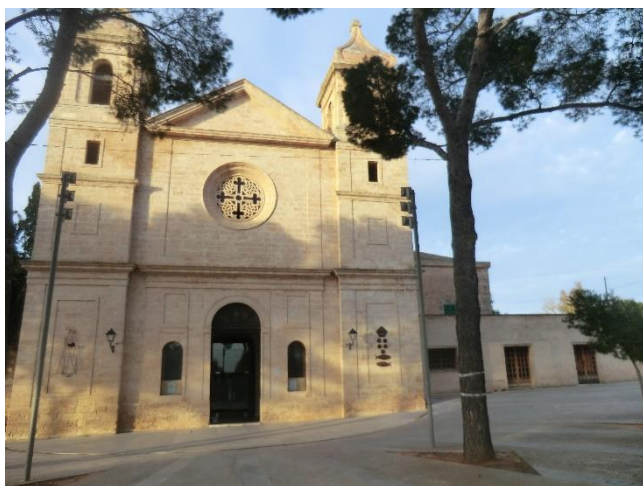
L'interior presenta una gran uniformitat amb els murs revocats i la volta i les pilastres de pedra vista. Entre capella i capella una pilastra de capitell senzill s'aixeca fins a la volta que queda arranca a partir d'una imposta.

El presbiteri queda lleugerament elevat respecte a la resta de l'església i queda emmarcat per un arc de mig punt i cobert per una volta de quart d'esfera a cadascun dels extrems del murs compta amb una porta que comunica amb les capelletes que donen accés al cambril del retaule major al mateix temps que amb la sagristia.

El trespòl és també unitari a tota la construcció quedant recobert per rajola, llevat de l'espai central just al davant del presbiteri on s'emplacen cinc làpides de marbre polit, una llosa davant la capella del Sagrat Cor i dues lloses més a la capella del sagrari.

La il·luminació de l'interior es deu a les dues finestres situades a costat i costat de la portalada d'accés, a la rosassa de la façana, a les claraboies, ja esmentades de la capella fonda, i dues finestres altes situades al darrer tram, junt al presbiteri.

Quant a la façana principal (reformada el 1992), queda dividida en tres carrers i tres cossos separats per impostes. El carrer central coincideix amb la nau principal de l'interior mentre que els laterals queden configurats per les dues torres campanars, avançant-se lleugerament a la resta.

Il·lustració 8. Façana de l'església parroquial de Sant Marçal (2017).

El cos central compta amb el portal d'accés al nivell inferior donat per un arc de mig punt i amb un tancament de forjat a la part superior de l'arc ja que el tancament de la porta és allindat i de fusta. A cada costat d'aquesta, una finestra també de mig punt tancada per un vidre transparent. Les finestres queden inscrites a l'interior d'una motllura rectangular amb dues altures a mode de finestral cec. En el cos superior, dues pilastres connecten la imposta amb una imposta superior i al centre una rosassa. Sobre la imposta un remat en forma de frontó.

En el cas dels carrers laterals s'hi troben, en el nivell inferior, una motllura cega rectangular emmarca dues escultures en ferro que fan referència a Sant Marçal (2004). El segon cos està dividit en dues altures per una nova imposta: a l'inferior s'hi veu un finestral rectangular cec mentre que en el superior aquest queda obert. Finalment, en el cos superior un arc de mig punt permet veure les campanes i queda el conjunt rematat per dues terminacions bulbiformes que han perdut el seu blau inicial.

La façana és d'estil neoclàssic mentre que l'interior es pot adscriure a la tradició barroca si bé les reformes que ha sofert l'edifici dificulten la tasca d'identificació i adscripció a un sol estil concret.

L'estat general de conservació de la fàbrica és bastant bo, segurament degut a la reforma de 1992.

Dit això, cal analitzar alguns detalls, fruit del procés d'observació, així es reporta que el marès vist, tant de les voltes com de les pilastres mostra un repicat força diferent i irregular el que es pot deure a que fins 1992 l'interior estava emblanquinat i decorat pel que s'hagué de picar la pedra per assegurar l'adhesió d'aquesta capa ornamental.

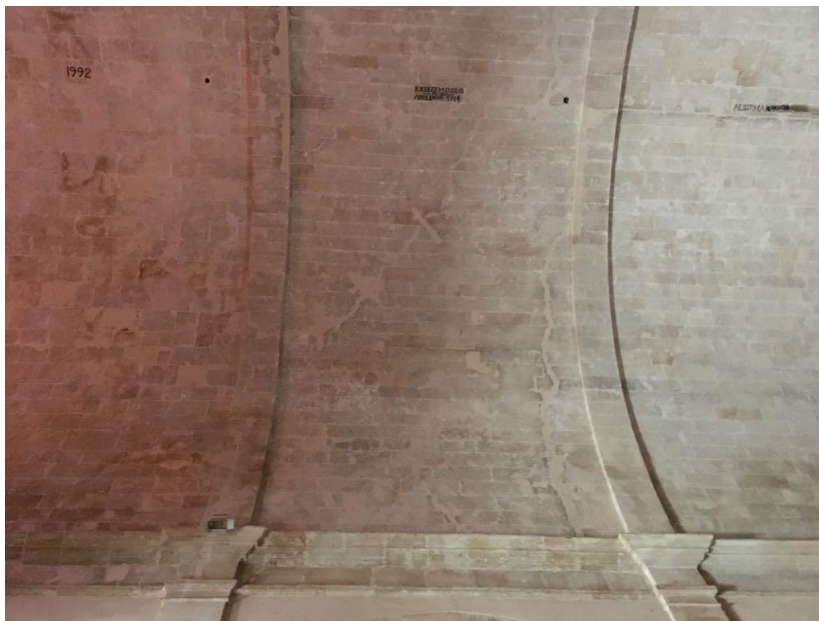

Il·lustració 9. Pilastra entre les capelles de les Ànimes i la de la Puríssima. S'aprecien les diferències de tractament i desgast del marès.

A més, el marès que queda a la vista no ha patit un desgast uniforme mostrant en alguns carreus una porositat major i taques degudes a la humitat, especialment visibles en les voltes de les capelles.

També s'han advertit cruïses a la volta del tercer i cinquè tram encara que en ambdós casos han estat reparats amb algun tipus de morter.

Així mateix, a la volta de la nau central s'observa com, coincidint amb cada tram, hi ha un forat des del qual es devien penjar làmpades o altres utensilis, que avui ja no és necessiten gràcies a la instal·lació de focus situats sobre la imposta de la nau central, com en cadascuna de les capelles. En el cas del presbiteri, es pot suposar que en la reforma de 1992, es construï un endinsament d'obra en el mur des d'on situar els focus de llum i els altaveus, quedant ocults des de l'espai que ocupa el fidel.

Il·lustració 10. Detall de la volta del nau central, 3r tram. S'aprecien cruïes en els maons. També els forats des del que penjar làmpades o altres estris.

En el cas de la façana, s'aprecia un major desgast del marès, segurament degut a l'exposició constant als factors meteorològics que han afectat, sobretot, la socolada.

Il·lustració 11. Detall del desgast del marès a la socolada de la façana.

4.2.1. Taules d'anàlisi de l'estat de conservació de l'arquitectura de l'església parroquial.

A continuació s'hi troben esquematitzats els resultats del treball de camp en dues taules⁷⁷.

Anàlisi de la façana.

Material	Marès				
Característiques	Textura	Cromatisme	Estructura	Altres	
	Generalment llis i uniforme.	Marró clar	Carreus uniformes		
INDICADORS VISUALS D'ALTERACIÓ					
Alteració	Alteració diferencial	Alteració atmosfèrica	Alteració antropogènica	Degradació	Corrosió
		Augment de la porositat de la pedra degut a l'exposició als agents meteorològics.			
Descomposició	Ruïna	Decohesió	Bioalteració	Alteració de conjunts	
			Aparició de vegetals en la façana, especialment en els campanars.		
Modificacions superficials	Alteració cromàtica	Crostes	Depòsits		
	Desaparició de la capa cromàtica blava en els remats dels campanars.				
Eliminació de matèria	Amb formació de forats	Accions fisicoquímiques	Varies accions simultànies	Accions mecàniques externes	
	A la socolada				

⁷⁷ El present model de taula ha estat realitzat a partir de la plantilla utilitzada a per ALCALDE MORENO, M./ VILLEGAS SÁNCHEZ, R. 2003. "Indicadores de alteración de los materiales pétreos". *Metodología de diagnóstico y evaluación de tratamientos para la conservación de los edificios históricos*. Instituto Andaluz de Patrimonio Histórico. Granada. 59. Adaptació pròpia per a les necessitats de l'estudi arquitectònic present.

	Sense formació de forats	Accions mecàniques	Decoheions	
Deformacions	Inflaments	Corbament	Ampolles	
Ruptures	Fracturació	Fissuració	Fragmentació	
Disjuncions	Separació de plaques	Exfoliació	Descamació	Separació de pel·lícules
FACTORS D'ALTERACIÓ				
Climatologia	Medi Ambient		Agents biològics	Altres factors
	Humitat que pot afectar especialment la socolada.		S'ha detectat el creixement de plantes en alguns punts del campanar.	
MECANISMES D'ALTERACIÓ				
Abrasió externa	Canvi de volum	Canvi de forma química	Canvi de volum de capil·lars i porus	Activitat biològica
			En la socolada	En el campanar

Anàlisi de l'interior de la construcció.

Material	Marès				
Característiques	Textura	Cromatisme	Estructura	Altres	
	Generalment, llisa i regular.	Marró clar	Carreus regulars		
INDICADORS VISUALS D'ALTERACIÓ					
Alteració	Alteració diferencial	Alteració atmosfèrica	Alteració antropogènica	Degradaació	Corrosió
		Marques d'humitat més clares e irregulars	A les pilastres i als murs vists, diferents marques de repicat.		
Descomposició	Ruïna	Decoheió	Bioalteració	Alteració de conjunts	
Modificacions superficials	Alteració cromàtica	Crostes	Depòsits		
	Volta de la capella de les Ànimes.				
Eliminació de matèria	Amb formació de forats	Accions fisicoquímiques	Varies accions simultànies	Accions mecàniques externes	

	Sense formació de forats	Accions mecàniques	Decoheions	
Deformacions	Inflaments	Corbament	Ampolles	
Ruptures	Fracturació	Fissuració	Fragmentació	
		Cruis a les voltes del tram 3r i 5è		
Disjuncions	Separació de plaques	Exfoliació	Descamació	Separació de pel·lícules
FACTORS D'ALTERACIÓ				
Climatologia	Medi Ambient		Agents biològics	Altres factors
	Humitat i factors meteorològics.			
MECANISMES D'ALTERACIÓ				
Abrasió externa	Canvi de volum	Canvi de forma química	Canvi de volum de capil·lars i porus	Activitat biològica

4.3. Caracterització i anàlisi dels béns culturals incorporats.

Per analitzar els diferents béns que s'han anat incorporant a la construcció, ja sigui per motiu de devoció, litúrgia o ornamentació, s'han seleccionat aquells que puguin tenir algun valor de caràcter històric, artístic o patrimonial, rebutjant incloure aquells de caràcter pràctic que res afegixen a un estudi com el que s'està duent a terme.

S'ha d'atendre també a la localització de cadascun dels béns dintre de l'església i és que la gran majoria de béns culturals incorporats es troben dins capelles amb una advocació clara i a la que faran referència. D'aquesta manera es troben al costat de l'evangeli les capelles de Nostra Senyora del Carme, el Sagrat Cor, la Capella fonda o Capella del Santíssim, Sant Antoni i Nostra Senyora del Roser; mentre que al costat de l'epístola s'emplacen la capella de Nostra Senyora de Lourdes, La Puríssima, el Sant Crist o Capella

de les Ànimes, Sant Josep i la del Nom de Jesús. A més del presbiteri dedicat al sant titular, és a dir, Sant Marçal.

Dels elements incorporats amb major valor en aquesta església, cal destacar els retaules, especialment el conjunt de retaules barrocs formats pel de Sant Marçal, Sant Josep, el de les Ànimes, el del Nom de Jesús i el del Roser també les pintures del retaule de Sant Antoni, però que es muntà en el segle XIX. Els tres primers obra de l'escultor Joan Deyà⁷⁸ qui també participà en una talla del Crist ressuscitat per al del Nom de Jesús.

En tots els casos, es tracta de retaules de fusta policromada i daurada en els que, a més es reaprofiten talles o pintures anteriors és el cas de la talla de Sant Marçal, probablement del segle XV; la verge Sagrari del retaule del Roser, d'estil gòtic i atribuïda a Gabriel Mòger; les pintures a l'oli de la passió, en el retaule de les Ànimes (vinculades al taller dels Oms⁷⁹), o les

⁷⁸ Joan Deyà (Palma, 1684- Campos, 1765) va ser un dels escultors més reconeguts en el panorama artístic del segle XVIII. Des de ben jove recorre l'illa treballant en nombrosos encàrrecs, molts d'ells vinculats a l'ordre dels mínims per als quals realitzà el seu primer retaule el de la Mare de Déu de la Soledat a Palma l'any 1717. La gran quantitat de treballs així com també la seva irregularitat tècnica fan pensar que comptà amb ajudants malgrat que no es té cap constància. Així doncs seus son el desaparegut retaule de Sant Francesc de Paula per al Convent de Santa Maria del Camí (1718), les claus de volta, dues claraboies i deu finestres de l'església conventual dels mínims a Muro (1721-1731), les tribunes de la capella del Roser del desaparegut convent de Sant Domingo de Palma (1723-1724), el retaule de Sant Josep i el de Santa Bàrbara a Banyalbufar (1728) a més de la seva participació a l'església de Sant Marçal entre 1728 i 1734 o el retaule de major del convent de Sant Bartomeu d'Inca (1730). També s'ocupà del daurat del retaule major del convent de Santa Teresa de Palma (1731), el cambril del Sant Crist a l'església de Sant Nicolau vell (1733) i del cambril de la Mare de Déu de Montis-ion de Porreres (1737).

De tota manera, l'obra més important en la que treballà Joan Deyà és el retaule major de la Seu (1726-1729) com a col·laborador de Dardaronne (qui feu el disseny). Resultat també d'aquesta combinació disseny de Dardaronne i obreria de Deyà és el retaule del Sant Crist del Davallament (1740-1742) també a la Seu de Palma. CARBOBONELL, M. 1996. "Deià Balle, Joan". *Gran enciclopèdia de la pintura i l'escultura a les Balears*, II. Promomallorca. Palma. 100-101.

⁷⁹ La nissaga dels Oms és una de les famílies artístiques amb més continuïtat i importància a la història de l'art modern mallorquí amb més de vint membres actius durant uns tres-cents anys. Escultors i pintors en la seva majoria van tenir especial incidència en la retaulística des de l'època del renaixement fins al neoclassicisme. El fundador de la

pintures del retaule de Sant Antoni Abat⁸⁰. A més de la talla gòtica d'un Crist crucificat, que es pot veure al retaule de les Ànimes.

Per una altra banda, els retaules que es poden classificar com a neoclàssics són el del Sagrat Cor, Nostra Senyora del Carme i el de la Puríssima. Al igual que el grup anterior, tots tenen ànima de fusta amagada

família d'artistes fou Gaspar Oms I nascut devers el 1540 i format al taller dels López amb els que col·laborà en diverses peces com dues pintures del retaule del roser de Binissalem (1582) o la predel·la del retaule de Sant roc per a convent de franciscans a Lluçmajor (1597). Amb el temps s'independitzà del taller del mestre i introduirà noves imatges provinents del gravat de la segona meitat del segle XVI a la pintura mallorquina. En morir Mateu López sènior serà Gaspar Oms I qui aconsegueixi els millors encàrrecs pictòrics de l'illa en els que combinà la tradició renaixentista valenciana amb el manierisme italià que coneixia a través dels gravats. Quatre dels seus fills continuaren la tasca del pare i en època de formació degueren col·laborar amb ell el que dificulta la tasca d'identificació. Va ser Gaspar Oms II, fill de la segona muller del seu pare qui heretà, però el taller convertint-se amb un dels pintors més importants de la primera meitat del segle XVII, seva és la pintura principal de retaule de Sant Martí de Tours a Vilafranca de Bonany (1637), per exemple en la que col·laborà amb el seu germà petit Joan Antoni Oms, escultors que hi feu la traça, aquest cas, però no fou l'únic ja que amb freqüència ambdós treballaren junts.

Per la seva part, Joan Antoni Oms esdevingué un excel·lent escultor que s'havia format en el taller de Jaume Blanquer. Serà aquesta línia familiar la que doni continuïtat a la nissaga iniciada per Gaspar Oms I. D'ell és el retaule de la Mare de Déu del Roser a l'església conventual de Sant Domingo a Pollença (1651-1662) i la decoració escultòrica de la planta baixa de la façana de l'Ajuntament de Palma (ca. 1650).

Heretà el taller Gaspar Oms Bestard fill de Joan Antoni Oms amb qui col·labora a les obres que realitzà independentment es decantà pel barroc més exuberant com es pot comprovar al retaule de la Pietat de l'església de Santa Eulàlia de Palma (1673-1675). Germà de Gaspar Oms Bestard, Joan Oms Bestard fou escultor i col·labora també amb el taller. Un tercer germà, Antoni Oms Bestard es dedicà a la pintura.

La següent generació de la nissaga es conformà pels dos fills de Gaspar Oms Bestard: Joan Antoni i Gaspar Oms Batle i els tres fills de Joan Oms Bestard: Gaspar, Joan i Cristòfol Oms Arbona. La tasca dels quatre continuà lligada tant a l'escultura com a la pintura pel que participaren en la creació de nombrosos retaules.

Arribats a la segona meitat del segle XVIII només es mantenia un taller dels Oms en mans de l'escultor Gaspar Oms Barrera però amb menor prestigi que els anteriors.

Finalment, la darrera generació d'Oms va ser la conformada per Gaspar, Pau i Jaume Oms Sanxo fills de l'anterior, els dos primers es dedicaren a la pintura mentre que el darrer a l'escultura a ell es deu el retaule del Nom de Jesús de Sant Salvador de Felanitx, per exemple, datat de 1788. CARBOBONELL, M. 1996. "Oms, els". *Gran enciclopèdia de la pintura i l'escultura a les Balears*, III. Promomallorca. Palma. 364-384.

⁸⁰ MOYÀ PAIS, M.J. *Op. Cit.* fa una comparativa a nivell formal dels retaules esmentats pel que no escau repetir la tasca en aquest treball, tenint en compte que es tracta fonamentalment d'un estudi diagnòstic.

baix un artifici d'acabat en marbre. Únicament el dedicat a la Puríssima compta amb accés al cambril.

Cal destacar, el retaule de nostra Senyora de Lourdes com el de pitjor factura tant per la simplicitat de la traça i la manca d'ornament com per la poca perícia de l'artista a l'hora de dotar el conjunt de l'efecte marbre que se li ha donat a la resta de retaules, possiblement aquest acabat es degui a la poca formació i perícia del pintor que hi treballà l'any 2004.

Tot sembla indicar que el retaule de Lourdes és de la segona meitat del segle XX ja que fins el 1942, com a mínim la capella es dedicà a la Mercè amb una pintura que refereix Gabriel Seguí i Mas i que avui en dia no es troba en el dit emplaçament⁸¹.

De tota manera, sigui quin sigui el seu origen, s'ha detectat indicis de corc en la pràctica totalitat dels retaules, llevat del de Lourdes, així com també pèrdua de part de la capa pictòrica. Freqüentment s'han detectat cruïses i encletxes a la fusta, essent la més preocupant la que afecta la talla de Sant Marçal, i, finalment una patina de pols que ennegreix el daurat de les obres més antigues.

El retaule que es troba en pitjor estat és el dedicat a Sant Josep, que mostra signes d'abandó quant al seu manteniment: les figures estan ennegrides, la talla de Sant Sebastià presenta una encletxa en vertical que recorre bona part de la figura, a més del corc i la pèrdua de la paleta de colors original a causa del pas del temps.

A més, cal ressenyar la desprotecció d'aquestes obres davant possibles intervencions, ja que no es troben inventariades ni catalogades.

⁸¹ SEGUÍ MAS, G. 1942. *Op. Cit.* 33.

Altres béns incorporats que s'han afegit a l'estudi són aquells que es troben en el presbiteri com el conjunt de rajoles ceràmiques murals, dels que la bibliografia no en fa pràcticament menció i que han perdut part del seu sentit i valor narratiu des de que es canvià l'accés al cambril del retaule major i és que, quan es feia a través del presbiteri, el fidel es veia obligat a recórrer, tant a l'entrada com a la sortida, els murs en els que es troben les escenes narrades, fent que aquestes formin part del conjunt iconogràfic dedicat a Sant Marçal. Ara l'accés al cambril es fa des de la sagristia pel que al presbiteri hi tenen accés quasi únicament el prevere i els escolans.

Lloada per alguns dels erudits que durant el segle XIX visitaren l'església, la pila baptismal de marbre vermell roman entre el presbiteri i la capella del Sant Nom de Jesús sense cap canvi aparent. Al costat oposat, una trona serveix per als lectors i al prevere durant l'ofici, de fusta i amb cos octaèdric, però que gràcies a les fonts orals es sap que va ser rebaixada entorn a la meitat del segle passat, quan després de crear-se la capella fonda es traslladà des de la que era la Capella del Carme a l'actual presbiteri.

S'han incorporat també, per a l'ornament de l'edifici i mostra de la devoció dels fidels, algunes pintures a l'oli que no formen part de cap retaule, és el cas de les de la capella de les Ànimes, en un estat de conservació bastant bo ja que únicament s'ha detectat pèrdua de la rigidesa de la tela i un lleuger clivellat en la part inferior d'una. En pitjor estat es troben les dues pintures ovals situades al primer tram de la capella del Santíssim, les quals semblen ennegrides i una d'elles està estripada, a més del corc present en el marc d'ambdues.

Abans d'acabar, cal fer referència al conjunt de béns culturals vinculats a la capella fonda. Dintre d'aquest hi ha el confessionari, els reclinatoris i bancs, els tres grups en molt bon estat i amb els escuts de les famílies promotores. Per una altra banda, també es poden incloure les pintures

situades a les capelletes i a l'absis amb un important deteriorament. Per a la reserva del Sagrat s'hi han disposat, provinents del presbiteri, com es pot establir tan estilísticament tant com seguint la bibliografia, es localitzen el sagrari barroc i dos grans canelobres.

Finalment, l'estudi dels elements mobles de Sant Marçal afavoreix també l'estudi la història social del municipi ja que s'observa a cadascuna de les capelles, formant part dels retaules, la presència d'escuts que permeten vincular les advocacions i devocions a les famílies més influents de l'àrea, si bé cal un expert en heràldica o un estudi profund de la documentació arxivística, per a la seva identificació.

El desconeixement de la identificació d'algunes obres s'ha fet patent especialment en els quadres a l'oli situats a la capella fonda i a la Capella de les Ànimes. També es desconeix l'autor de les escultures de la façana. Tot això implica una major feblesa i desprotecció davant qualsevol amenaça i és que la desaparició d'una obra no implica únicament la pèrdua material d'aquesta sinó també la dels referents contextuals i els valors que tradicionalment s'han lligat a ella.

En definitiva, queda patent, després d'observar i analitzar cadascun dels elements culturals incorporats, que el seu estat de conservació és en general regular ja que en la majoria dels casos pateixen alguns mals que fàcilment es detecten i als que no s'està oferint remei ni cap tipus de conservació preventiva.

A més, la gestió que se n'està fent dels dits béns mobles és escassa: no s'ha produït cap intent d'inventari, catalogació, identificació, valoració o difusió dels mateixos en els darrers anys.

4.3.1. Taules d'anàlisi dels béns culturals incorporats.

Tot seguit es presenten les fitxes d'anàlisi de cadascuna de les peces estudiades per a dur a terme l'estudi diagnòstic dels béns mobles de l'església parroquial de Sant Marçal de Marratxí⁸². Cadascuna de les fitxes es completa amb les referències bibliogràfiques que fan alguna menció a l'obra, classificant-les alfabèticament.

Nombre registre	01	
Denominació de l'objecte	Retaule de Nostra Senyora del Carme	
Matèria, tècnica i procediment.	Fusta policromada (a imitació de marbre en l'estructura). Argent o llautó per a les aureoles de la Verge i el nin.	
Dimensions	6,85 x 4,10 m.	
Autor. Escola Època.	Neoclàssic. S. XIX.	
Tema Títol. Descripció	És un retaule de tres carrers i un cos amb la taula d'altar incorporat. És un retaule façana que guanya tridimensionalitat en avançar-se la socolada per permetre encabir dues columnes d'estil compost i fust acanalat que separen els tres carrers. El frontal d'altar juga amb una motllura a dintre de la qual hi trobem un escut format per un escut coronat amb una creu i tres estrelles.	

⁸² S'ha fet servir com a model, encara que amb alguns canvis per tal d'adaptar-les a les necessitats actuals, la plantilla recollida per FERNÁNDEZ ARENAS, J. 1996. *Introducción a la conservación del patrimonio y técnicas artísticas*. Editorial Ariel. Barcelona. 167-168.

	<p>En el carrer central, a l'interior d'un nínxol en forma d'arc de mig punt amb el fons entapissat amb domàs vermell, hi ha la figura de la Maredeu del Carme amb el nin en braços. Tant ella com el nen subjecten amb la mà lliure unes estampes de la Maredeu de Carme i als seus peus un canelobre de 5 braços de llautó; al carrer de la dreta una figura de Santa Catalina Tomàs i a l'esquerra una petita escultura de Sant Expedit, ambdós sobre una mènsula situada sobre una motllura rectangular. Es separa el cos central de l'àtic per un entaulament amb arquitrau decorat amb daurats i un fris de marbre marró, l'àtic queda configurat per una copinya amb la representació del sagrat cor en el centre d'una nimba i dues àmfores als extrems.</p>	
Localització	Capella de Nostra Senyora del Carme.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	<ul style="list-style-type: none"> - Corc. - Esquerdes a la fusta. 	No es realitzen tasques de manteniment.
Afegits	Canelobre de llautó de cinc braços.	
Alteracions	<ul style="list-style-type: none"> -Canvi de l'estàtua de Santa Margalida de 1930 que avui dia no es troba en el retaule per un Sant Expedit de mida petita. -Els panells a mode de fons de les escultures laterals han estat afixat per mitjà de claus que queden visibles i han danyat la fusta, el cas de la part superior del costat esquerra. 	
BIBLIOGRAFIA		
<p>SEGUÍ MAS, G. 1942. <i>Monografia històrica del actual templo de San Marcial</i>. Certamen Conciliar de Sant Pere (1942). Manuscrit. Biblioteca Diocesana de Mallorca (BDM). CERT-80-01. 31-32.</p>		

Nombre registre	02
Denominació de l'objecte	Retaule del Sagrat Cor

Matèria, tècnica i procediment.	Fusta policromada i daurada. Pintura a l'oli (àtic), domàs (nínxol), orfebreria (corona).		
Dimensions	6,93 x 3,83 m.		
Autor. Escola Època.	Neoclàssic. S. XIX.		
Tema Títol. Descripció	<p>Retaule d'un sol carrer i cos. Al front de l'altar adossat hi ha l'emblema del sagrat cor envoltat per una motllura rectangular amb decoració vegetals als extrems. El cos principal queda emmarcat per dues pilastres, mentre que dues columnes s'avancen per crear l'espai en el que s'insereix en nínxol de mig punt per a la figura del Crist del Sagrat Cor nibat amb una aplicació de llautó, tanca el nínxol una barana baixa que fa al mateix temps de canelobre amb set braços. Tant les columnes com les pilastres tenen el fust pintat a mode marbre gris i el capitell daurat d'estil jònic. A sobre dels suports, un entaulament decorat amb motius vegetals en daurat i un fris volant sobre el que s'hi disposa un mur baix rectangular amb una pintura del cor de Maria. Salven la diferència entre l'altura de l'àtic i els extrems una voluta a cada costat. Es juga amb el daurat i els acabats de la fusta a imitació de marbres grisos i marrons.</p>		
Localització	Capella del Sagrat Cor.		
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS	
Suport	<ul style="list-style-type: none"> -Indicis de corc. -Esquerdes en la fusta 		
Afegits			
Alteracions	<ul style="list-style-type: none"> -Pèrdua de la policromia en alguns punts, especialment els cantons. -La fusta està coberta de cera a l'espai que es crea entre les dues columnes - Eскурçament de l'altar. 		<ul style="list-style-type: none"> - Per facilitar el pas entre els capelles. Reforma de 1992.

	-Pèrdua de una escultura de la Verge que a meitat del segle XX es localitzava als peus de la talla de Crist, ara a la Capella del Nom de Jesús.	
BIBLIOGRAFIA		
SEGUÍ MAS, G. 1942. <i>Monografia històrica del actual templo de San Marcial</i> . Certamen Conciliar de Sant Pere (1942). Manuscrit. BDM. CERT-80-01. 31-32.		
MASSOT I MUNTANER, B. 2002. <i>Marratxí. Guia dels pobles de Mallorca</i> . Hora Nova. Mallorca. 41.		

Nombre registre	03	
Denominació de l'objecte	Pintura. No s'ha pogut identificar el tema.	
Matèria, tècnica i procediment.	Pintura a l'oli sobre llenç	
Dimensions	1,80 x 1,20 m.	
Autor. Escola Època.	Principis s. XVIII (aprox).	
Tema Títol. Descripció	Pintura amb forma oval que es veu un bisbe atenent dos pobres que de demanen almoïna.	
Localització	Capella Fonda: primer tram, mur esquerra. Prové dels murs laterals del presbiteri, probablement traslladada amb la reforma de 1992.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	En bon estat.	
Afegits		
Alteracions	El marc oval està fragmentat en el quart superior dret.	
BIBLIOGRAFIA		

Nombre registre	04	
Denominació de l'objecte	Sant Lluís Gonzaga.	
Matèria, tècnica i procediment.	Pintura a l'oli sobre llenç.	
Dimensions	1,80 x 1,20 m.	
Autor. Escola Època.	Principis s. XVIII (aprox).	
Tema Títol. Descripció	Pintura amb forma oval que mostra un Sant vestit de prevere amb una aureola suggerida a partir d'una fina línia daurada, en les seves mans subjecta un crucifix mentre que una taula reposa sobre un mantell una calavera. En primer pla, un angelet amb una palma a la mà esquerra.	
Localització	Capella fonda: primer tram, mur dret. Prové dels murs laterals del presbiteri, probablement traslladada amb la reforma de 1992.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	- La tela està estripada en la zona de la màniga esquerra.	
Afegits		
Alteracions	- Corc en el marc. - Pèrdua de pigmentació en la part dreta.	
BIBLIOGRAFIA		

Nombre registre	05
Denominació de l'objecte	L'oració a l'hort

Matèria, tècnica i procediment.	Pintura a l'oli sobre tela.	
Dimensions	7,60m ²	
Autor. Escola Època.	Emili Pou González Moro. 11 de novembre de 1948.	
Tema Títol. Descripció	La tela, amb una disposició semicircular, presenta la figura de Crist agenollat orant a la meitat esquerra mentre que a ma meitat dreta, a la part superior un àngel atraca un calze i una creu, i a la inferior dos apòstols dormen baix una olivera. Les figures són representades amb un cànon de gran grandària com si la volta de la capelleta els obligàs a agenollar-se o arreplegar-se. La gama cromàtica va dels vermells als blaus pasSant pel verds i ocres, sense arribar als tons foscos, grans zones blanques marquen l'espai on la llum il·lumina els personatges.	
Localització	Capella fonda: capelleta esquerra.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	En bon estat.	
Afegits		
Alteracions	-Canvi en la pigmentació en el cabells de Jesús i a les falces dels apòstols.	
BIBLIOGRAFIA		
MOREY CARBONELL, B. 2002. "La parròquia de Sant Marçal i el seu rector mn. Antoni Cabot i Estarellas (1946-1959)" . <i>III Jornades d'Estudis Locals a Marratxí</i> . Ajuntament de Marratxí. Marratxí, 235.		

Nombre registre	06	
Denominació de l'objecte	Confessionari	
Matèria, tècnica i procediment.	Fusta amb detalls incisos i talla.	
Dimensions	2,21 x 2,37 x 0,66m.	
Autor. Escola Època.	1948-1951 (aprox).	

Tema Descripció	Títol.	Confessionari amb estructura de pantalla amb tres obertures en arcs de mig punt disposats oberts els dos dels extrems i el central amb una porteta doble i separació interior formant tres carrers amb reclinatori. A Els arcs queden rematats per una estructura quasi arquitectònica amb formes corbes i remats de poms coincidint sobre pilastres tallades a la fusta amb el terç inferior diferenciat. Els dos arcs exteriors queden oberts, mentre que el central dóna accés a un caixó o habitacle al que s'accedeix per una porteta baixa. L'arc de l'extrem dret dona accés a un reclinatori per al confessant. A sobre dels arcs, les formes ondulants culminen la pantalla disposant poms com a remats. A la fusta que hi ha entre l'arqueria i les formes ondulants de la part superior, s'han inserit diferents motius decoratius.
Localització	Capella del Sagrari. Al menys durant la reforma del 1992 va estar situat al front del retaule del Sagrat cor, segons documentació fotogràfica.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	En bon estat.	
Afegits		
Alteracions	No es detecten possibles alteracions.	En molt bon estat.
BIBLIOGRAFIA		

Nombre registre	07	
Denominació de l'objecte	Sant Sopar	
Matèria, tècnica i procediment.	Pintura a l'oli sobre tela.	
Dimensions	31,8m ² .	
Autor. Escola Època.	Emili Pou González Morro. Abril 1948.	
Tema Descripció	Títol.	Pintura amb forma de mitja lluna que presenta el Sant Sopar. La composició és piramidal, tenint com a punt focal la figura de Crist. Es presenta a Jesús amb els apòstols al voltant d'una taula, alguns dels quals donen l'esquena a l'espectador per crear una major sensació de profunditat la qual queda augmentada per l'escorç de la taula i l'obertura d'un finestral al fons amb perspectiva aèria. Tant Crist com els apòstols van vestits a la manera clàssica mentre que els dos servents (situats a cadascun dels cantons) semblen vestir amb robes d'època renaixentista.
Localització	Capella fonda: absis.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	En bon estat.	
Afegits		
Alteracions	-Pèrdua de pigmentació en el braç	Problema d'humiditat o amb la temperatura.

	esquerre del servent que aboca vi (situat al cantó esquerre).	
BIBLIOGRAFIA		
MOREY CARBONELL, B. 2002. "La parròquia de Sant Marçal i el seu rector mn. Antoni Cabot i Estarellas (1946-1959)". <i>III Jornades d'Estudis Locals a Marratxí</i> . Ajuntament de Marratxí, Marratxí, 235.		

Nombre registre	08a	
Denominació de l'objecte	Canelobre	
Matèria, tècnica i procediment.	Fusta daurada i policromada.	
Dimensions	2,45 x 1,5m.	
Autor. Escola Època.	Barroc. Segon quart segle XVIII	
Tema Títol. Descripció	Es tracta d'un canelobre de set braços. Es sustenta sobre una base de fusta i tres peus amb motius de rocalla. A l'arrencada dels braços hi ha l'escut de Sant Marçal policromat en vermell i envoltat de més decoració en rocalla, dels braços sorgeixen formes vegetals que s'entrellacen i uneixen entre sí.	
Localització	Capella fonda.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	- Corc. -Fissuració del braç central i en alguns dels entrelaços que l'uneixen al braços consecutius.	
Afegits		
Alteracions	- Ennegriment del daurat.	Segurament pel pas del temps i la pols.

BIBLIOGRAFIA

Nombre registre	08b	
Denominació de l'objecte	Canelobre	
Matèria, tècnica i procediment.	Fusta daurada i policromada.	
Dimensions	2,45 x 1,5m.	
Autor. Escola Època.	Barroc. Segon quart s. XVIII.	
Tema Títol. Descripció	Es tracta d'un canelobre de set braços. Es sustenta sobre una base de fusta i tres peus amb motius de rocalla. A l'arrencada dels braços hi ha l'escut de Sant Marçal policromat en vermell i envoltat de més decoració en rocalla, dels braços sorgeixen formes vegetals que s'entrellacen i uneixen entre sí.	
Localització	Capella fonda.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	-Corc -Fissuració a l'arrencada del 3r, 4t i 5è braç.	
Afegits		
Alteracions	-Ennegriment de la capa daurada.	Degut al pas del temps.
BIBLIOGRAFIA		

Nombre registre	09	
Denominació de l'objecte	Sagrari.	
Matèria, tècnica i procediment.	Fusta daurada i policromada, talla.	
Dimensions	3,1 x 1,23 x 1,95m.	
Autor. Escola Època.	Joan Deyà. Barroc. Maig 1734.	
Tema Títol. Descripció	<p>Es tracta d'un sagrari exempt. El peu te forma de caixó rectangular amb columnetes entorcillades a les arestes. A la part frontal mostra una creu amb un cérvol a cada costat alimentant-se als peus d'aquesta, a la resta dels costats la fusta queda coberta per daurat i motius vegetals.</p> <p>El cos queda flanquejat per una columna amb el terç inferior diferenciat i el superior separat amb una garlanda, el capitell és compost a cadascuna de les arestes amb una entorxa de fusta tallada tant devora el basament com a sobre amb un daurat diferent que la resta i cargolada.</p> <p>A la part frontal hi viem un arc de mig punt sobre unes columnetes estilitzades, a l'interior, un sagrari completament daurat amb el calze i l'hòstia a la porta i acabat amb una lluneta amb escut i l'emblema de Crist-Baix la portella, un marc amb un escrit en llatí.</p> <p>El sagrari queda cobert per una estructura bulbiforme amb motius vegetals daurats. Rematat per un colom envoltat de flames.</p> <p>A la motllura de baix les columnetes frontals hi ha una inscripció que posa "MAIX 1746"</p>	
Localització	Capella fonda provinent de l'altar major. Trasllat ca. 1950.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	-Fissuració de la fusta a la coberta .	

Afegits	-Les torxes estan cargolades i presenten un daurat diferent al del retaule i el sagrari.	-Plantejam que siguin un afegit del segle XIX.
Alteracions	Va ser traslladada des de l'altar major als voltants de 1950.	
BIBLIOGRAFIA		
MOREY CARBONELL, B. 2002. "La parròquia de Sant Marçal i el seu rector mn. Antoni Cabot i Estarellas (1946-1959)". <i>III Jornades d'Estudis Locals a Marratxí</i> . Ajuntament de Marratxí. Marratxí, 235.		

Nombre registre	10	
Denominació de l'objecte	Verge dolorosa amb Crist mort	
Matèria, tècnica i procediment.	Pintura a l'oli sobre tela.	
Dimensions	7,6m ² .	
Autor. Escola Època.	Emili Pou González Morro. 27 de febrer de 1953.	
Tema Títol. Descripció	La tela té un format semicircular. En ella es veu en primer pla un Crist mort sustentat a la falda de la Verge just després del davallament. Maria Magdalena amb el cap descobert aguanta un extrem de la tela amb el que han baixat el cadàver mentre que la tercera Maria subjecta el seu cap. Com passava a la resta de composicions de la capella, el cànon dels personatges representats sembla obligar-los a asseure's o agenollar-se per encabir-se a l'espai.	
Localització	Capella fonda: capelleta de la dreta.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC	CONCLUSIONS	
Suport	En bon estat.	
Afegits		
Alteracions	-Pèrdua de la pigmentació original, per aparició de taques blanques.	-Possible efecte de la humitat
BIBLIOGRAFIA		
MOREY CARBONELL, B. 2002. "La parròquia de Sant Marçal i el seu rector mn. Antoni Cabot i Estarellas (1946-1959)". <i>III Jornades d'Estudis Locals a Marratxí</i> . Ajuntament de Marratxí. Marratxí, 235.		

Nombre registre	11
------------------------	----

Denominació de l'objecte	Crist Crucificat	
Matèria, tècnica i procediment.	Fusta policromada	
Dimensions	3,3 x 0,9m.	
Autor. Escola Època.		
Tema Títol. Descripció	Es tracta d'una escultura a ple volum d'un Crist crucificat a una creu llatina amb peu simulant pedra viva. El crist tomba el cap en el moment de la seva mort portant únicament el perizoma decorat amb roses daurades. A la part superior hi ha una cartel·la amb el títol INRI en llatí. Tres claus (un a cada ma i un als peus) subjecten a Crist a la creu. Tant els genolls, com les mans i el costat dret de Crist sagnen, mostrant el patiment de la passió.	
Localització	Capella fonda: capelleta de la dreta.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	-Corc a la fusta del peu.	
Afegits		
Alteracions		
BIBLIOGRAFIA		
MOREY CARBONELL, B. 2002. "La parròquia de Sant Marçal i el seu rector mn. Antoni Cabot i Estarellas (1946-1959)". <i>III Jornades d'Estudis Locals a Marratxí</i> . Ajuntament de Marratxí. Marratxí, 234.		

Nombre registre	12a
Denominació de l'objecte	Reclinatori

Matèria, tècnica i procediment.	Fusta tallada, entapissat.	
Dimensions	0,8 x 1,45 x 0,6m.	
Autor. Escola Època.	1947-1951ca.	
Tema Títol. Descripció	Es tracta d'un dels reclinatoris donats pels promotors de la Capella fonda: les famílies Verí i Cotoner. En ell es poden veure tres escuts calats: els del Verí, el dels Cotoner i l'emblema de Crist. El coixí del reclinatori queda recobert per vellut vermell.	
Localització	Capella fonda.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	En bon estat.	
Afegits		
Alteracions	-Desgast en la zona central del vellut.	
BIBLIOGRAFIA		
MOREY CARBONELL, B. 2002. "La parròquia de Sant Marçal i el seu rector mn. Antoni Cabot i Estarellas (1946-1959)". <i>III Jornades d'Estudis Locals a Marratxí</i> . Ajuntament de Marratxí. Marratxí, 235.		

Nombre registre	12b	
Denominació de l'objecte	Reclinatori	
Matèria, tècnica i procediment.	Fusta tallada, entapissat.	
Dimensions	0,8 x 1,45 x 0,6m.	
Autor. Escola Època.	1947-1951ca.	
Tema Títol. Descripció	Es tracta d'un dels reclinatoris donats pels promotors de la Capella fonda: les famílies Verí i Cotoner. En ell es poden veure tres escuts calats: el del Verí, el dels Cotoner i l'emblema de Crist. El coixí del reclinatori queda recobert per vellut vermell.	
Localització	Capella fonda.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	En bon estat.	
Afegits		

Alteracions	-Desgast en la zona central del vellut.	
BIBLIOGRAFIA		
MOREY CARBONELL, B. 2002. "La parròquia de Sant Marçal i el seu rector mn. Antoni Cabot i Estarellas (1946-1959)". <i>III Jornades d'Estudis Locals a Marratxí</i> . Ajuntament de Marratxí. Marratxí, 235.		

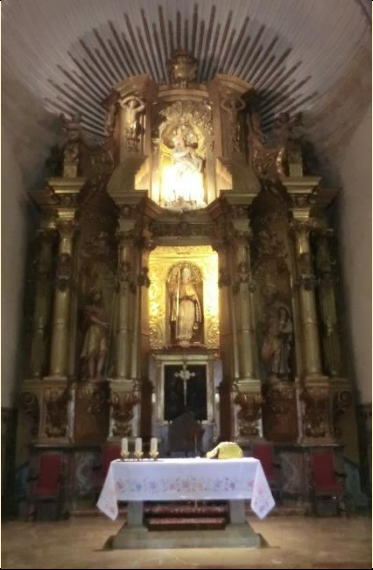
Nombre registre	13	
Denominació de l'objecte	Retaule de Sant Antoni Abat.	
Matèria, tècnica i procediment.	Fusta daurada i policromada. Pintura a l'oli (imatges de Sant Bernat, Sant Gaietà, Sant Bernat de Cleravall i la dels Sants ermitans).	
Dimensions	7,35 x 3,85m.	
Autor. Escola Època.	Traça i pintura barroques, acabat neoclàssic. 1843.	
Tema Títol. Descripció	<p>Retaule de tres carrers i un sol cos. Compta amb una socolada imitant el marbre amb un altar adossat amb un escut amb una creu a la part frontal d'altar. A la predel·la, a l'altura del carrer central, hi ha un oli que mostra als sants ermitans Sant Pau i Sant Antoni, a més unes motlures serveixen de peanya per a les columnes del cos principal una decoració en rocalla. Separen els carrers divergents, dues columnes de fust acanalat i capitell compost. A l'espai central i dins un nínxol una talla de Sant Antoni Abat que porta amb la esquerra un llibre i amb la dreta un bastó de pastor i una campaneta, als peus hi roman una foguera i un porc negre. En els carrers laterals hi reconeixem les pintures a l'oli de Sant Bernat (baix ell i camuflat en la pintura blava hi ha una data escrita 1843) i Sant Gaietà. A l'àtic una pintura amb l'escena de la lactatio de Sant Bernat de Cleravall en format oval, l'àtic s'alça únicament sobre el carrer central i culmina amb una lluneta.</p> <p>A tot el conjunt es juga amb els diferents colors del marbre combinant blau clar, fosc, verds, gris i el daurat.</p>	
Localització	Capella de Sant Antoni Abat.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	-Corc.	

Afegits	Reaprofitament de pintures del s. XVIII.	
Alteracions	-Pintura del Sants ermitans: cruiada i amb pèrdua de la pintura en les voreres. -Predel·la: fracturació i desaparició d'una part de la decoració en rocalla de la penya de la columna dreta. - Pèrdua de la policromia en alguns punts.	-A causa de cops i fregament.
BIBLIOGRAFIA		
<p>FURIÓ, A. 1988[1840]. <i>Panorama óptico-histórico-artístico de las Islas Baleares</i>. La Palmesana. Palma. 168.</p> <p>FERRER ORDINAS, B. 1928. <i>Descripción geográfica de la Parroquia de Marratxí</i>. Certamen Conciliar de Sant Pere. Manuscrit. BDM CERT 45-4. 59.</p> <p>SEGUÍ MAS, G. 1942. <i>Monografía histórica del actual templo de San Marcial</i>. Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. BDM. CERT-80-01. 27,32.</p> <p>MOYÀ PAIS, M.J. 1996. "Els retaules moderns a l'església de Sant Marçal". <i>I Jornades d'Estudis Locals a Marratxí 1995</i>. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 113-114.</p> <p>MASSOT I MUNTANER, B. 2002. <i>Marratxí. Guia dels pobles de Mallorca</i>. Hora Nova. Mallorca. 41-42.</p>		

Nombre registre	14	
Denominació de l'objecte	Retaule de la Maredeu del Roser	
Matèria, tècnica i procediment.	Fusta policromada, talla de fusta, pintura a l'oli sobre tela.	
Dimensions	7,35 x 3,8 m.	
Autor. Escola Època.	Maredeu sagrari atribuïda a Gabriel Mòger, s. XV. Retaule i pintures s. XVIII (Sant Joaquim 1730.31), Santa Catalina de Sena (1738-39).	

Tema	Títol.	Retaule de tres carrers convergents, un cos i un àtic. La socolada és de color negre amb un altar adossat a partir del que s'alcen dues columnes amb fust de marbre i una garlanda amb daurada en el terç superior, el capitell és d'ordre compost. En el nínxol central, donat per un arc de mig punt, hi ha una verge sagrari, a cadascun dels carrers laterals hi ha una pintura de Santa Catalina Tomàs i una de Santa Catalina de Sena, ambdues no acaben d'encaixar en la motllura en la que s'emmarquen. Baix elles, a la predel·la hi ha una pintura rectangular a l'esquerra una presentació al temple. Sobre un entaulament, l'àtic amb decoració vegetal sobre els carrers laterals i una pintura de l'ascensió de la Verge a la part superior. El remat és una lluneta bocinada.
Descripció		
Localització	Capella de la Maredeu del Roser.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Support	En bon estat.	
Afegits	Pintura a l'oli de Santa Catalina Tomàs.	
Alteracions	<ul style="list-style-type: none"> -S'ha perdut una pintura dedicada a Sant Joaquim segons bibliografia, devia ocupar el lloc de l'actual imatge de Santa Catalina Tomàs. - Un crui xapa de dalt a baix la pintura de l'anunciació. - La pintura dedicada a la presentació presenta alguns cruïes. -Pèrdua de policromia en alguns punts. 	
BIBLIOGRAFIA		
<p>SEGUÍ MAS, G. 1942. <i>Monografia històrica del actual templo de San Marçal</i>. Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. BDM. CERT-80-01. 23, 26, 32, 39, 44.</p> <p>LLOMPART. G. 1984. <i>Entre la historia del arte y el folklore</i>. Fontes Rerum Balearium. Palma. 356.</p> <p>MOYÀ PAIS, M.J. 1996. "Els retaules moderns a l'església de Sant Marçal". <i>I Jornades d'Estudis Locals a Marratxí 1995</i>. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 113-114, 116.</p> <p>MASSOT I MUNTANER, B. 2002. <i>Marratxí. Guia dels pobles de Mallorca</i>. Hora Nova. Mallorca. 40,41-42.</p> <p>REUS I PLANELLS, G. A. 2015. "L'art gòtic a Inca. L'escultura" <i>XV Jornades d'Estudis Locals</i>. Ajuntament d'Inca. Inca. 38.</p>		

Nombre registre	15
Denominació de l'objecte	Retaule Sant Marçal

Matèria, tècnica i procediment.	Fusta daurada, fusta policromada, pintura a l'oli.	
Dimensions	12,15 x 7,06 m.	
Autor. Escola Època.	Joan Deyà (fins 1742), Antoni Llabrés. Inici 1734. Barroc.	
Tema Títol. Descripció	<p>Es tracta d'un retaule cambril fet amb fusta. Compta amb un únic cos i un àtic. El sòcol és de pedra, amb entrants i sortints, queda recobert de marbre vermellós i terrenc que es conjuguen per formar motius florals ornamentals en algunes cares mentre que en altres es forma l'escut de Sant Marçal que és també el de Marratxí.</p> <p>A la predel·la hi trobem sis volutes que fan de basament per a les columnes ornamentades amb rocalla. Les columnes s'avancen respecte al fons del retaule, creant un espai tridimensional. També dues mènsules amb el bust d'un àngel cadascuna sobre plafons policromats amb motius vegetals entrellaçats. A l'espai central es disposa una pintura amb format rectangular que envaeix part del cos central i queda emmarcada per un senzill marc daurat amb dues pilastres laterals que sustenten un arquiteu lliç amb una inscripció. És una representació de Sant Bonaventura i ocupa l'espai que amb anterioritat corresponia al sagrari barroc, ara a la capella fonda.</p> <p>El cos central queda dividit per columnes acanalades i anellades en el seu terç inferior; al terç superior es decoren amb garlandes de motius vegetals i fruitals, al parell central s'hi disposa el rostre d'un putti o angelet; el capitell és de tipologia composta. Sobre elles hi reposa un entaulament, que ressegueix el traçat de la planta, amb un arquiteu amb franges horitzontal i un fris profusament decorat amb motius vegetals i el rostre d'un angelet sobre les quatre columnes centrals.</p> <p>A cada carrer es conforma un nínxol amb forma d'arc de mig punt i copinya a la part superior a l'interior del qual hi ha una estàtua a ple volum. La de l'esquerra ens presenta a Sant Joan Baptista que, amb la mà esquerra sustenta un bastó amb la creu i amb la dreta senyala l'espai central, on ara hi veiem el quadre. L'escultura de la dreta mostra a Sant Pere amb les claus a la mà dreta i un llibre a l'esquerra; ambdós van nimbats. Entre el nínxol i l'entaulament s'hi disposa decoració amb motius vegetals.</p> <p>L'espai central queda obert entre dues pilastres que segueixen amb la mateixa disposició que les columnes. D'aquesta manera es veu l'interior del cambril, on a un nínxol de mig punt hi ha, sobre una peanya de fusta que funciona, al mateix temps, de reliquiari, l'estàtua a ple volum de Sant Marçal vestit de bisbe amb mitra d'argent, alba i casulla. La mà dreta fa gest de benedicció i sustenta el bàcul i amb l'esquerra un llibre obert. Les parets interiors del cambril es</p>	

	<p>decoren amb motius vegetals entrelaçats que es segueixen també a la volta en la que s'hi disposà l'escut del sant. Dins del cambril, s'hi disposen sis pintures en forma oval mostrant diferents escenes de la vida del sant.</p> <p>A l'àtic i a dintre d'un nínxol de mig punt amb decoració de copinya, l'escultura de la Immaculada Concepció. Aquesta queda emmarcada per un estípit antropomorf a cada costat que aixequen els braços per col·locar-los rere els seu cap. En un primer pla i sobre les columnes del cos inferior hi trobem una lluneta abocinada.</p> <p>Completen el conjunt un angelet sobre l'extrem de cada voluta lateral de l'àtic. A la part superior s'hi disposa l'escut de Sant Marçal envoltat per una copinya de raigs daurats.</p>
ESTUDI DIAGNÒSTIC	
ESTUDI DIAGNÒSTIC	CONCLUSIONS
Suport	La fusta presenta indicis d'activitat biològica: forats creats per corc especialment a l'interior del cambril.
Afegits	<ul style="list-style-type: none"> -Copinya a la part superior (1812) -Reliquiari d'argent de Sant Marçal (1824). -Pintura de Sant Bonaventura, ocupant el lloc del sagrari barroc (1951) -Pintures de l'interior del cambril.
Alteracions	<ul style="list-style-type: none"> -Accés al cambril: abans pels laterals del presbiteri, ara per les sagristies annexes. -Canvi de sagrari: la custòdia barroca es traslladà a la capella fonda. -Repintades en les teles del cambril per amagar la despigmentació que estan patint a causa del corc. -Esquerda a la falda de Sant Marçal. -Fragmentació de la fusta: en les talles de Sant Joan Baptista, Sant Pere i els àngels de l'àtic. -Ennegriment per una pàtina de pols del conjunt. -Pèrdua de la policromia original en molts punts de l'obra.
Localització	Presbiteri
BIBLIOGRAFIA	
<p>SEGUÍ MAS, G. 1942. <i>Monografia històrica del actual templo de San Marcial</i>. Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. BDM. CERT-80-01. 24, 26.</p> <p>SEGUÍ MAS, G. 1943. <i>Descripción geogràfica de la Parroquia de Marratxí</i>. Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. BDM. CERT 86-3. 58-59.</p> <p>MUNTANER BUJOSA, J. 1961-1967. "Para la historia de las Bellas Artes en Mallorca". <i>BSAL</i>, 32. 200.</p>	

LLADÓ Y FERRAGUT, J. 1968-1972. "Datos para la historia de las belles artes en Mallorca". *BSAL*, 33. 378.

MOYÀ PAIS, M.J. 1996. "Els retaules moderns a l'església de Sant Marçal". *I Jornades d'Estudis Locals a Marratxí 1995*. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 113, 114, 116.

MASSOT I MUNTANER, B. 2002. *Marratxí. Guia dels pobles de Mallorca*. Hora Nova. Mallorca. 42-43.

MOREY CARBONELL, B. 2002. "La parròquia de Sant Marçal i el seu rector mn. Antoni Cabot i Estarellas (1946-1959)". *III Jornades d'Estudis Locals a Marratxí*. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 241.

Nombre registre	16	
Denominació de l'objecte	Panell ceràmic miracle de Sant Marçal	
Matèria, tècnica i procediment.	Ceràmica vidriada.	
Dimensions	1,80 x 2,60m.	
Autor. Escola Època.	Nàpols, barroc, s. XVI.	
Tema Títol. Descripció	<p>Es tracta d'un panell decoratiu sobre rajoles pintades. L'obra queda envoltada per una sanefa de motius ondulants i una de roses. L'escena es representa a l'interior d'una copinya o rocalla adornada amb garlandes florals. S'hi poden diferenciar dues escenes separades per una columna. En primer lloc, un malalt jeu al llit amb un crucifix a la tauleta mentre que una Muller, (Santa Valèria) resa al seu costat; a la segona escena, en aquest cas exterior Santa Valèria s'agenolla davant Sant Marçal qui l'acollirà com a deixeble mentre que quatre homes miren.</p> <p>L'escena queda completa amb les dues escenes representades en un panell disposat a la sortida del cambril, just al mur oposat del presbiteri, narrant la unió entre les vides de Santa Valèria de Llemotges i Sant Marçal i és que la primera era una noble cristiana que a la mort dels seus pares va ser adoptada per Sant Marçal i encomanà la seva vida a Crist, però el seu promès s'enfadà en conèixer la decisió i manarà matar-la tallant-li el cap. Un cop executada l'ordre, ella agafà el seu cap i el portà fins a Sant Marçal que l'enterrà a la tomba que havia de ser per ell mentre que l'ànima de la jove pujava al cel envoltada d'una cort d'àngels.</p> <p>En aquestes dues primeres escenes es presentaria únicament la primera part de la història, encara que plena d'anacronismes ja que els personatges vesteixen segons la moda del segle XVI.</p>	
Localització	Presbiteri: mur esquerre.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	-Fragmentació d'alguns punts de la rajola, especialment en les arestes.	
Afegits		

Alteracions	-Enfosquiment del color de fons. -Les escenes queden tallades i descontextualitzades en haver-se canviat l'accés al cambril.	
BIBLIOGRAFIA		
SEGUÍ MAS, G. 1942. <i>Monografía histórica del actual templo de San Marcial</i> . Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. BDM. CERT-80-01. 32.		
MASSOT I MUNTANER, B. 2002. <i>Marratxí. Guia dels pobles de Mallorca</i> . Hora Nova. Mallorca. 42.		

Nombre registre	17
Denominació de l'objecte	Panell ceràmic Martiri de Santa Valèria
Matèria, tècnica i procediment.	Ceràmica vidriada.
Dimensions	1,80 x 2,60m.
Autor. Escola Època.	Nàpols, Estil barroc, s. XVI.
Tema Títol. Descripció	<p>Es tracta d'un panell decoratiu sobre rajoles pintades. L'obra queda envoltada per una sanefa de motius ondulants i una de roses. L'escena es representa a l'interior d'una copinya o rocalla adornada amb garlandes florals. S'hi poden diferenciar dues escenes separades pel terra i una escala. La primera representa l'interior de la casa d'un noble renaixentista amb Sant Marçal acompanyat de dos frares baix un arc, i baix un segon arc, un noble assegut a un tron i un home amb espasa als seus peus; en l'escena exterior l'home de l'espasa ha tallat el cap a Santa Valèria que roman sobre la gespa, mentre que una cort d'àngels baixa del cel per coronar-la,</p> <p>L'escena queda completa amb les dues escenes representades en un panell disposat en el mur oposat del presbiteri narrant la unió entre les vides de Santa Valèria de Llemotges i Sant Marçal i és que la primera era una noble cristiana que a la mort dels seus pares va ser adoptada per Sant Marçal i encomanà la seva vida a Crist, però el seu promès s'enfadà en conèixer la decisió i manarà matar-la tallant-li el cap. Un cop executada l'ordre, ella agafà el seu cap i el portà fins a Sant Marçal que l'enterrà a la tomba que havia de ser per ell mentre que l'ànima de la jove pujava al cel envoltada d'una cort d'àngels.</p> <p>En aquestes dues primeres escenes es presentaria la segona part de la història aquella en el que es martiritza a la Santa i el missatger corre a contar la notícia dels fets miraculosos al seu noble patró al que Sant Marçal imposarà una dura penitència i acabarà convertint al cristianisme, encara que plena d'anacronismes ja que els personatges vesteixen segons la moda del segle XVI.</p>

ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	-Fragmentació d'alguns punts de la rajola, especialment en les arestes.	
Afegits		
Alteracions	-Enfosquiment del color de fons. -Les escenes queden tallades i descontextualitzades en haver-se canviat l'accés al cambril. -En alguns punts sembla haver restes de pintura o estuc.	-Provinents d'alguna de les reformes dutes a terme a l'interior de l'església.
BIBLIOGRAFIA		
SEGUÍ MAS, G. 1942. <i>Monografia històrica del actual temple de San Marcial</i> . Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. BDM. CERT-80-01. 32.		
MASSOT I MUNTANER, B. 2002. <i>Marratxí. Guia dels pobles de Mallorca</i> . Hora Nova. Mallorca. 42.		

Nombre registre	18	
Denominació de l'objecte	Pila baptismal	
Matèria, tècnica i procediment.	Jaspi vermell, fusta de caoba daurada.	
Dimensions	2 x 1,1 x 0,92 m.	
Autor. Escola Època.	S. XVIII	
Tema Títol. Descripció	És una pila baptismal feta amb una sola peça de jaspi vermell, queda coberta per una tapa de fusta de caoba amb un anyell tallat i daurat a sobre. L'interior destaca per una doble cavitat que permet guardar l'aigua beneïda i una segona més petita sobre la que disposar als nadons per al baptisme. Ambdues piques se comuniquen mitjançant un orifici que va filtrant l'aigua des del compartiment petit al gran.	

Localització	Capella del Crist Ressuscitat. Provenent dels peus de l'església (es desplaça el 1992 amb la reforma).	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	En molt bon estat.	
Afegits		
Alteracions	-S'ha estellat una aresta de la tapa a la part superior.	
BIBLIOGRAFIA		
<p>BERARD, G. 1983[1789]. <i>Viaje a las Villas de Mallorca</i>. Ajuntament de Palma. Palma. 302</p> <p>HABSBURG-LORENA, L.S. 1991[1867-1891]. <i>Las Baleares por la palabra y el grabado</i>, Sa Nostra. Palma. 377</p> <p>FURIÓ, A. 1988[1840]. <i>Panorama óptico-histórico-artístico de las Islas Baleares</i>. La Palmesana. Palma. 168.</p> <p>MOREY CARBONELL, B. 2002. "La parròquia de Sant Marçal i el seu rector mn. Antoni Cabot i Estarellas (1946-1959)". <i>III Jornades d'Estudis Locals a Marratxí</i>. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 238.</p> <p>SEGUÍ MAS, G. 1943. <i>Descripción geogràfica de la Parroquia de Marratxí</i>. Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. BDM. CERT 86-3. 60.</p>		

Nombre registre	19	
Denominació de l'objecte	Trona	
Matèria, tècnica i procediment.	Fusta	
Dimensions	No s'han pogut calcular	
Autor. Escola Època.		
Tema Títol. Descripció	Trona de cos octaèdric, a la que li manca una de les cares laterals per tal de permetre l'accés i la predicació. S'accedeix al receptacle a través d'un esglaó de fusta adossat.	
Localització	Presbiteri, procedent de l'antiga Capella del Carme.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	En bon estat.	
Afegits	Esglaó de fusta per accedir-hi.	
Alteracions	La trona va ser rebaixada en traslladar-se al presbiteri (1952).	
BIBLIOGRAFIA		

MOREY CARBONELL, B. 2002. "La parròquia de Sant Marçal i el seu rector mn. Antoni Cabot i Estarellas (1946-1959)". *III Jornades d'Estudis Locals a Marratxí*. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 241.

Nombre registre	20	
Denominació de l'objecte	Banc	
Matèria, tècnica i procediment.	Fusta tallada	
Dimensions	0,95 x 2,32 x 0,44m.	
Autor. Escola Època.	1947-1951	
Tema Títol. Descripció	Es tracta d'un banc de sis potes amb les potes davanteres tallades mentre que les posteriors són llises un travesser llis les uneix. El seient tampoc s'ha decorat però sí el respall amb quatre motlures rectangulars tallades a la fusta amb la flor de lis a cada cantó. A ca extrem una flor de lis a manera de mon i com a remat central els dos escuts de les famílies promotores: els Verí i els Cotoner.	
Localització	Capella fonda	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	En bon estat.	Molt bon estat de conservació.
Afegits		
Alteracions		
BIBLIOGRAFIA		

Nombre registre	21	
Denominació de l'objecte	Banc	
Matèria, tècnica i procediment.	Fusta tallada.	
Dimensions	0,95 x 1,45 x 0,44m.	
Autor. Escola Època.	1947-1951.	
Tema Títol. Descripció	Es tracta d'un banc de quatre potes amb les potes davanteres tallades mentre que les posteriors són llises un travesser llis les uneix. El seient tampoc s'ha	

	decorat però sí el respatller amb tres motlures rectangulars tallades a la fusta amb la flor de lis a cada cantó. A ca extrem una flor de lis a manera de mon i com a remat central una nova flor de lis flanquejada per dues volutes.	
Localització	Capella fonda	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	En bon estat.	Molt bon estat de conservació.
Afegits		
Alteracions		
BIBLIOGRAFIA		

Nombre registre	22	
Denominació de l'objecte	Altar	
Matèria, tècnica i procediment.	Fusta daurada	
Dimensions	1 x 1,5 x 0,7m.	
Autor. Escola Època.	1947-1951	
Tema Títol. Descripció	Altar format per un peu daurat rectangular, dues potes i una post de fusta daurada també. Les potes tenen la configuració de dues columnes d'ordre compost amb una base circular, fust acanalat i capitell amb volutes i formes vegetals.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	En bon estat.	
Afegits	Potes en forma de columna d'estil compost.	
Alteracions	Les potes originals en forma de columna salomònica han estat substituïdes.	Actualment es troben a l'interior de la sagristia annexa.
BIBLIOGRAFIA		
MOREY CARBONELL, B. 2002. "La parròquia de Sant Marçal i el seu rector mn. Antoni Cabot i Estarellas (1946-1959)". <i>III Jornades d'Estudis Locals a Marratxí</i> . Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 235.		

Nombre registre	23
Denominació de l'objecte	Retaule del Sant Nom de Jesús

Matèria, tècnica i procediment.	Fusta policromada i daurada, talla, pintura a l'oli sobre tela.	
Dimensions	7,35 x 3,8 m.	
Autor. Escola Època.	Joan Deyà va fer l'escultura del Crist Ressuscitat. Barroc. 1732 ca.	
Tema Títol. Descripció	<p>Retaule de tres carrers convergents, un cos i un àtic. La socolada és de color marró amb un altar adossat a partir del que s'alcen dues columnes amb fust de marbre i una garlanda amb daurada en el terç superior, el capitell és d'ordre compost. En el nínxol central, donat per un arc de mig punt, hi ha una puríssima (quasi completament blanca, llevat d'alguns ornaments daurats en la seva vestimenta), a cadascun dels carrers laterals hi ha una pintura de Sant Bonaventura (amb una espelma encesa a la mà dreta i un llibre a l'esquerra) i de Sant Francesc qui vesteix l'auster hàbit de la seva ordre i porta una creu amb doble travesser recolzada en el braç dret, a més una ovella guaita des de darrera seu. Ambdues pintures comptem amb un marc daurat.</p> <p>Baix ells, disposat damunt l'altar incorporat hi ha una petita figura del Crist nin vestit de blanc que beneeix amb la mà dreta i porta un orbe amb creu a l'esquerra,</p> <p>Sobre un entaulament, l'àtic amb decoració vegetal sobre els carrers laterals i una pintura del beat Ramon Llull a la part superior. El remat és una lluneta bocinada i torxes als extrems. La traça és la mateixa que la que es fa servir a la Capella paral·lela del Roser.</p>	
Localització	Capella del Sant Nom de Jesús.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Support	-Indicis de corc. -Esquerdes en la fusta	
Afegits	Escultura de la Puríssima en el nínxol principal.	Cap referència bibliogràfica les descriu. Desconeixement sobre si el nen és el Crist ressuscitat de Joan Deyà.

Alteracions	- Pèrdua de policromia en alguns punts.
BIBLIOGRAFIA	
<p>SEGUÍ MAS, G. 1942. <i>Monografia històrica del actual templo de San Marcial</i>, Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. BDM. CERT-80-01. 23, 26, 32,43.</p> <p>MUNTANER BUJOSA, J. 1961-1967. "Para la historia de las Bellas Artes en Mallorca" <i>BSAL</i>, 32. 200.</p> <p>LLADÓ Y FERRAGUT, J. 1968-1972. "Datos para la historia de las belles artes en Mallorca" <i>BSAL</i>, 33. 378.</p> <p>MOYÀ PAIS, M.J. 1996. "Els retaules moderns a l'església de Sant Marçal". <i>I Jornades d'Estudis Locals a Marratxí 1995</i>. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 113, 114.</p> <p>MASSOT I MUNTANER, B. 2002. <i>Marratxí. Guia dels pobles de Mallorca..</i> Hora Nova. Mallorca. 40.</p>	

Nombre registre	24	
Denominació de l'objecte	Retaule de Sant Josep	
Matèria, tècnica i procediment.	Fusta daurada i policromada. Talla.	
Dimensions	7,35 x 3,95 m.	
Autor. Escola Època.	Joan Deyà, barroc, 1728.	
Tema Títol. Descripció	<p>Consta d'un sol cos i tres carrers amb predel·la-sagrari a la part central mentre que la resta queda coberta amb entrellaços vegetals sobre el daurat. Aquesta es disposa sobre una socolada que imita el marbre vermell usat en l'altar major i en la que veiem les mateixes roses que havíem vist en aquest. En els plafons que coincideixen amb les columnes dels extrems, sobre les roses hi ha una data: 1754.</p> <p>Separen els carrers dues pilastres amb una garlanda a la part superior, uns ressalts en la predel·la fan de basament per aquestes, a sobre, coincidint amb la imposta o entaulament s'hi ha disposat el rostre d'un angelet. Als</p>	

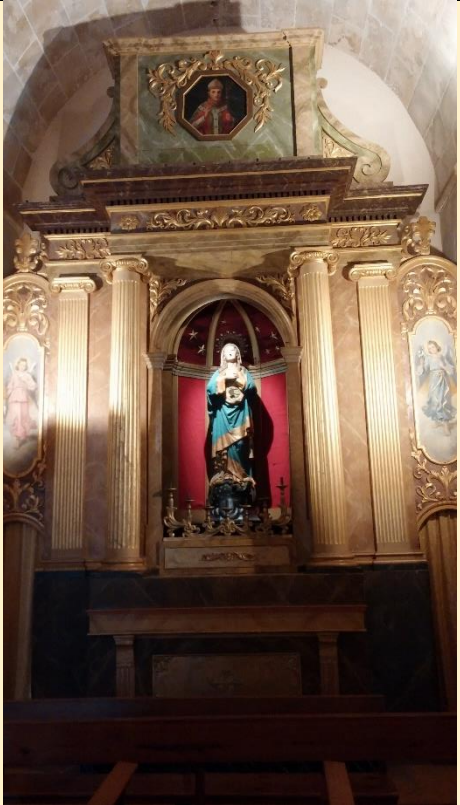
	<p>carrers laterals dues mènsules serviran de basament per a les escultures del cos.</p> <p>Ja en el cos, en el carrer principal, s'obre un nínxol a partir d'un arc trilobulat a l'interior del qual s'hi suposa la figura de Sant Josep amb el nin Jesús sobre el braç esquerre. A sobre de l'arc, decoració amb rocalla i el cap d'un amoret, separa el cos de l'àtic una lluneta semicircular abocinada.</p> <p>Als carrer de l'esquerra hi ha una escultura a ple volum de Sant Sebastià assagetat (a la penya la inscripció "DEYÀ F^{IT} 1745) i a la dreta Santa Bàrbara portant una torre als braços. A cadascun dels extrems del retaule hi ha una columna amb el terç inferior diferenciat i decorat amb relleus, la resta del fust és acanalat amb una garlanda a la part superior i el capitell d'estil compost.</p> <p>L'àtic presenta la mateixa lluneta que el cos principal a la part central sota la que hi ha una pintura oval que representa Sant Miquel vencent al mal, als laterals uns remats en forma de voluta.</p>
Localització	Capella de Sant Josep. (L'estàtua de Santa Bàrbara es va traslladar durant un període de 5 anys a principis de mil·lenni, al retaule de Nostra Senyora de Lourdes, on ocupà l'espai central).
ESTUDI DIAGNÒSTIC	
CONCLUSIONS	
Suport	-Indicis de corc. -Esquerdes a la fusta.
Afegits	
Alteracions	-Pàtina de pols que ennegreix tota la superfície. -Decoloració i pèrdua de la pigmentació original. -L'estàtua de Sant Sebastià està fissurada en el centre. -Es canviaren els rostres dels amorets l'any 1766 gràcies a l'escultor Josep Arbós.
	Mal estat de conservació.
BIBLIOGRAFIA	
<p>BERARD, G. 1983[1789]. <i>Viaje a las Villas de Mallorca</i>. Ajuntament de Palma. Palma. 302</p> <p>FURIÓ, A. 1988[1840]. <i>Panorama óptico-histórico-artístico de las Islas Baleares</i>. La Palmesana. Palma. 168.</p> <p>FERRER ORDINAS, B. 1928. <i>Descripción geográfica de la Parroquia de Marratxí</i>. Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. BDM. CERT 45-4. 57.</p> <p>SEGUÍ MAS, G. 1942. <i>Monografía histórica del actual templo de San Marcial</i>. Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. BDM. CERT-80-01. 25, 27, 33, 43.</p> <p>MUNTANER BUJOSA, J. 1961-1967. "Para la historia de las Bellas Artes en Mallorca" <i>BSAL</i>, 32. 199.</p> <p>LLADÓ Y FERRAGUT, J. 1968-1972. "Datos para la historia de las bellas artes en Mallorca" <i>BSAL</i>, 33. 378.</p> <p>MOYÀ PAIS, M.J. 1996. "Els retaules moderns a l'església de Sant Marçal". <i>I Jornades d'Estudis Locals a Marratxí 1995</i>. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 113, 115, 117.</p> <p>MASSOT I MUNTANER, B. 2002. <i>Marratxí. Guia dels pobles de Mallorca</i>. Hora Nova. Mallorca. 40, 41, 43.</p>	

Nombre registre	25
Denominació de l'objecte	Retaule del Sant Crist o de les Ànimes

Matèria, tècnica i procediment.	Fusta tallada, fusta policromada i daurada, pintura a l'oli.	
Dimensions	7,35 x 3,90 m.	
Autor. Escola Època.	Joan Deyà, 1729, barroc. Taller els Oms (pintures a l'oli), principis segle XVI, renaixement. Crist crucificat, gòtic (finals s. XIV, aprox.).	
Tema Títol. Descripció	<p>Rep el nom per la presència, a la predel·la del retaule, de teles a l'oli que representen ànimes envoltades del foc del purgatori.</p> <p>El retaule és d'un sol cos i tres carrers convergents. La socolada juga amb el vermell, el gris i el negre a partir de diferents formes i amb un altar adossat, a sobre, separat per una imposta negra s'hi troba la predel·la on hi ha les ja anomenades pintures de les ànimes sobre un fons en marbre gris. Coincidint amb els carrers laterals s'hi disposaren els retrats de la Verge i de Sant Francesc que actuen com a intercessors.</p> <p>Ja en el cos central trobem un Crist crucificat en el gran va que s'obri en el carrer principal flanquejat per dues columnes de fust acanalat, anellat en el terç inferior i amb una garlanda al superior. Les columnes s'alcen a partir d'una motllura en forma de voluta. El fons del va es tapa amb un domàs vermell. Cal dir que el Crist és apte per a l'escenificació de davallaments i processons i que s'alça sobre una peanya amb el seu emblema i les lletres alfa i omega amb obertures als laterals per tal de ser emportada de processó.</p> <p>Els carrers laterals, amb una marcada convergència, presenten tres pintures cadascun amb escenes de la passió de Crist: l'oració a l'hort, el petó de Judes, el martiri, el judici davant del sanedrí, la compassió de Santa Verònica i una crucifixió, les teles s'han relacionat amb el taller dels Oms. A l'extrem de cada carrer hi ha una pilastra de fust acanalat i capitell igual al de les columnes exemptes. Els suports sustenten un entaulament amb ornamentacions daurades i una cornisa volada que dona pas a l'àtic amb un gran llenç Sant Vicenç Ferrer baix una lluneta abocinada en el centre d'aquesta hi ha un escut.</p> <p>Iconològicament és un retaule amb molta coherència ja que a la Passió de Crist se li suma la imatge de la seva mort a més de la de Sant Vicenç Ferrer, monjo valencià de l'ordre dels predicadors que rebé l'encàrrec diví de predicar l'Evangelí i anunciar la proximitat del judici final, d'aquí les</p>	

	ànimes i els intercessors dels quals és òbvia l'elecció de Maria i sembla que la de Sant Francesc es degué sobretot a la seva popularitat.	
Localització	Capella del Sant Crist.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	-Indicis de corc. Afecta també a les pintures de la predel·la.	
Afegits	-Peanya. -Cortina de fons del nínxol.	Possiblement siguin contemporànies ambdues. La bibliografia parla d'un fons negre i no l'actual vermell.
Alteracions	-Despigmentació en algunes zones del retaule. -Clivellat de les pintures de la passió i la Verge. -Desgast en les articulacions dels braços del Crist crucificat. -Canvi de la peanya. -Pèrdua de la rigidesa de la tela de l'ànima de la dreta.	- Deduït a partir de documentació fotogràfica.
BIBLIOGRAFIA		
<p>SEGUÍ MAS, G. 1942. <i>Monografía histórica del actual templo de San Marcial</i>. Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. BDM. CERT-80-01. 23, 25, 33, 43, 44.</p> <p>SEGUÍ MAS, G. 1943. <i>Descripción geográfica de la Parroquia de Marratxí</i>. Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. BDM. CERT 86-3. 57.</p> <p>MUNTANER BUJOSA, J. 1961-1967. "Para la historia de las Bellas Artes en Mallorca" <i>BSAL</i>, 32. 200.</p> <p>LLADÓ Y FERRAGUT, J. 1968-1972. "Datos para la historia de las bellas artes en Mallorca". <i>BSAL</i>, 33. 378.</p> <p>MOYÀ PAIS, M.J. 1996. "Els retaules moderns a l'església de Sant Marçal". <i>I Jornades d'Estudis Locals a Marratxí 1995</i>. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 114, 115, 117.</p> <p>MASSOT I MUNTANER, B. 2002. <i>Marratxí. Guia dels pobles de Mallorca</i>. Hora Nova. Mallorca. 40, 43.</p>		

Nombre registre	26
Denominació de l'objecte	Retaule de la Puríssima

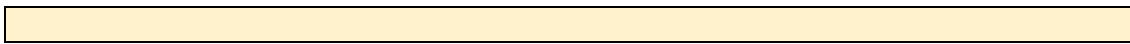
Matèria, tècnica i procediment.	Fusta daurada i policromada, talla, vellut per a l'entapissat del cambril.		
Dimensions	6,32 x 4,35m.		
Autor. Escola Època.	Neoclàssic, s. XIX.		
Tema Títol. Descripció	<p>Retaule cambril de tres carrers i un únic cos. Sobre una predel·la decorada com si es tractés de marbre negre amb un altar incorporat amb una motllura a mode de front d'altar amb una creu central, s'obre en el carrer central, un nínxol a partir d'un senzill arc de mig punt daurat, el flanquegen dues columnes exemptes amb el fust acanalat i capitell jònic completament daurades junt a les que es disposen dues pilastres amb la mateixa tipologia que separen els carrers del retaule. Als peus de la Verge, un canelobre de set braços fa les funcions de barana del cambril. En els carrers laterals dues teles ovals, amb Sant Gabriel i Sant Rafel, envoltades de decoració vegetal daurada i baix elles les portes d'accés al cambril tapades per una cortina de domàs daurat. A l'àtic, sobre un entaulament en marbre de color verd, un sol bloc que coincideix amb el carrer central en el que hi distingim una pintura hexagonal amb Sant Blai Bisbe, envoltat per decoració vegetal daurada.</p>		
Localització	Capella de la Puríssima.		
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS	
Suport	<ul style="list-style-type: none"> -Indicis de corc. -Desgast de la fusta en alguns punts. -Aparició d'encletxes en la fusta. 		-Coincidents amb la zona de fricció dels bancs.
Afegits	-Entapissat de l'arc del nínxol en vellut vermell, a la part frontal d'aquest.		-Segurament per substituir el desgast de l'anterior.
Alteracions	-Desgast del vellut vermell del cambril al costat dret.		

	<p>-Gotes de pintura tant a l'interior del cambril com a la cartella de l'altar.</p> <p>-Les dues pintures dels arcàngels present un forat i estan cargolades a l'extrem inferior.</p>	
BIBLIOGRAFIA		
<p>SEGUÍ MAS, G. 1942. <i>Monografía histórica del actual templo de San Marcial</i>. Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. BDM. CERT-80-01. 33, 43.</p>		

Nombre registre	27	
Denominació de l'objecte	Pintura.	
Matèria, tècnica i procediment.	Pintura a l'oli sobre tela.	
Dimensions	2,40 x 0,80 m.	
Autor. Escola Època.		
Tema Títol. Descripció	<p>La pintura retracta dues figures, una masculina a la dreta i una femenina a l'esquerra. Ambdues amb un cànon voluminós maximitzat per les túniques i teles que els cobreixen. El fons es negre i el terra d'un marró llis.</p> <p>La tela queda emmarcada per un marc rectangular en fusta daurada.</p>	
Localització	Capella del Sant Crist: mur esquerre.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS

Suport	Pèrdua de la rigidesa de la tela.	
Afegits		
Alteracions		
BIBLIOGRAFIA		

Nombre registre	28	
Denominació de l'objecte	Pintura.	
Matèria, tècnica i procediment.	Pintura a l'oli sobre tela.	
Dimensions	2,40 x 0,80m.	
Autor. Escola Època.		
Tema Títol. Descripció	Es mostra a una dona de genolls abraçant una tela blanca, la figura es retalla sobre un fons negre i es recolza sobre un terra de color marró. El cànnon es de gran volum, sensació incrementada pels plecs de la túnica verda que porta la dona.	
Localització	Capella del Sant Crist: mur dret.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	Pèrdua de tensió de la tela. Forat en la tela a l'altura de la meitat, just en la vora esquerra.	
Afegits		
Alteracions	-Clivellat de la zona baixa de la pintura	-A causa de la pèrdua de tensió del suport.
BIBLIOGRAFIA		

Nombre registre	29	
Denominació de l'objecte	Retaule de Nostra Senyora de Lourdes	
Matèria, tècnica i procediment.	Fusta policromada, talla.	
Dimensions	6,58 x 3,85m.	
Autor. Escola Època.	Contemporani. (Pintat 2004).	
Tema Títol. Descripció	<p>És un retaule d'un sol carrer i cos amb un àtic a la part superior. Sobre la socolada amb altar adossat amb un sol al front d'altar, s'aixequen dues pilastres als extrems i dues columnes al voltant del nínxol central, lleugerament avançades, les quatre compten amb fust acanalat de marbre negre i capitell jònic daurat, a sobre un entaulament amb un arquitrau de marbre gris, un fris de marbre marró amb motlures romboides daurades i una cornisa volada que torna al gris. En el nínxol cobert amb una volta de quart d'esfera blava, una petita imatge a ple volum de la Verge de Lourdes. Coronant el retaule un escut amb una torre, probablement fent esment a Santa Bàrbara amb la inscripció MMIV, any en que es va acabar i pintar el retaule. Com veiem, es juga amb la gama cromàtica i l'acabat del marbre per crear un efecte decoratiu, si bé l'acabat estil marbre és de pitjor qualitat que el de la resta de retaules de l'església.</p> <p>En tot el conjunt es juga amb els colors del marbre mesclant blaus, grisos, marrons, rosats i negres. (Actualment les columnes centrals han estat repintades en daurat).</p>	
Localització	Capella de Nostra Senyora de Lourdes	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	En bon estat.	És un dels retaules més moderns de l'església i dels de pitjor qualitat.
Afegits	- Escut de Santa Bàrbara amb la torre (2004), moment en que es pinta el retaule i es trasllada	Segons documentació fotogràfica a mitjans de s. XX no estava encara pintat.

	temporalment l'estàtua de Joan Deyà provinent del retaule de Sant Josep).	
Alteracions	- Repintat del retaule. - Repintat columnes en daurat.	2004 segons inscripció. 2018 Per ordre del prevere, per tal de que el retaule fes conjunt amb la resta.
BIBLIOGRAFIA		
SEGUÍ MAS, G. 1942. <i>Monografia històrica del actual templo de San Marcial</i> . Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. BDM. CERT-80-01. 31.		
MASSOT I MUNTANER, B. 2002. <i>Marratxí. Guia dels pobles de Mallorca</i> . Hora Nova. Mallorca. 41.		

Nombre registre	30	
Denominació de l'objecte	Sant Marçal	
Matèria, tècnica i procediment.	Ferro forjat	
Dimensions	2,15 x 0,60m.	
Autor. Escola Època.	2004. Donació de la Sra. Antònia Bennassar i Jaume.	
Tema Títol. Descripció	Es tracta d'una escultura en ferro forjat pensada per a ser penjada de la façana de l'església. L'escultura mostra únicament les línies de la silueta d'un bisbe amb bàcul i llibre que entenem que és Sant Marçal, com s'indica a una plaqueta als seus peus. "SANT MARÇAL, PANS I PEIXOS/ DONACIÓ DE LA SRA./ ANTÓNIA BENNASAR I JAUME/ A LA PARRÒQUIA DE SANT MARÇAL/ SA CABANETA/ 08-04-04"	
Localització	Façana, carrer esquerre.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Support	Bon estat de conservació.	
Afegits		
Alteracions		
BIBLIOGRAFIA		

Nombre registre	31
------------------------	----

Denominació de l'objecte	Pans i Peixos	
Matèria, tècnica i procediment.	Ferro forjat.	
Dimensions	2,15 x 0,60m.	
Autor. Escola Època.	2004. donació de la Sra. Antònia Bennasar i Jaume.	
Tema Títol. Descripció	<p>Silueta en ferro forjat de dos peixos un sobre l'altre mirant cadascun a un costat, a sobre d'ells cinc cercles disposats en tres files i per culminar el conjunt una mitra episcopal amb una creu, quatre orificis circulars i una línia. És una simplificació de l'escut de Sant Marçal fent referència al miracle de la multiplicació dels pans i els peixos que s'ha convertit, al seu temps en l'escut de Marratxí.</p> <p>El nom de l'obra i la seva donant consta als peus de Sant Marçal, al costat oposat de la façana.</p>	
Localització	Façana, carrer dret.	
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS
Suport	Bon estat de conservació.	
Afegits		
Alteracions		
BIBLIOGRAFIA		

Nombre registre	32
Denominació de l'objecte	Làmpada penjant.

Matèria, tècnica i procediment.	Vidre, ferro forjat.		
Dimensions			
Autor. Escola Època.	Principis s. XX (aprox).		
Tema Títol. Descripció	Es tracta d'una làmpada penjant campaniforme amb ànima de ferro forjat al que s'han enganxat petits receptacles de vidre color ocre per mantenir-hi les espelmes o bombetes, com és el cas actual.		
Localització	Nau central, cinquè tram.		
ESTUDI DIAGNÒSTIC		CONCLUSIONS	
Suport	Bon estat.		
Afegits			
Alteracions			
BIBLIOGRAFIA			

4.4. Anàlisi comparativa de les dades documentals.

Encara que d'alguna manera s'hagin ja introduït certes comparacions, és interessant destacar algunes de les diferències principals entre els resultat de l'estudi realitzat i els obtinguts en el buidatge bibliogràfic, la consulta de documentació fotogràfica i les fonts orals.

Les primeres variacions, doncs, que es citen es deuen a les **diferències entre les fonts bibliogràfiques i l'estat actual de conservació.**

En primer lloc cal destacar que en cap publicació es fa esment a la reforma de 1992, pel que, vistes les intervencions dutes a terme durant aquesta, s'ha d'entendre la bibliografia i la documentació fotogràfica com a una eina útil per estudiar el passat del conjunt però no pot passar per una catalogació o descripció fidel a l'estat actual. De tota manera, per molt que es sap que s'eliminà en el 1992 cap nota bibliogràfica, anterior, dóna fe de l'enlluït i decoracions que cobrien els murs l'església fins al moment.

Tampoc existeix un catàleg del patrimoni actual i la seva localització pel que, en alguns casos, resulta complicat identificar imatges i temes o saber si les referències al·ludeixen als mateixos béns que es poden veure avui dia. D'aquesta manera, es té constància de dues teles ovals [fitxes 03 i 04] ocupaven antigament els murs laterals del presbiteri i que avui es troben a la capella fonda si bé desconeixem a qui o què van dedicats, al seu autor ni data de creació.

També ha patit una alteració el retaule del Nom de Jesús [fitxa 23], presidit per una talla del Bon Jesús segons les informacions bibliogràfiques⁸³ però que ara mostra una puríssima i, el nen roman fora del nínxol principal, sobre la mesa de l'altar adossat.

⁸³ SEGUÍ MAS, G. 1942. *Op. Cit.* 32; MOYÀ PAIS, M.J. *Op. Cit.* 116 i MASSOT I MUNTANER, B. *Op. Cit.* 43.

Al seu torn, cal mencionar les pintures del cambril del retaule major [fitxa 15 dins Retaule Major] de les que tampoc es té cap tipus de notícia bibliogràfica ni arxivística.

Completa ha estat la desaparició de la Capella del Carme, substituïda per la capella fonda o del Sagrari a mitjans del segle XX. En aquest cas la bibliografia documenta perfectament el canvi⁸⁴.

Paral·lelament, a la mateixa capella, s'aprecia que s'han canviat les potes o suport de l'altar [fitxa 22], descrites per com a columnes salomòniques mentre que avui dia prenen la forma d'una columna de fust acanalat⁸⁵.

Gràcies a l'anàlisi bibliogràfic, es coneix també que, al menys fins a la meitat del segle passat, la capella de l'actual Nostra Senyora de Lourdes [fitxa 29] estava dedicada a Nostra Senyora de la Mercè⁸⁶.

En el segle XVIII tant Geroni de Berard⁸⁷ com Antoni Furió⁸⁸ fan referència a una pintura de Sant Antoni que alaben i qualifiquen d'excel·lent i original per la seva traça, pintura que no hem pogut localitzar avui dia i que, a més, Furió situa a la capella de la Circumcisió de la que també es desconeix la seva localització original, en l'actualitat cap capella conserva aquesta advocació i la pila baptismal [fitxa 18] ha estat traslladada a la dreta del presbiteri.

Quant a canvis en la construcció, es demostra com ha anat creixent l'església i com s'ha anat adaptant a les noves necessitats. Així a una construcció exempta se li va afegir la rectoria o el cementiri, el qual també s'ha vist envaït per la construcció de la capella fonda.

⁸⁴ SEGUÍ MAS, G. 1942. *Op. Cit.* 32 i MOREY CARBONELL, B. *Op. Cit.* 231-246.

⁸⁵ MOREY CARBONELL, B. *Ibid.* 235

⁸⁶ SEGUÍ MAS, G. 1942 *Op. Cit.* 31.

⁸⁷ BERARD, G. *Op.Cit.* 302.

⁸⁸ FURIÓ, A. 1988[1840] *Op. Cit.* 67-168.

Amb les diferents intervencions, Sant Marçal de Marratxí ha anat creixent en trams i en importància així algunes fonts recullen com comptava amb un portal lateral⁸⁹ de la que actualment no en queda absolutament res [il·lustració 3].

A més, es pot detectar la pèrdua de la policroma original en els remats dels campanars descrits com a de color blau a la bibliografia però que no conserven, tampoc, restes d'aquest color.

Dels canvis més significatius que s'han apreciat, gràcies a l'**estudi de les fonts bibliogràfiques però també fotogràfiques**, és dels canvis d'advocació i situació dels béns incorporats patits en els darrers anys, així es comprova que una Santa Margalida (creada al voltant de 1930) ocupava el carrer esquerre de la capella de Nostra Senyora de Carme⁹⁰ [fitxa 01] mentre que actualment ocupa el seu lloc un petit Sant Expedit.

Il·lustració 12. Capella de Nostra Senyora del Carme. Fotografia trobada a l'Arxiu parroquial.

⁸⁹ Com es pot veure al mapa d'Antoni Despuig i Dameto gravat l'any 1784 per Josep Muntaner (Il·lustració 1).

⁹⁰ SEGUÍ MAS, G. 1942. *Op. Cit.*32.

Com ja s'indicava a l'anterior paràgraf, el segon criteri que s'ha seguit per a l'anàlisi comparativa realitzat, ha estat el fotogràfic. Per a tal cosa s'han fet servir els àlbums trobats a l'arxiu parroquial.

Seguint aquesta línia, es proposa que les teles ovals van ser traslladades del presbiteri a la capella fonda durant la reforma de 1992. En aquest moment degué ser traslladat també el confessional [fitxa 06] des de la capella del

Il·lustració 13. Capella del Sagrat Cor, fotografia trobada a l'Arxiu Parroquial, presa durant la reforma de 1992.

Sagrat Cor [fitxa 02].

Així mateix, en algunes fotografies, la figura, que ara presideix el retaule del Nom de Jesús, prové del retaule del Sagrat Cor on es localitzava sobre la mesa d'altar, als peus de la representació del seu fill.

Il·lustració 14. Retaule del Nom de Jesús amb la figura del Nin Ressuscitat al nínxol principal. Fotografia trobada a l'arxiu parroquial.

Una altra qüestió que s'ha plantejat és la procedència del Crist de la capelleta de la dreta de la capella fonda [fitxa 11], ja que presenta un peu idèntic al que en les fotografies usava el crucifix del retaule de les Ànimes (que roman a la dita capella, amb un nou peu de creu) [fitxa 25].

Il·lustració 15. Retaule de les Ànimes. Fotografia trobada a l'Arxiu Parroquial.

Amb aquesta transformació es veu com es canvia la localització del sagrari barroc [fitxa 09] i els canelobres [fitxes 08a i 08b], que passaran de l'altar a la nova capella, obligant a la creació d'un nou sagrari per al presbiteri i a la disposició del quadre de Sant Bonaventura en l'espai central alliberat del retaule major.

Cal també fer esment en la reparació de la façana que fins, al menys els anys setanta del segle passat, presentava una sèrie d'orificis regulars i simètrics, encara que es desconeix la seva finalitat i funció. Avui dia s'hi disposen també les escultures de ferro forjat [fitxes 30 i 31] penjades en els carrers laterals de la façana a més de dues faroles a costat i costat de la porta d'accés.

Il·lustració 16. Façana de Sant Marçal (dècada de 1950 ¿?). Fotografia procedent de l'Arxiu Parroquial.

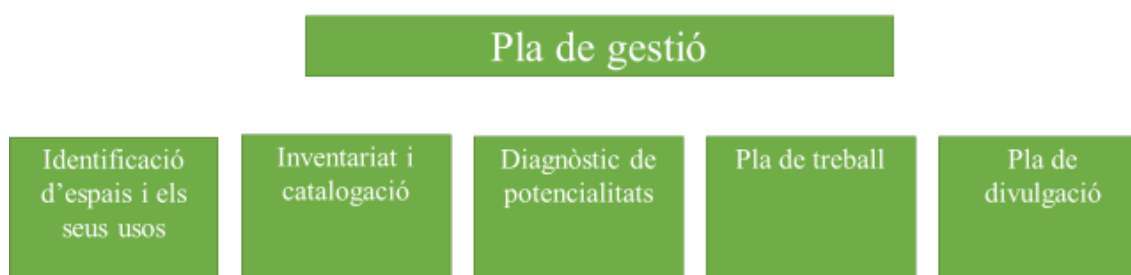
Finalment, les **fonts orals** han ajudat a comprendre algunes incoherències entre expectativa i realitat encara que, en el nostre cas, han estat imprecises.

Així es té constància que la capella de Nostra Senyora de Lourdes ha estat, per exemple, repintada amb posterioritat a 1992 ⁹¹.

⁹¹ Segons indicacions de l'antic prevere de la parròquia Gabriel Ferrer.

5. Dades per a un pla de gestió.

Analitzades les fonts bibliogràfiques disponibles, i fet un primer estudi diagnòstic de l'estat actual de l'església parroquial de Sant Marçal de Marratxí, resta reflexionar sobre algunes vies o pautes a tenir en compte per a una futura gestió del bé.

Il·lustració 17. Seqüència de treball i pautes per a un pla de gestió. Elaboració pròpia.

1. Identificació dels espais i els seus usos.

Il·lustració 18. Esquema de espais i usos de l'església de Sant Marçal. Elaboració pròpia.

- Església de Sant Marçal: amb una funció ritual religiosa que ha de combinar-se amb la gestió patrimonial tenint en compte els béns que inclou. Així es poden identificar amb un especial interès les capelles Fonda (usada també com a capella del Santíssim), Sant Antoni, el

Roser, Crist Ressuscitat, Sant Josep, el Nom de Jesús o la Puríssima, a més del presbiteri amb el Retaule Major i la pila baptismal.

- Plaça de l'església (Plaça Pedro Verí): amb una creu de terme reconstruïda en el segle XX, forma part de l'imaginari col·lectiu dels marratxiners i fidels i configura l'actual imatge i visió de la façana. És el lloc on es celebren les festes del patró, des d'on s'iniciava el via crucis fins a la possessió de Son Salas i el punt d'encontre del tradicional romiatge. Ha estat la protagonista habitual dels cartells de les festes de Sant Marçal.
- Sagristia: funció religiosa. Adossada al mur del presbiteri funciona com a punt de connexió entre el temple i la rectoria. S'hi conserva mobiliari i, especialment una pintura d'un bisbe (possiblement Sant Marçal).
- Sagristia de la capella fonda: situada al darrera d'aquesta té un ús d'emmagatzematge. En ella s'hi conserven les potes originals de l'altar d'aquesta capella, també altres objectes usats durant les celebracions religioses.
- Cementiri: adossat al mur esquerre de l'església. Té una funció funerària.
- Rectoria: adossada al mur dret de l'església, conté l'arxiu parroquial (usat actualment com a despatx del prevere), una clastra amb escalinata amb les restes de la primera pila baptismal, el saló parroquial usat freqüentment com a sala d'exposicions temporals (però sense cap pla museístic, ni referències directes al seu entorn). Haurien de diferenciar-se clarament les parts privades (casa) i pública (arxiu i saló parroquial) per facilitar-ne l'accés i ús.

- Escola parroquial: amb una funció de lloc de reunió dels fidels i didàctica. Potencialment, és un espai molt apropiat per a tallers i activitats amb grup.

2. Inventari i catalogació.

Il·lustració 19. Esquema de les dades per a l'inventari i la catalogació dels béns culturals i documentals de l'església de Sant Marçal. Elaboració pròpia.

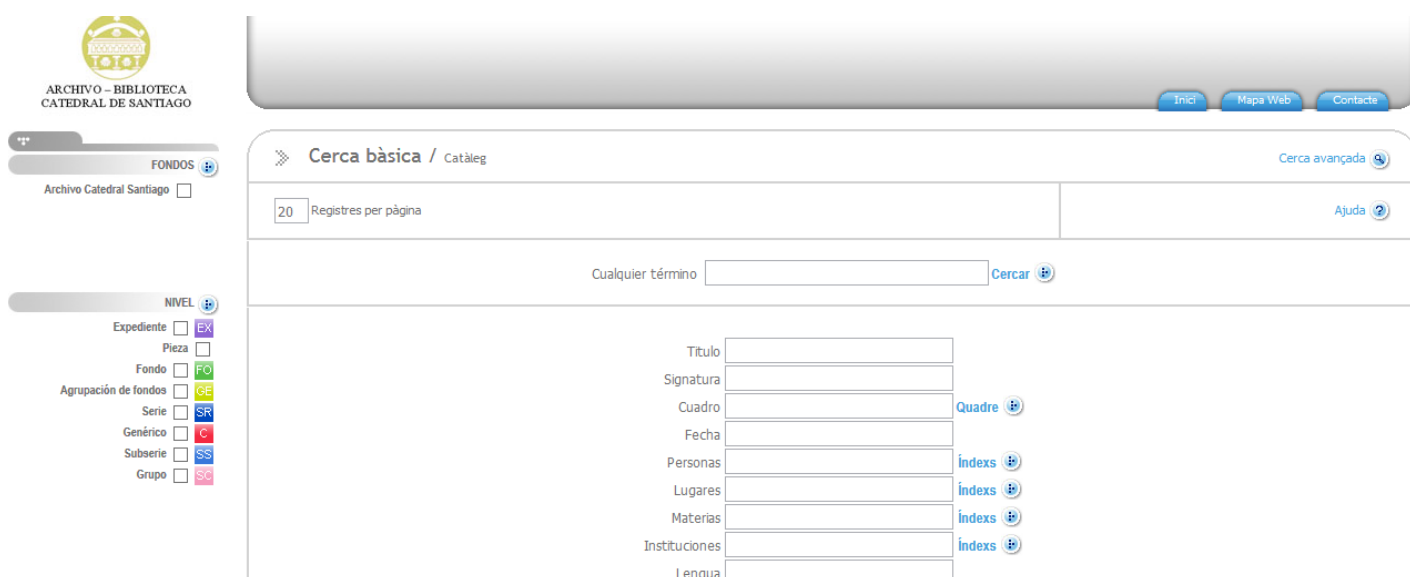
- S'haurà de dur a terme una important tasca d'inventari i catalogació dels béns d'interès de tot el conjunt, en aquest estudi es presenta ja l'inventari dels béns de l'església, però podrien incorporant-se els del cementiri, la sagristia o la rectoria.

A l'inventari dels béns amb valor artístic, cal fer incís en la necessitat d'ordenar, inventariar i catalogar el patrimoni documental, present sobretot a l'arxiu parroquial ja que és aquest el que permet contextualitzar la història de la parròquia, els béns mobles i l'evolució de la construcció. Com s'ha indicat, en les pàgines anteriors, l'arxiu parroquial resta sense cap ordre ni control, l'única notícia que se sap és que amb anterioritat del segle XX el seu contingut va ser transferit a l'Arxiu Diocesà de Mallorca. Però des de llavors, la història de Sant

Marçal no ha quedat aturada i nova documentació s'ha anat generant, documentació que sí que pot esser gestionada directament per la parròquia i pel que es proposa la seva organització (el que implica ordenar, classificar i descriure i posteriorment, prendre decisions sobre la necessitat de digitalització dels fons (si es compta amb els mitjans suficients, amb l'objectiu d'incrementar l'accés, millorar serveis i reduir la manipulació d'aquells materials més fràgils⁹²); i, en darrer lloc s'ha d'escometre la tria d'un programa o gestor.

Per a la realització de la tasca, es proposa l'ús d'un programa de catalogació en xarxa, com ODILO, creat i fet servir per l'arxiu de la Catedral de Santiago de Compostela. Amb això, no s'està equiparant la importància d'ambdós arxius, però sí la capacitat d'adaptació de l'eina proposada, creada per a la gestió de patrimoni documental de l'església.

Per tant, i abans de començar amb la organització dels materials, s'haurà de procedir a l'habilitació de l'actual despatx del prevere com

Il·lustració 20. Pàgina d'accés a l'Arxiu de la Catedral de Santiago de Compostela (programa ODILO). <http://csa.archivo3000.es/jopac/controladorconopac?action=busquedaavanzada>

⁹² PROL CASTRO, A. 2011. "Digitalización y archivos", *Nuevas Tecnologías en bibliotecas y archivos* (Narón, 25-26 de noviembre, 2010). 57-88.

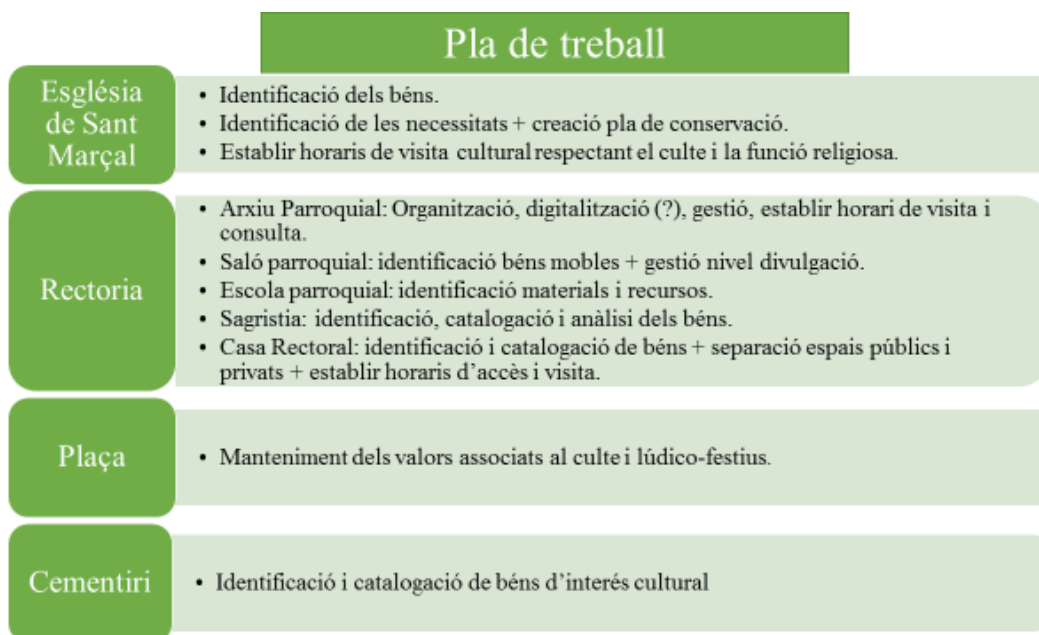
a arxiu, i a ampliar les prestatgeries amb l'objectiu de que cada volum compti amb l'espai adient per garantir la seva conservació i consulta.

3. Diagnòstic de potencialitats.

- Destacar el valor del conjunt de retaules de la parròquia. Especialment els d'estil barroc, és a dir, el Retaule Major, el de Sant Josep, el de les Ànimes i el del nom de Jesús. Com ja s'ha mencionat en aquest treball, en els quatre intervingué Joan Deyà i, concretament en el de les Ànimes hi treballaren també els Oms.
- Posar en valor les talles de la Verge Sagrari, la Talla de Sant Marçal i el Crist gòtic els quals formen part d'un conjunt retaulístic, però, donat el seu origen anterior i independent, oferir una mirada concreta a aquests béns no pot fer sinó augmentar el valor dels retaules en els que ara s'insereixen i donen una idea molt clara del valor religiós que tingueren en un passat, de tal manera que la seva reutilització no és casual, sinó més bé intencionada i aporta informació sobre la importància d'aquestes figures en la devoció del municipi.
- Valorar dins del conjunt de béns de l'església la singularitat de la pila baptismal. Destacada a la literatura de viatgers i visitants durant els segles XVIII i XIX.
- Ressaltar importància que ha tengut el romiatge i la devoció al Sant patró, encara que no està documentat el moment en el que s'inicia aquesta pràctica. Fos com fos, i per molt que el romiatge s'ha perdut en l'actualitat, les festes de Sant Marçal que tenen lloc la darrera setmana de juny, són les festes més importants del Municipi, on el component religiós, és encara molt present. A més, la Plaça de l'església continua essent el lloc de reunió dels assistents i el punt de celebració dels esdeveniments principals.

- Entendre la construcció en sí mateixa com un bé de gran interès, especialment per als marratxiners, i és que la història de la fàbrica s'ha d'estudiar en paral·lel a la història de Marratxí. De manera que les diferents esglésies i solars que s'ocuparan, el creixement progressiu de la nau, o les decoracions i advocacions de les capelles, posen de manifest les pors, devocions, i poder econòmic dels fidels de la vila, així com també les fílies i vinculacions amb altres pobles. Pensem, per exemple, que després de la unió amb Santa Maria del Camí, i malgrat ja haver recuperat la independència, l'església nova s'aixecarà seguint les pautes que s'havien fet servir per al convent de Sant Francesc de Paula a la localitat veïna.
- Establir lligams i vincles entre els diferents nuclis poblacionals. Ja que Sant Marçal de Marratxí ha actuat com a església mare de la resta d'esglésies i oratoris de la localitat, que, posteriorment i gradualment obtingueren la independència. Els nuclis de població de Marratxí presenten tendència a diferenciar-se i a distanciar-se degut al seu origen i evolució independents, però no es pot oblidar aquest passat i present vinculat i necessari per al futur del municipi.
- Incloure l'església de Sant Marçal dins del conjunt que conformen la rectoria, la plaça, el cementeri i el temple, tant per la seva proximitat com per la seva vinculació històrica, aspecte que, fins al moment, no ha estat valorat.
- Existència d'espais fàcilment aprofitables per a una gestió eficaç i eficient del monument com l'arxiu, el saló parroquial, o l'escola, que faciliten la realització d'activitats i la divulgació del patrimoni, mantenint la funció ritual del temple.

4. Pla de treball.

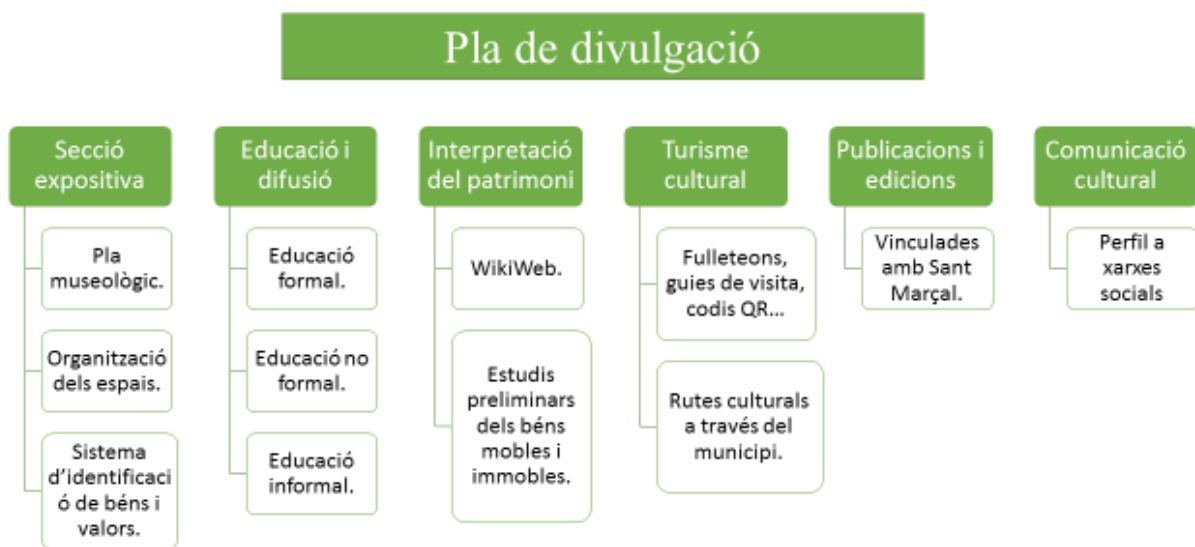
Il·lustració 21. Esquema del pla de treball per a la creació d'un pla de gestió cultural per a l'església de Sant Marçal de Marratxí. Elaboració pròpia.

- Església de Sant Marçal: per a la gestió d'aquest espai es proposen les següents actuacions.
 - Identificació de tots els béns, a partir de la catalogació recollida en el present estudi.
 - Identificar les necessitats de conservació de l'edifici i dels seus béns mobles i dissenyar un pla de conservació preventiva (neteja mecànica, consolidació estructural i control de l'estat de conservació). El pla de conservació és el requisit per definir els criteris per a un possible pla d'intervenció.
 - Establiment dels horaris d'obertura al públic i diferenciar-los del temps i espai de culte religiós.
- Rectoria: dins de la rectoria s'han identificar diferents espais, i per cadascun d'ells, es proposa un pla diferenciat de treball.

- Arxiu Parroquial:
 - Preparació de l'espai.
 - Organització dels materials.
 - Realització d'una tasca de buidatge i investigació sobre el contingut d'aquest patrimoni, per establir-ne les seves potencialitats i vàlua.
 - Gestió de l'arxiu a partir d'un programa gestor.
 - Establiment d'horaris i condicions de consulta i visita.
- Saló parroquial:
 - Identificació i catalogació dels béns mobles que s'hi custodien.
 - Gestió a nivell de divulgació.
- Escola parroquial.
 - Identificació del material i recursos que allà s'hi troben per tal de poder ser utilitzats en activitats divulgatives.
- Sagristia.
 - Identificació, catalogació i anàlisi dels béns patrimonials que allà s'hi troben des de pintura, a patrimoni moble així com si es conserven orfebreria i tèxtils litúrgics.
- Casa rectoral.
 - Identificació i catalogació d'elements que puguin resultar d'interès cultural.
 - Separació dels espais oberts al públic i dels privats usats pel prevere.
 - Establiment d'horaris i condicions de visita i accés.

- Plaça.
 - Manteniment dels valors associats a l'espai a nivell de culte i lúdic-festius.
- Cementiri.
 - Identificació i catalogació de béns patrimonials d'interès.

5. Pla de divulgació.

Il·lustració 22. Esquema del pla de divulgació proposat per la gestió cultural de l'església de Sant Marçal de Marratxí. Elaboració pròpia.

- Secció expositiva (museologia).
 - Identificats els espais i béns d'interès per a possibles visitants caldrà elaborar un pla museològic que doti al conjunt de coherència entre els espais i quant a discurs i valors a transmetre, especialment, s'haurà de tenir en compte les potencialitats del saló parroquial i dels béns inventaris.
 - Organització dels espais seguint l'establert en el pla museològic.

- Creació d'un sistema de retolació per a la identificació dels béns, així com per a la divulgació dels coneixements d'interès sobre el conjunt parroquial.
- Educació i difusió.

Cada cop guanya major importància la vinculació de la formació amb l'entorn en el que té lloc, pel que l'església de Sant Marçal pot esdevenir motor de coneixement de la història i les particularitats del poble de Marratxí, a diferents nivells:

- Educació formal: es planteja la possibilitat de dur a terme visites per als escolars del municipi o d'altres indrets, especialment a partir del segon cicle de primària i fins a batxillerat.
- Educació no formal: aprofitant els espais i les informacions obtingudes en totes les fases de gestió anteriors, es poden programar activitats didàctiques encaminades a aprofundir en els coneixements del conjunt parroquial però també sobre Marratxí.
- Educació informal: es proposa la creació de tallers i activitats periòdiques per a famílies, una oferta cultural que actualment resta vacant en el municipi, el que pot resultar d'interès.
- Interpretació del patrimoni.

Derivada de la consulta d'arxiu i bibliogràfica, sorgeix la necessitat de crear un canal d'interpretació i divulgació de tots aquests coneixements, que, com ja s'ha exposat en aquest estudi, resulta actualment una tasca prou laboriosa.

- D'aquesta manera es proposa l'elaboració de contingut documental en una wiki, el que es tradueix en la creació d'un espai web de col·laboració que permet se modificat i ampliat constantment pels seus

usuaris, facilitant no només l'accés a la informació sinó, també, la creació de nova i la seva actualització constant.

- Al mateix temps, d'aquesta tasca d'interpretació del patrimoni se n'haurien de derivat els estudis preliminars necessaris per a la restauració dels béns de l'església o conjunt parroquial o per a la realització de plans de conservació.
- Turisme cultural.

Tenint en compte que un dels objectius de l'Ajuntament de Marratxí en els darrers anys ha estat el foment del municipi com a indret alternatiu de turisme, amb l'aparició dels primes establiments hotelers es proposen actuacions per a l'activació del bé com a reclam turístic:

- Elaboració de continguts específics per a la visita a l'església i al seu entorn com fulletons de visita en diferents idiomes o la disposició de codis QR vora els béns principals que permetin accedir a la informació present al wiki, per exemple, vinculada amb aquests elements.
- Creació d'itineraris pel municipi que puguin interactuar amb l'església i que connectin els diferents nuclis de població de Marratxí. Es pot fer èmfasi en la connexió entre els diferents temples i oratoris, o vincular Sant Marçal amb els nuclis més propers com Sa Cabaneta o Pòrtol.
- Publicacions i edicions.

Degut a la dificultat de consulta de les principals obres que descriuen Sant Marçal així com també la puntualitat de gran part de la bibliografia, es proposa que si es compta amb una partida pressupostària suficient s'iniciï una secció que reculli publicacions vinculades amb la parròquia.

- Comunicació cultural:

En un panorama tan hiperconnectat com l'actual, la gestió i divulgació del patrimoni no pot obviar la necessitat de crear un pla de comunicació cultural a partir de la creació de perfils o planes a xarxes socials com Facebook, Instagram o Twitter, des dels que establir un contacte directe i fluid amb els usuaris que, al mateix temps permeti prendre el pols als interessos i necessitats dels diferents grups socials però també donar a conèixer les noves informacions i esdeveniments relacionats amb l'Església de Sant Marçal.

6. Conclusions.

Arribats a aquest punt, i, a mode de conclusió del present estudi, a partir dels objectius plantejats i els diferents nivells en els que s'ha treballat (revisió bibliogràfica, treball de camp, i dades per a un pla de gestió cultural), es poden plantejar les següents conclusions:

- S'han detectat béns mobles de gran valor patrimonial, especialment, el conjunt de retaules barrocs format pel retaule major, el de Sant Josep, les Ànimes i el Nom de Jesús, en els que intervingué Joan Deyà, la pila baptismal, reconeguda des del segle XVIII o els panells ceràmics dedicats a Santa Verònica i Sant Marçal. No es pot oblidar la presència de tres talles medievals: la Verge Sagrari, Sant Marçal i el Crist Crucificat. L'absència de totes aquestes obres al catàleg implica un cert grau de desprotecció la qual pot traduir-se en intervencions tan desafortunades com la repintada del retaule de Nostra Senyora de Lourdes.
- Es valora com a un conjunt arquitectònic l'església de Sant Marçal, el cementiri, la plaça de l'església i la rectoria. Pel que s'insta a considerar aquests immobles des d'un punt de vista vinculat, i no com a elements independents.
- La protecció A del catàleg municipal atorgada a la Parròquia de Sant Marçal resulta insuficient, ja que no inclou la catalogació dels béns mobles. Per aquest motiu, es proposa que s'iniciï un procés d'incoació de l'església i el conjunt parroquial com a Bé Cultural, en el catàleg del Consell de Mallorca. Això implica que, tot i no tenir una significació suficient com a per a ser catalogats i protegit com a Bé d'Interès Cultural (BIC), compta amb el suficient valor singular com

per a ser protegit a nivell superior que en el catàleg municipal; es poden incloure béns mobles i immobles⁹³.

- S'advoca per una millor formació, a nivell transversal, en patrimoni, que haurà de ser complementada amb el treball col·legiat entre diferents professionals i apuntalada gràcies a programes de formació permanent, a més d'estar en contacte amb altres comunitats i grups de treball que permetin exportar i importar idees, maneres d'actuar, investigar i gestionar el patrimoni.
- Importància de la creació d'un pla de conservació preventiva, el que implica, necessàriament, un control permanent i periòdic de l'estat de conservació del bé, al mateix temps que s'estableixen les pautes de manteniment i, posa les bases per a futures intervencions. A més, hauria de convertir-se en model a adaptar per a la resta de béns religiosos de Marratxí.
- Remarcar la importància d'actuar, sempre en patrimoni, a partir de plans de treballs establerts prèviament amb objectius i metodologia adients i en concordança amb els recursos humans, econòmics i materials disponibles. Seguint aquesta línia s'ha proposat una profunda revisió bibliogràfica i arxivística i la creació d'un pla de gestió i divulgació del temple, que es pot, també integrar dins d'un pla o marc gestor de patrimoni general a nivell municipal.
- Necessitat de gestionar l'arxiu parroquial relegat a pràcticament l'oblit en els nostres dies. Per tant, després de la realització de l'estat de la qüestió es posa en valor la necessitat de revisar i reunir totes aquestes fonts i complementar-les amb la documentació que es conserva en l'arxiu Diocesà amb la finalitat de contestar els interrogants encara

⁹³ LLEI 12/1998, de 21 de desembre, Del Patrimoni Històric de les Illes Balears. *BOCAIB*, n. 165.

presentes en la historiografia i evolució de Sant Marçal. I és que cal remarcar la importància que tenen i que han de tenir la revisió de les fonts documentals en l'estudi del patrimoni, perquè sense elles, els béns tan mobles com i immobles, perden el seu context i en molts de casos part de la seva vàlua.

- S'ha de reflexionar sobre la dificultat de gestionar i divulgar el patrimoni religiós en el segle XXI. I és que els fets mostren una societat cada vegada menys practicant a nivell religiós, si bé es conserva una confessionalitat catòlica de tipus residual o familiar. Així doncs, com atracar a aquest nou públic que, ja no visita les esglésies sovint, a un patrimoni amb un origen eminentment religiós, però amb uns valors que transcendeixen aquest àmbit? En aquest projecte no s'ha pretès cercar una resposta a aqueixa pregunta però sí que entenem que treballar en l'àmbit de la gestió cultural suposarà, cada cop més, una tasca de recerca de sinergies entre institucions, espais, interessos, etc. amb l'objectiu de connectar els béns culturals dels temples amb la societat actual a partir de valors laics o transversals, obrint els espais i obres a nous usos i interpretacions.
- S'insta a les institucions i persones competents, bé perquè són els gestors del bé, o com a organisme municipal, a continuar en la línia d'actuació iniciada per l'Ajuntament de Murratxí fa ja dos anys, en els que s'han ofert durant les festes patronals, xerrades per difondre els valors de l'església, el que facilita la connexió dels veïns amb aquesta i amb això millora la consciència i l'estima el que, a la llarga es tradueix en una millor valoració i conservació dels béns culturals.
- Es proposa la incorporació a la gestió i divulgació del patrimoni les tecnologies de la informació i la comunicació, per tal de millorar l'accés a la informació i crear comunitats d'investigadors i interessats:

la creació de perfils a les xarxes socials, l'establiment d'una wiki o l'ús d'un programa de registre i accés online al catàleg de l'arxiu faciliten la tasca a investigadors però també posen a l'abast de qualsevol usuari els valors i les informacions que puguin resultar d'interès sobre un bé com Sant Marçal.

- S'anima a l'Ajuntament de Marratxí a la creació d'un pla gestor del patrimoni municipal incloent-hi actuacions directes sobre el patrimoni religiós, parant especial atenció a l'església de Sant Marçal. I és que posar-la en valor, és valorar i donar a conèixer l'origen i història del municipi amb múltiples possibilitats a l'hora de convertir Marratxí en un nucli cultural atractiu tant per locals com a per a possibles visitants.

En definitiva, el que aquí es proposa no és altra cosa que una sèrie de dades per tal de millorar l'actual gestió de l'església, per molt que s'entén que són, simplement, certes directrius i no un vertader pla gestor que sí que s'hauria de crear englobant la totalitat del municipi, sobretot, tenint en compte la voluntat del consistori i empreses de la zona de convertir l'àrea en un reclam per al turisme cultural de l'illa.

7. Bibliografia.

AMBRÓS POL, M.F. 2013. “La redacció i actualització dels catàlegs municipals. Problemàtica associada”. A LLULL, A./ TUGORES, T. (coord.). *Els catàlegs municipals. La protecció del patrimoni immoble de Mallorca*. Societat Arqueològica Lul·liana. 95-103.

A.R.C.A. 1999. “Església parroquial de Sant Marçal”. *Catàleg d'elements d'interès artístic, històric, ambiental i patrimoni arquitectònic del terme municipal de Marratxí*. Ref. cad: 8062302; clau: 015a.

CAMPINS LLABRÉS, B./ COMPANYY MATES, A. 1996. “Marratxí en els llibres de viatgers i erudits dels segles XVIII i XIX”. *I Jornades d'Estudis Locals a Marratxí 1995*. Ajuntament de Marratxí. 221-239.

CAPELLÀ GALMÉS, M.A. 2013. “Els catàlegs de patrimoni històric: del monument a l'àmbit local”. A LLULL, A./ TUGORES, T. (coord.). *Els catàlegs municipals. La protecció del patrimoni immoble de Mallorca*. Societat Arqueològica Lul·liana. 17- 27.

CAPÓ, J.

- 1976-1977. “Els tres Lluç Mesquida, mestres Picapedrers i Antoni Mesquida”. *BSAL*, 35. 373-384.

- 1989. “L'escultor Joan Deyà”. *BSAL*, 45. 327-331

CONRADO Y BERARD, J. 1944-1946. “Apuntes cronológicos”. *BSAL*, 29. 321-339.

BERARD, G. 1983[1789]. *Viaje a las Villas de Mallorca*. Ajuntament de Palma. Palma.

HABSBURG-LORENA, L.S. 1991[1867-1891]. *Las Baleares por la palabra y el grabado*, Sa Nostra. Palma.

FERRER ORDINAS, B. 1928. *Descripción geográfica de la Parroquia de Marratxí*. Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. BDM. CERT 45-4.

FULLANA PUIGSERVER, P. 2015. *El bisbe arquitecte*. Publicacions Catedral de Mallorca.

FURIÓ, A.

- 1988[1840]. *Panorama óptico-histórico-artístico de las Islas Baleares*. La Palmesana. Palma.
- 1850. *Martirologio para las Islas Baleares y Pitiusas*. Joan Guasp. Palma.

GINARD, A. 1996. “Les parròquies de Marratxí”. *I Jornades d'Estudis Locals a Marratxí 1995*. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 259-264.

LLADÓ Y FERRAGUT, J. 1968-1972. “Datos para la historia de las artes en Mallorca”. *BSAL*, 33. 375-379.

LLOMPART. G.

- 1984. *Entre la historia del arte y el folklore*. Fontes Rerum Balearium. Palma
- 1989. “Elenco primerizo de los artistas mallorquines del siglo XVIII” *BSAL*, 45. 317-325.

MASSOT I MUNTANER, B. 2002. *Marratxí. Guia dels pobles de Mallorca*. Hora Nova. Mallorca.

MASSOT I MUNTANER, B./ POU I FIOL, B. 2002. “Els programes de Festes de Sant Marçal, patró de Marratxí (1939-2000)”. *III Jornades d'Estudis Locals a Marratxí*. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 191-214.

MOREY CARBONELL, B. 2002. “La parròquia de Sant Marçal i el seu rector mn. Antoni Cabot i Estarellas (1946-1959)”. *III Jornades d’Estudis Locals a Marratxí*. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 231-246.

MORRO, G. 2006. *Marratxí durant els segles medievals*. Edicions Balears. Palma.

MOYÀ PAIS, M.J. 1996. “Els retaules moderns a l’església de Sant Marçal”. *I Jornades d’Estudis Locals a Marratxí 1995*. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 111-119.

MUNTANER BUJOSA, J. 1961-1967. “Para la historia de las Bellas Artes en Mallorca”. *BSAL*, 32. 193-215.

PARETS I SERRA, J. 1996. “Els goigs de Marratxí (catàleg i bibliografia)”. *I Jornades d’Estudis Locals a Marratxí 1995*. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 121-132.

PICORNELL, C./ SEGUÍ, J.M./ GINARD, A. 1988. “El mapa de Mallorca d’Antoni Puig (1785)”. *Treballs de Geografia*, 40. 23-40.

PIFERRER, P./ QUADRADO, J.M. 1968. *Islas Baleares*. Ediciones de ayer. Palma.

PRATS, N. 1975. *Mallorca: descripción de 1817*. Luis Ripoll. Palma.

PROL CASTRO, A. 2011. “Digitalización y archivos”, *Nuevas Tecnologías en bibliotecas y archivos (Narón, 25-26 de noviembre, 2010)*. 57-88.

REUS I PLANELLS, G. A. 2015. “L’art gòtic a Inca. L’escultura”. *XV Jornades d’Estudis Locals*. Ajuntament d’Inca. Inca. 28-42.

ROSSELLÓ VAQUER, R.

- 1996. *Notes històriques de Marratxí*. Gràfiques Llopis. Mallorca.

- 2012. *Els cavallets, les Àguiles, Sant Joan Pelós, Sant Marçal i les Sales*. Gràfiques Llopis. Felanitx.

SEGUÍ MAS, G.

- 1942. *Monografía histórica del actual templo de San Marcial*. Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. Biblioteca Diocesana de Mallorca. CERT-80-01.
- 1943. *Descripción geográfica de la Parroquia de Marratxí*. Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. Biblioteca Diocesana de Mallorca. CERT 86-3.

TOMÀS MAS, F. 2002. “Un recorregut pel centre històric de Sa Cabaneta”. *III Jornades d’Estudis Locals a Marratxí*. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 117-132.

VICH, J. 1937. “Unió de la parròquia de Santa Maria de Marratxí a la de Santa Maria del Camí”. *BSAL*, 27. 303-310.

V.V.A.A. 1996. *Gran enciclopèdia de la pintura i l’escultura a les Balears*, II. Promomallorca. Palma.

V.V.A.A. 1996. *Gran enciclopèdia de la pintura i l’escultura a les Balears*, III. Promomallorca. Palma.

8. Annexes.

8.1. Annex 1. Evolució constructiva i dels béns mobles de l'església Sant Marçal de Marratxí⁹⁴.

1248. Menció a Santa Maria de Marratxí a la Butlla d'Inocenci IV.

1348. Canvi de titularitat de Santa Maria a Sant Marçal.

1362. Annexió a Santa Maria del Camí⁹⁵.

1369. (7 de setembre) annexió a la parròquia de Santa Maria del Camí⁹⁶.

1395-1405. Breu període d'independència respecte a Santa Maria del Camí.

1400. Durant el segle XV es va fer la Verge Sagrari.

1450. Mitjans segle XV. Construcció d'un segon temple sense dades arxivístiques que indiquin dades, localització o descripció⁹⁷.

1456-1466. Breu període d'independència respecte a Santa Maria del Camí.

1559. Construcció d'una nova església en terrenys de la família Verí.

1636. Independència de Sant Marçal en relació a Santa Maria del Camí.

1649. Construcció de la pila baptismal que serà reutilitzada com a pica de la cisterna de la rectoria nova.

⁹⁴ Elaboració pròpia a partir de la bibliografia consultada.

⁹⁵ SEGUÍ MAS, G. 1942. *Monografía histórica del actual templo de San Marcial*,. Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. Biblioteca Diocesana de Mallorca. CERT-80-01. 9.

⁹⁶ FURIÓ, A. 1988[1840]. *Panorama óptico-histórico-artístico de las Islas Baleares*. La Palmesana. Palma. 167

⁹⁷ MOYÀ PAIS, M.J. 1996. "Els retaules moderns a l'església de Sant Marçal". *I Jornades d'Estudis Locals a Marratxí 1995*. Ajuntament de Marratxí. Marratxí. 112.

1698. (29 de setembre) es pren la decisió de construir una nova església.
1699. (9 de juny) col·locació de la primera pedra de l'actual església de Sant Marçal.
1700. (Segle XVI) col·locació al presbiteri de la decoració en ceràmica napolitana amb la representació d'un miracle de Sant Marçal i el martiri de Santa Valèria.
1712. Ja estaven llestes les capelles de Sant Vicenç Ferrer, Sant Crist, les Ànimes i la Mare de Déu del Roser.
1714. S'acaba el cor.
1724. Acabades les capelles de Sant Francesc, la Immaculada Concepció i Sant Josep també els retaules de les Ànimes i de Sant Vicenç Ferrer.
- 1728-29. Es construeixen les piles baptismals i es pinten; estàtua de Sant Josep de Joan Deyà i es beneeix, el retaule de les ànimes i el quadre de Sant Vicenç Ferrer.
- 1729-1734. Retaule de les Ànimes de Joan Deyà.
1730. Retaule de Sant Joaquim.
1731. Es porta la pedra de Santanyí per a la claraboia.
1732. Reliquiari de plata fet per Gabriel Pomar i la Campana major.
- 1732-1733. Talla del Crist Ressuscitat de Joan Deyà.
1733. Es construeixen bancs d'oms per a l'església el fuster és Bernardo Cánavas.
1734. Joan Deyà comença a treballar en el retaule Major.
1732. Pagament a Joan Deyà per l'elaboració de la clau del cor.

1732-1739. calze d'argent i reliquiariis d'argent per Sant Marçal i Sant Joaquim. També figures del crist Ressuscitat o una Verge del Roser per a processons.

1738. Imatge de Santa Catalina de Sena de la capella de la Maredeu del Roser.

1740-41. Es beneeixen les estàtues de Sant Joan Baptista, Sant Pere i la Immaculada Concepció. Es comença a daurar el retaule Major.

1744. Es paga per al gesto de la Verge de Resurrecció. I es daurà el retaule per part de Joan Deyà.

1746. Estàtua de Sant Sebastià.

1739-1752. Es canvia la Capella de la Puríssima per la de Sant Antoni Abat. Es construí una custòdia de plata i un copó.

1753. (11 de juny) benedicció de l'estàtua de Santa Bàrbara.

1754. Daurat del cambril del retaule major.

1755. Es compra pedra pel presbiteri a Arnau Moyà i pel terra de la Capella de Sant Josep.

1766. Josep Arbós daura el retaule de Sant Josep i canvia els àngels d'aquest retaule.

1766-1780. Augmenten els bens i robes de l'església.

1785. Imatge de l'Assumpció.

1788-1796. Calze sobredaurat dins i fora regal del Bisbe de Barcelona el Sr. Valladeras.

1796. Visita pastoral, el bisbe Bernat Nadal i Crespí demana que el rector i l'ajuntament es posin d'acord per a la construcció d'un cementiri (que seria el segon).

1799. Ja es tenien tres capelles a cada costat i l'altar major. Estaven daurats i posats els retaules de Sant Josep, les Ànimes i Nostra Senyora del Roser i col·locats sense daurar el del Nom de Jesús.

1805. Nova custodia feta a Palma i un nou calze donat pel Bisbe de Barcelona D. Pedro Diaz de Valdés. També es construeixen les barreres del sagrat.

1807. Es compra l'orgue del convent dels Socors de Palma.

1811. Es construeix l'escala del cambril de Sant Marçal.

1812. S'adorna la copinya, l'arc, les pilastres i els costats del presbiteri.

1820-1825. Construcció del cementeri adossat al mur esquerra de l'església.

1824. Reliquiari d'argent de Sant Marçal.

1831. Noves piles baptismals a la capella de Sant Francesc.

1842. Es daura el retaule de Sant Antoni i es blanquegen les parets interiors de l'església.

1845. S'estuca la Capella del Roser i la del Sant Nom Jesús.

1851. Després del terratrèmol del vespre del 14 al 15 de maig, l'església amenaça en convertir-se en ruïna. Es celebrarà per tant missa a l'exterior, a la plaça de davant la rectoria. Farà d'altar un conjunt de pedres sobre les que més tard es construirà una creu tomada pel vent el 1935.

1861. Prolongació de l'església, el rector Pedro Mª Colom. Es tomen les capelles del Carme i de Sant Vicenç de Paul. Francesc Rosselló serà el director de les obres. S'aixequen així al costat de l'evangeli: la capella del Sagrat Cor i la de Sant Vicenç de Paul (després es combinarà amb la Mare

de Déu del Carme) i en el costat de l'epístola la Capella de Nostra Senyora de la Mercè.

1863. Inici de les obres del cor i campanar. En el cor es col·locà l'orgue que s'ampliarà el 1924.

1913. Independència de les parròquies de Sant Alonso Rodríguez (Pont d'Inca) i de Sant Llätzer (Pla de na Tesa).

1930. Imatge de Santa Margalida per a la capella de Nostra Senyora de Lourdes.

1935. Independència de la parròquia de Nostra Senyora del Carme (Pòrtol).

1943. Canvi en els accessos al cambril del retaule de Sant Marçal, ara a partir de les capelles anteriors a la sagristia.

1947. Construcció de la plaça enfront de l'església.

1948. Obres de la construcció de la capella fonda obra de l'arquitecte Josep Oleza. Pintura de l'oració a l'hort, situada a la capella fonda, obra de Emili Pou González. Fresc del Sant Sopar a l'absis de la mateixa. Trasllat de la custòdia barroca des de l'altar major a la capella.

1949. Construcció del saló parroquial al lloc de la quartera. (5 d'octubre) un llamp fa malbé el campanar esquerra que s'hagué de reforçar.

1951. Es disposa al centre de l'altar major una pintura (de Sant Bonaventura) per cobrir el buit de la custòdia barroca.

1952. Es trasllada la trona des de la capella del Carme a l'altar major.

1953. Pintura a l'oli de la Verge dolorosa situada a la capella fonda, obra d'Emili Pou González.

1953-1955. Construcció de l'escola parroquial adossada al costat dret de l'església i fent paret amb el jardí de la rectoria.

1991. (22 d'abril-13 d'agost). Reforma de la teulada.

1992. (3 de febrer) inici de la reforma de l'interior de l'església. (24 de febrer) descoberta dels portals laterals que unien les capelles. (6 d'abril) inici de l'enrajolat de l'altar major. (21 d'abril) col·locació de la pila baptismal a la dreta del presbiteri). El maig es reformar la capella del Sagrari. (15-19 de juny) enrajolat de l'interior. (26 de juny) gravació de les creus del viacrucis a les pilastres de marès i fi de les obres dels picapedrers. (6 de juliol) col·locació del batiport de vidre. El setembre es netejaren i restauraren els retaules. (1 de novembre) final definitiva de les obres.

2004. Col·locació de les escultures adossades a la façana amb l'emblema de Sant Marçal i la silueta d'un bisbe.

Es pintà el retaule de Nostra Senyora de Lourdes i s'hi traslladà l'estàtua de Santa Bàrbara procedent del retaule de Sant Josep.

2017. Repintada de les columnes del retaule de Nostra Senyora de Lourdes en color daurat.

8.2. Annex 2. Relació de documentació arxivística relacionada amb l'església de Sant Marçal.

A continuació es refereixen les fonts arxivístiques que potencialment poden aportar i ampliar informacions sobre la construcció i evolució de l'església i els béns vinculats a Sant Marçal. Únicament es fa esment a aquelles obres procedents de l'arxiu parroquial de Sant Marçal i aquelles obres que des d'aquest van ser transferides a l'Arxiu Diocesà de Mallorca.

Arxiu diocesà de Mallorca (A.D.M.), Arxiu Parroquial (A.P.) 68, *Confraries* (1702).

A.D.M. A.P. 70, *Asociación de las Almas 1907* (1907-1948).

A.D.M. A.P. 71, *Confraria de les Ànimes* (1681-1712).

A.D.M. A.P. 73, *Llibre del Roser 1713*, (1713.1729).

A.D.M. A.P. 74, *Confraria del Roser* (1814-1852).

A.D.M. A.P. 76, *Libro de Cofrades de Nuestra Señora del Rosario 1877-1910* (1877-1910).

A.D.M. A.P. 78, *Llibre de la Confraria del glorios Sant Marçal de la Vila de Marratxi. Any de 1805.* (1806-1864).

A.D.M. A.P. 79, *Llibre de la obra de la Iglesia nova de Sant Marçal 1699*,(1699).

A.D.M. A.P. 80, *Obra de Sant Marçal 1714* (1714).

A.D.M. A.P. 81, *Llibre de Eleccions y comptes de los Obres de la Yglesia Parroquial de Sant Marçal* (1726-1743).

A.D.M. A.P. 82, *Llibre de Eleccions y comptes de los Obres de la Yglesia Parroquial de Sant Marçal* (1742-1756).

- A.D.M. A.P. 83, Obrieres de la Confraria del Roser (1733-1759).
- A.D.M. A.P. 84, Obrieres (1629-1692).
- A.D.M. A.P. 85, Obrieres (1677-1720).
- A.D.M. A.P. 86, Obrieres (1754-1766).
- A.D.M. A.P. 87, Obrieres (1763-1786).
- A.D.M. A.P. 123, *Llibre de Obrierias de esta Parroquial Yglesia de Marretxi. ComenSant lo any 1787* (1787-1815).
- A.D.M. A.P. 124, *Llibre de Obrierias de esta Parroquial Yglesia de Marretxi. ComenSant lo any 1815* (1815-1853).
- A.D.M. A.P. 88, Obrieres (1836-1840).
- A.D.M. A.P. 89, Obrieres (1853-1899).
- A.D.M. A.P. 90, *Parroquia de Sant Marçal de Marratxi. Obra de la Yglesia.* (1853-1948).
- A.D.M. A.P. 97, *Actes de las visites pastorals desde l'any 1634* (1633-1850).
- A.D.M. A.P. 105, *Libro de cargo y nota del culto y Fábrica de la Iglesia de Sant Maresal* (1864-1913).
- A.D.M. A.P. 106, *Libra de las Obras y Almoines de la Parroquia de merratxi* (1687-1731).
- A.D.M. A.P. 107, *Libre de los gestos de la obra de la Yglesia de Marretxi. Any de 1805* (1805-1834).
- A.D.M. A.P. 108, Fàbrica (1841-1848).
- A.D.M. A.P. 109, *Documentos pertenecientes a la obra de esta Iglesia parroquial durante el curato de D. Pedro María Colom* (1861-1864).

- A.D.M. A.P. 110, *Llibre para cobrar la Talla General* (1736).
- A.D.M. A.P. 111, *Cuentas pertenecientes a la Yglesia y de la endomassada* (1861).
- A.D.M. A.P. 112, *Contabilidad general* (1939-1958).
- A.D.M. A.P. 116, *Administració* (1369-1934).
- A.D.M. A.P. 120, *Administració*.
- A.D.M. III/133/112 (1970).
- A.D.M. III/133/21 (1853).
- A.D.M. III/133/30 (1863).
- A.D.M. III/133/80 (1944).
- Arxiu Parroquial de Sant Marçal (A.P.S.M.) *Administración parroquial Tomo II. Año 1934-1963* (1934-1963).
- A.P.S.M. *Borrador. Cofradías, obrerías, fundaciones. Años 1960-Parroquia de San Marcial de Marratxí* (1960-1971).
- A.P.S.M. *Cuentas especiales. Parroquia San Marcial (Marratxí)* (1971).
- A.P.S.M. *Culto y Fábrica. Años 1864-1870 y 1913-1954* (1864-1870, 1913-1954).
- A.P.S.M. *Obrería de San Marcial (cargos y actas)* (1900-1960).
- A.P.S.M. *Borrador. Culto y fàbrica años 1960-1970. Parroquia de San Marcial de Marratxí* (1960-1970).
- A.P.S.M. *Diario (II) Parroquia de San Marcial de Mayo 1961 a-* (1961-1964).
- A.P.S.M. *Diario Auxiliar nº1 de la Administración Parroquial y balances y resumen. San Marcial, Marratxí* (1964-1972).

- A.P.S.M. *Cuentas-Borrador* (1984-1990).
- A.P.S.M. *Cuentas* (1937-1951).
- A.P.S.M. *Libro de cuentas de la Obrería y hermandad de Sufragios de las Almas del Purgatorio* (1942-1951).
- A.P.S.M. *Libro Auxiliar de la administración Parroquial (mayor provisional) Parroquia de San Marcial, 1959-1960* (1959-1961).
- A.P.S.M. *Parroquia de San Marcial. Diario 1. De enero 1957 a abril 1961* (1957-1961)
- A.P.S.M. *Obrerías San Antonio Abad San Antonio de Padua* (1940-1941).
- A.P.S.M. *Libro de Arqueo de la parroquia de San Marcial de Marratxí.*
- A.P.S.M. *Libro de administración parroquial. Iglesia de San Marcial de Marratxí* (1913-1932).
- A.P.S.M. *Obrerías de la parroquia de Marratxí* (1907-1934).
- A.P.S.M. *Manda Pía del rector Llompart. Culto* (1907-1951).
- A.P.S.M. *Quadern de comptes* (1932-1934).
- A.P.S.M. *Libro de inventarios* (1958-1984).
- A.P.S.M. *Libro de Decretos de Visitas pastorales* (1917-1963).

8.3. Annex 3. Descripció de l'edifici i béns culturals de l'església de Sant Marçal feta per Gabriel Seguí i Mas l'any 1942.

Gabriel Seguí i Mas a la seva obra dedicada a l'església de Sant Marçal fa una descripció de l'estat del temple en el moment en que ell escriu el tractat, situant i descrivint la relació de següents béns⁹⁸:

- Altar major amb un retaule valuosíssim. En el cambril Sant Marçal flanquejat per Sant Joan i Sant Pere. En el cos superior La Immaculada Concepció i a sobre l'escut de Marratxí. A cadascun dels costats una pintura: una Santa Valèria i l'altre el miracle de Sant Marçal.

A la part de l'evangeli:

- Capella de Nostra senyora del Roser amb la seva imatge i dues pintures de Santa Catalina Tomàs i de Santa Catalina de Sena, a la part superior una coronació de la Verge.
- Capella de Sant Antoni Abat: talla del Sant i pintures de Sant Gil, Sant Gaietà i Sant Bernat. A la predel·la Sant Antoni i Sant Pau.
- Capella del Carme: talla de la Verge del Carme i de Sant Lluís i Santa Teresa de Jesús.
- Capella del Sagrat Cor: una imatge tanca el nínxol i a la part superior una pintura del cor de Maria.
- Capella de Nostra Senyora de Lourdes: imatge de 1930 de Santa Margalida pagada per les fidels amb aquest nom el 1927, una altra de Santa Catalina Tomàs i una petita de Sant Expedit.

98 SEGUÍ MAS, G. 1942. *Monografia històrica del actual templo de San Marcial*. Manuscrit. Certamen Conciliar de Sant Pere. Biblioteca Diocesana de Mallorca. CERT-80-01. 31-33.

A la part de l'epístola:

- Capella del Sant Nom de Jesús: imatge de Jesús i pintures de Sant Joaquim, Sant Francesc i a la part superior Ramon Llull.
- Capella de Sant Josep: Sant Josep, Sant Sebastià i Santa Bàrbara, en el cos superior pintura de Sant Miquel.
- Capella del Sant Crist de les Ànimes: amb un crucifix apte per a descendiments i fons negre. Pintura amb la Dolorosa i les Santes dones, s'afegeixen emblemes de la passió.
- Capella de la Puríssima: estàtues de la puríssima i pintura de Sant Gabriel i Sant Rafel, en el cos superior pintura de Sant Blai, bisbe.
- Capella de Nostra Senyora de la Mercè: amb un quadre de l'advocació pintat per Umbert.

Totes les capelles compten amb làmpades de llautó i aranya tant de vidre com de fusta, al centre de l'església una gran aranya de ferro.

Els dies de festa les capelles i les pilastres es cobreixen de damascs.

Els bancs són de bona fusta i regal de la família Canals de Son Cos i pels feligresos.

8.4. Annex 4. Fitxa de l'església parroquial de Sant Marçal procedent del catàleg municipal de Marratxí⁹⁹.

CATÀLEG D'ELEMENTS D'INTERÈS ARTÍSTIC, HISTÒRIC, AMBIENTAL I PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DEL TERME MUNICIPAL DE MARRATXÍ	ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT MARÇAL pl. de Sant Marçal, s/n Prot.: A Ref. Cad.: 8062302 Clau: 015a Aprobado provisionalmente por el Ayuntamiento Pleno en sesión co- lebrada el <u>9 MAR 1999</u> certifico. Marratxí, a <u>10 MAR 1999</u> EL SECRETARIO.
---	---

1.- IDENTIFICACIÓ

1.- NOTÍCIES HISTÒRIQUES:
L'església actual de Sant Marçal es va construir el 29 de setembre de 1698 per recomanació episcopal. S'hi va posar la primera pedra el 9 de juny de 1699 i entre 1861 i 1864 s'afegiren les darreres capelles del cor i els campanars.

2.- AUTORIA:
Lluc Mesquida, mestre d'obres.

3.- ADSCRIPCIÓ CULTURAL/ESTILÍSTICA:
Barroca amb reformes dels s. XIX i XX.

4.- ENTORN O CONTEXT:
El conjunt de Sant Marçal és a la part baixa de Sa Cabaneta, en una plaça on hi ha una creu de terme, també catalogada. El conjunt confronta amb les terres de Son Verí i ambdós constitueixen una fita important en el paisatge de Marratxí.

5.- PROPIETAT:
Bisbat de Mallorca.

6.- DESCRIPCIÓ:
La façana principal, de factura posterior, és de carreus de marès i està configurada per un cos central flanquejat per dues torres campanar de secció quadrangular, lleugerament ressortides i de major altària. El cos central està dividit horitzontalment per una faixa ressortida i motllurada que separa la zona d'ingrés del cos superior, i verticalment per dues fines pilastres que emmarquen el cos central, tot capçinat per un frontó triangular; el portal d'accés és de mig punt i està emmarcat per dues finestres de la mateixa traça; el cos superior està presidit per una rosassa amb una creu central. Les dues torres campanar estan dividides per diferents línies d'impostes ressortides i motllurades, tot capçinat per cúpules bulbiformes; els trams inferiors presenten diverses obertures marcades i finestrans rectangulars, i a la zona del campanar, quatre obertures de mig punt. La planta segueix la vella tradició del gòtic, de nau única amb capelles laterals i absis semicircular a l'interior. La coberta és de volta de canó i es recolza sobre una línia d'impostes que recorren tot el temple i les pilastres, les quals donen pas mitjançant arcs de mig punt a les capelles laterals, resoltes també amb coberta de canó. A l'últim tram, trobam el cor suportat per tres grans arcades de mig punt que creuen la nau i es recolzen sobre les pilastres dels murs laterals.

7.- INTERVENCIÓ:
A.- GENERALITATS:
B.- ELEMENTS DISTORSIONANTS:

8.- USOS:
A.- ORIGINAL: església.
B.- ACTUAL: id.

9.- ALTRES PROTECCIONS:

10.- BIBLIOGRAFIA I DOCUMENTACIÓ:
B. Campins, A. Company, 1995; 221-238; Corpus, t. I: 167; t. II: 862; t. III: 1.067; GEM, t. X, 1991, il·l. 1.: 263; M. Moyà Pais, 1995: 112-119.

11.- OBSERVACIONS:

Revisió Catàleg. Realització A.R.C.A.

Aprobado inicialmente por el Ayuntamiento Pleno en sesión de fecha 10 AGO 1998 certificado. 10 AGO 1998 Marratxí, **EL SECRETARIO.**

⁹⁹ A.R.C.A. 1999. "Església parroquial de Sant Marçal". *Catàleg d'elements d'interès artístic, històric, ambiental i patrimoni arquitectònic del terme municipal de Marratxí*. Ref. cad: 8062302; clau: 015a.

CATÀLEG D'ELEMENTS D'INTERÈS
ARTÍSTIC, HISTÒRIC, AMBIENTAL
I PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DEL
TERME MUNICIPAL DE MARRATXÍ

ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT MARÇAL
pl. de Sant Marçal, s/n
Prot.: A
Ref. Cad.: 8062302
Clau: 015a

2.- DIRECTRIUS D' INTERVENCIÓ

1.- CARACTERÍSTIQUES TIPOLÒGIQUES I ESTILÍSTIQUES BÀSIQUES:

Característiques tipològiques: Conjunt format per:

- Església de nau única, amb cinc capelles a cada costat, coberta per una volta de canó sobre una línia d'impostes i pilastres, per la part central i pels laterals. Un absis semicircular a la capçalera, un cor i, als peus, tres grans arcades de mig punt.

Característiques estilístiques bàsiques:

- Interior de planta única, de tradició gòtica.
- Façana principal d'inspiració classicista i capcimada per un frontó triangular. Destaca l'acabament de les torres laterals de cúpules bulbiformes.

2.- ELEMENTS A SALVAGUARDAR:

Tots els que li donen el seu valor tipològic i estilístic

3.- CONDICIONS D'UNITARIETAT:

A.- AMB L'ENTORN;
B.- DINS L'EDIFICI:

4.- JERARQUITZACIÓ DE LA INTERVENCIÓ:

5.- CONDICIONS DE DIGNITAT A L'EXECUCIÓ:

El sistema constructiu, els materials i l'execució són elements determinants del tipus. És molt important que qualsevol intervenció es realitzi:

- Amb els mateixos materials.
- Amb les mateixes tècniques constructives.
- Amb la mateixa dignitat d'execució.
- Amb els estils dels detalls constructius.

6.- OBSERVACIONS:

Aprobado provisionalmente por el
Ayuntamiento Pleno en sesión ce-
lebrada el 3 MAR. 1999
certif.co. 10 MAR. 1999

Marratxí, a 10 MAR. 1999
EL SECRETARIO,

Aprobado inicialmente por el
Ayuntamiento Pleno en sesión de
fecha 14 AGO. 1998
certif.co.

10 AGO. 1998
Marratxí,
EL SECRETARIO.

CATÀLEG D'ELEMENTS D'INTERÈS
ARTÍSTIC, HISTÒRIC, AMBIENTAL
I PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DEL
TERME MUNICIPAL DE MARRATXI

ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT MARÇAL
pl. de Sant Marçal, s/n
Prot.: A
Ref. Cad.: 8062302
Clau: 015a

Aprobado inicialmente por el
Ayuntamiento Pleno en sesión de
Fecha 4 AGO. 1998
certif.co. 10 AGO. 1998

Marratxi,
EL SECRETARIO

3.- INFORMACIÓ GRÀFICA

Aprobado provisionalmente por el
Ayuntamiento Pleno en sesión co-
lebrada el 9 MAR. 1999
certif.co.

Marratxi, a 10 MAR. 1999

EL SECRETARIO

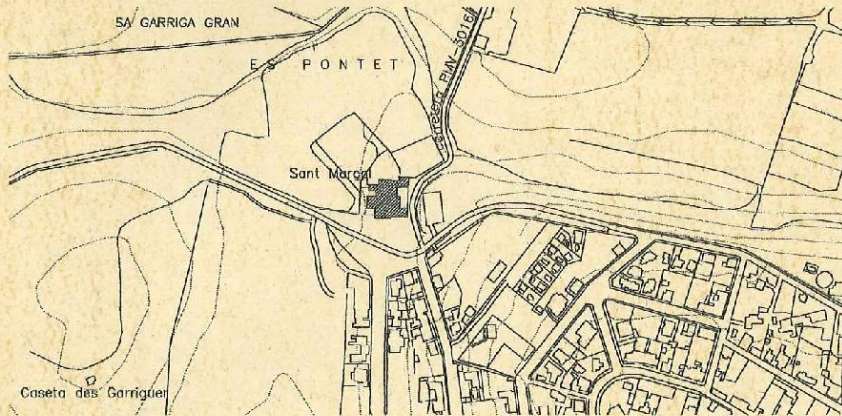
Revisió Catàleg.

Realització A.R.C.A.

CATÀLEG D'ELEMENTS D'INTERÈS
ARTÍSTIC, HISTÒRIC, AMBIENTAL
I PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DEL
TERME MUNICIPAL DE MARRATXI

ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT MARÇAL
Pl. de Sant Marçal, s/n
Prot.: A
Ref. Cad.: 8062302
Clau: 015a

4.- ÀMBIT I SITUACIÓ

Aprobado inicialmente por el
Ayuntamiento Pleno en sesión de
fecha 4 AGO 1998
certif.co.

Aprobado provisionalmente por el
Ayuntamiento Pleno en sesión ce-
lebrada el 9 MAR 1999
certif.co.

Marratxí, a 10 MAR 1999
EL SECRETARIO

Revisió Catàleg.

Realització A.R.C.A.

